

Kuin hattaraa söisi

Politiikan journalismin viihteellistyminen politiikan toimittajien silmin

Lauri Pietari Korolainen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Viestintä
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2012

Tiedekunta/Osasto □ Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta	Laitos □ Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä□□□Författare – Author Korolainen Lauri Pietari	
Työn nimi□□ Arbetets titel – Title Kuin hattaraa söisi. Poliitiikan journalismin viihteellistyminen poliitiikan toimittajien silmin	
Oppiaine □ Läroämne – Subject Viestinnän oppiaine	
Työn laji□□ Arbetets art – Level Pro gradu	Aika□□ Datum – Month and year 12 / 2012
	Sivumäärä□□ Sidoantal – Number of pages 89 sivua
Tiivistelmä□□ Referat – Abstract	
<p>Tutkielma tarkastelee suomalaisen politiikan journalismin viihteellistymistä 1900-luvun jälkipuoliskolta nykypäivään. Viihteellistymistä eli tabloidisaatiota on viestinnän tutkimuksessa tutkittu runsaasti mediatekstien kautta. Tässä työssä keskiössä ovat kuitenkin journalismin tekijät eli politiikan toimittajat ja heidän käsityksensä ilmiön syistä, ilmenemismuodoista ja seurauksista. Poliitiikan journalismia lähestytään tutkimuksessa demokratian resurssina ja politiikan toimittajia tämän resurssin hallinnoijina.</p> <p>Tutkielman näkökulmaa rajaa kolme kysymystä, joihin työ pyrkii ehdottamaan vastauksia. Millaisia käsityksiä politiikan toimittajilla on politiikan journalismin viihteellistymisestä? Millaisena politiikan toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä? Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?</p> <p>Teoreettisessa osassa käydään läpi aiempaa tabloidisaatiotutkimusta sekä keskustelua viihteellistymisen vaikutuksista demokratian toimivuuteen. Teoriaosassa käydään läpi myös toimittajien ammatti-identiteetin kehitystä 1900-luvun loppupuolella. Aiemman tutkimuksen perusteella muodostetaan teoreettinen malli toimittajien erilaisista diskursseista alan sisäisessä viihteellistymiskeskustelussa. Mallin taustalla keskeisiä lähteitä ovat Juha Herkmanin (2008), Jaana Hujasen (2006) ja Anu Kantolan (2011) teoretisoinnit.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostuu Suomen kuuden suurimman sanomalehden politiikan toimittajien haastatteluista. Tiedonkeruumenetelmänä on käytetty journalistien puolistrukturoituja teemahaastatteluja (6 kappaletta). Analyysimenetelmä on teoreettiseen viitekehykseen pohjautuva laadullinen lähiluku.</p> <p>Tutkielman tuloksista selviää, että viihteellistymistä koskevassa toimittajien puheessa on paikallistettavissa kolme diskurssia: institutionaalinen, professionaalinen ja individualistinen diskurssi. Puhetavat ovat syntyneet historiallisesti peräkkäin, mutta aineiston perusteella kaikki diskurssit ovat yhä edustettuina suomalaisten sanomalehtien toimituksissa. Diskurssien historiallinen peräkkäisyys näkyy kuitenkin siinä, että institutionalismi on yleisin diskurssi uransa loppuvaiheessa olevien toimittajien puheessa, professionalismi uransa keskivaiheilla olevien ja individualismi nuorempien toimittajien puheessa.</p> <p>Diskurssien välillä on huomattavia eroja suhtautumisessa journalismin yhteiskunnalliseen tehtävään demokratian resurssina sekä viihteellistymisen vaikutuksiin tämän tehtävän toteutumisessa. Myös suhtautuminen politiikkaan, politiikkojen yksityisyydensuojaan, lukijoihin sekä oman työn mielekkyyteen ja journalismin tulevaisuuteen vaihtelee merkittävästi eri diskurssien kesken. Yksinkertaistettuna aineisto tarjoaa mahdollisuuden tulkintaan, että mitä pidempään toimittajat ovat olleet alalla, sitä kriittisemmin he suhtautuvat journalismin muodon ja sisällön muutoksiin.</p> <p>Vaikka tässä tutkimuksessa tutkitaan ensisijaisesti yksittäisten toimittajien käsityksiä ja asenteita, tutkielma osallistuu myös laajempaan median ja politiikan murrosta käsittelevään keskusteluun.</p>	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Viihteellistyminen; tabloidisaatio; politiikan journalismi; ammatti-identiteetti; demokratia	
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited	
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information	

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
1.1 Miksi juuri politiikan journalismi?	6
1.2 Tutkijan asema osana tutkimuskohdetta	6
2 Hyvä paha tabloidisaatio	8
2.1 Mistä tabloidisaatio johtuu?	10
2.2.1 Muuttuva journalismi, muuttuva politiikka.....	12
2.2.2 Konsensuksesta konflikteihin.....	13
2.3 Onko tabloidisaatio mahdollisuus?	16
2.3.1 Enemmän politiikkaa, enemmän lähestymistapoja.....	16
2.3.2 Uusia aiheita julkisuuteen.....	17
2.3.3 Uusia yleisöjä politiikan uutisille	17
2.3.4 Poliitikot putoavat jalustalta.....	18
2.4 Vai sittenkin uhka?.....	19
2.4.1 Kyynisyys palvelee populistieja	19
2.4.2 Huomio kiinnittyy epäolennaisuuksiin	20
2.4.3 Viihde on substituutti.....	21
2.4.4 Viihde ei aktivoi.....	22
3 Peilistä katsoo journalisti.....	24
3.1 Toimittajuus murroksessa	24
3.2 Ammatillinen omakuva	27
3.3 Kolme näkökulmaa toimittajuuden murrokseen	29
3.3.1 Institutionaalinen diskurssi	29
3.3.2 Professionalistinen diskurssi.....	31
3.3.3 Individualistinen diskurssi	33
4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto	36
4.1 Teemahaastattelu	36
4.2 Aineisto	37
4.3 Laadullinen lähiluku.....	40

5	Analyysi: Nyt puhuu politiikan toimittaja	41
5.1	Institutionalistinen diskurssi.....	41
5.1.1	”Nykymedia on kuin hattaraa söisi”	42
5.1.2	”Olen yrittänyt tekeytyä kohuille sokeaksi”	47
5.1.3	”Voihan olla, että mä olen joku jäännö”	50
5.2	Professionalistinen diskurssi.....	54
5.2.1	”Politiikan journalismia vai journalismia politiikasta?”	54
5.2.2	”Sanomalehti on vain tarkkailija”	57
5.2.3	”Kevyiden juttujen tekeminen antaa mahdollisuuksia”	59
5.3	Individualistinen diskurssi	61
5.3.1	”Paljon kivempaa lukea viihteellisiä juttuja”	61
5.3.2	”Kyllä mä voisin muuttaa linjaa, mutta en halua”	69
5.3.3	”Vahtikoira on vahtikoira myös punainen rusetti päässään”	71
6	Johtopäätökset: Tiedon välittäjästä tiedon dramatisoijiksi	75
7	Jälkisanat: Moninaisuudessaan yhtenäinen	81
	Lähteet	84
	Tutkimuskirjallisuus.....	84
	Journalistiset lähteet.....	87
	Liite 1. Tutkimushaastattelun kysymysrunko.....	89

1 Johdanto

Suomalainen politiikan journalismi ei ole entisensä. Viime vuosikymmenten aikana se on ottanut pesäeroa puoluekenttään, käynyt kriittisemmäksi politiikan toimijoita kohtaan, laajentanut rooliaan raportoijasta tulkitsijaksi ja samalla ottanut aimo harppauksen viihteellisempään suuntaan. (Kunelius & Väliverronen 2009.) Samalla julkisuudesta on tullut nopeampaa, henkilökeskeisempää, aktiivisempaa ja arvaamattomampaa (Kantola 2011, 79; 164).

Tutkin gradussani politiikan journalismin viihteellistymistä eli tabloidisaatiota. Tabloidisaatiota on tutkittu usein mediatekstejä analysoimalla, vaikka journalismi ei luonnollisesti viihteellisty ilman journalisteja. Käsitteitä muuttuvasta politiikan journalismista on kyselty myös julkisuuden kohteilta, kuten Susanna Tainion (1998) kansanedustajien mediasuhteita selvittävässä tutkimuksessa. Harmillisen harvoin on kuitenkaan tultu kysyneeksi, miten toimittajat itse näkevät viihteellistymisen syyt, ilmenemismuodot ja seuraukset. Oma tutkimukseni ei tarkastele viihteellistymistä median lopputuotteiden vaan niiden tekijöiden kautta.

Keskityn opinnäytteessäni siihen, miten suomalaiset politiikan toimittajat kokevat politiikan journalismin viihteellistymisen. Huomio kiinnittyy toimittajien käsityksiin viihteellistymisen ilmenemismuodoista, ilmiön syistä ja mahdollisista seurauksista.

Teoriaosuudessa esittelen viihteellistymistä eli tabloidisaatiota koskevaa aiempaa tutkimusta. Ulkomainen tabloidisaatiotutkimus on pitkälti angloamerikkalaista (esim. Sparks & Tulloch 2000; Bird 2000), mutta aihetta on tutkittu myös saksalaisessa mediamaisemassa (ks. esim. Esser 1999; Schönbach 2000). Suomessa ilmiötä ovat tutkineet muun muassa Juha Herkman (2008; 2010; 2011), Anu Kantola (2011), Ville Pernaa, Mari K. Niemi ja Ville Pitkänen (2009), Jari Väliverronen ja Risto Kunelius (2011), Esa Väliverronen ja Laura Juntunen (2011) ja Jaana Hujanen (2006).

Teoriaosuudessa käyn läpi myös ammatilliseen omaankuvaan liittyvää aiempaa tutkimusta. Keskeisessä osassa ovat journalistista ammatti-identiteettiä tutkineet Mark Deuze (2005 a; 2005 b) sekä edellä mainitut Herkman (2008; 2010; 2011), Kantola (2011) ja Hujanen (2006; 2011).

Tutkimuksen empiirinen osio koostuu politiikan toimittajien haastattelujen analyysistä.

1.1 Miksi juuri politiikan journalismi?

Viihteellistyminen on koko mediakenttää koskeva ilmiö, mutta politiikan journalismia tutkin siitä syystä, että tabloidisaatio on kaikkein merkittävimmin vaikuttanut juuri politiikan journalismin asemaan (Niemi 2009, 197). Aikaisemmin politiikalla on journalismin sisäisessä hierarkiassa nähty olevan itseisarvo, mutta viihteellistymisen myötä politiikka joutuu kilpailemaan uutisaiheena uutisaiheiden joukossa (Väliverronen 2011, 147; Jyrkiäinen 2008, 81).

Tabloidisaation pelätään uhkaavan journalismin yhteiskunnallisia ihanteita demokratian tukipilarina ja kansalaisuuden resurssina (Hujanen 2006). Lisäksi politiikan journalismi on kaikkein lähimpänä journalismin yhteiskunnallisen tehtävän ihanteita, kuten kansalaisten evästämistä sellaisella tiedolla, että he pystyvät muodostamaan perustellun kannan yhteiskunnallisista kysymyksistä (JSN). Pernaan, Niemen ja Pitkäsen (2009, 244) sanoin politiikan ja politiikan journalismin kohtalo on 2000-luvun medioituneessa maailmassa kietoutunut yhteen.

Pyrin vastaamaan tutkimuksellani kolmeen kysymykseen:

- 1) Miten politiikan toimittajat näkevät politiikan journalismin viihteellistymisen?
- 2) Millaisena politiikan toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä?
- 3) Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?

1.2 Tutkijan asema osana tutkimuskohdetta

En katso politiikan journalismin viihteellistymiskehitystä täysin ulkopuolisena. Olen työskennellyt vuosia toimittajana ja kirjoittanut politiikasta ammatikseni. Uskon, että toimittajataustani auttaa ymmärtämään ilmiötä syvällisemmin kuin pelkkä oppikirjojen ja tutkimusten tarjoama teoreettinen tieto. Mediatutkijoiden teksteistä paistaakin joskus läpi ohut asiantuntemus toimitusten arjesta, ajan ja rahan asettamista reunaehdoista sekä toimituskäytännöistä (esim. Nieminen & Pantti 2004, 71–110). Olen työskennellyt muun muassa Helsingin Sanomissa, Ylellä ja Iltalehdessä, sanomalehdissä ja aikakauslehdissä, radiossa ja verkossa. Olen tuntenut nahoissani kiireen, kollegojen, esimiesten ja oletettujen lukijoiden odotusten aiheuttamat paineet. Uskon sen auttavan ymmärtämään mediaa ja journalismia myös liiketoimintana, jossa kansanvallan palvelemisen ohella on

tarkoitus samanaikaisesti kartuttaa osakkeenomistajien omaisuutta tai puolustaa lupamaksujen legitimitettä.

Toisaalta se, että olen itse osa tutkimaani ilmiötä saattaa sumentaa ulkopuolisille itsestään selviä tulkintoja toimittajien ja mediatalojen toiminnasta. Lukija voi myös aiheellisesti kysyä, voiko omaa alansa tutkiva toimittaja olla samaan aikaan riippumaton ja puolueeton tutkija.

Eskolan ja Suorannan (1998, 17) mukaan tutkimuksen objektivisuus muodostuu kuitenkin juuri tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. Vähintäänkin tutkijan oman taustan selventäminen lukijalle parantaa tutkimuksen läpinäkyvyyttä.

Tämän työn ei ole määrä olla viihteellisen journalismin puolustuspuhe eikä tarkoitushakuinen rappiotarina (ks. esim. Pietilä 2007). Tarkoitukseni on ottaa opinnäytteelläni osaa akateemiseen tabloidisaatiokeskusteluun ruotimilla niiden ihmisten käsityksiä, joiden voidaan katsoa olevan omalta osaltaan vastuussa siitä, mitä kutsutaan politiikan journalismin viihteellistymiseksi.

2 Hyvä paha tabloidisaatio

Journalismin viihteellistymiseen viitataan paitsi tabloidisaation myös iltapäivälehdistymisen, popularisoitumisen, henkilöitymisen ja ”seiskapäiväistymisen” käsitteillä (Herkman 2011, 142). Opetushallituksen ylläpitämän Median maailma - sanaston mukaan tabloidisaatio tarkoittaa ”perinteisesti asiallisen median vajoamista sisällöltään iltapäivä- ja juorulehtien suuntaan” (Median maailma 2010). Poliitiikan journalismin nykytilasta puhuttaessa esiin nousevat usein sanat henkilöityminen, viihteellistyminen ja skandaalivetoisuus (ks. esim. Pernaa & Niemi 2009, 10). Journalismin tutkimuksessa ilmiötä on kuitenkin lähestytty hieman monitahoisemmin. Seuraavassa esittelen tabloidisaation tunnusmerkeistä muutamia.

Ian Connell (1998, 12) määrittelee tabloidisaation joukoksi journalistisia muutosprosesseja, joita yhdistää siirtymä rationaalisuudesta kohti tunteisiin vetoavaa sensaatiohakuisuutta. Colin Sparks (2000, 10–11) tarkentaa, että muutosprosessit ovat käynnissä kolmella eri tasolla.

Ensinnäkin tabloidisaatio liittyy journalismin sisäiseen siirtymään vakavasta viihteelliseen ja julkisesta yksityiseen. Toimittajien – ja tarjonnan armoilla olevan yleisön – huomio keskittyy siis politiikan, talouden ja yhteiskunnallisten aiheiden sijasta esimerkiksi skandaaleihin, urheiluun, viihteeseen ja erikoisiin ihmiskohtaloihin. Connellin (1998) mukaan tabloidisaatiolle on tyypillistä myös kotimaan aiheiden ja kansallisten kysymysten korostumisen ulkomaan uutisten kustannuksella.

Toisekseen tabloidisaatio näkyy yksittäisten mediaorganisaatioiden prioriteettimuutoksissa siten, että viihteen painoarvo kasvaa uutisten ja muun vakavan sisällön kustannuksella (Sparks 2000, 10–12). Esimerkiksi televisiokanava Suomi-TV lopetti oman uutistoimintansa vuonna 2011. Kello 19 uutisten tilalla kansalaisille alettiin näyttää arki-iltaisain visailuklassikko Kymppitonia (Suomi-TV).

Ilmiön kolmanneksi tunnusmerkiksi Connell esittää, että tabloidisaation myötä lajityyppien väliset esitystavat sekoittuvat ja genrejen raja-aidat madaltuvat. Samalla tabloidisaatio vaikuttaa koko mediakulttuuriin arvojen muutoksena, joka näkyy esimerkiksi muuttuvissa käsityksissä siitä, miten ja mistä voidaan puhua julkisesti. (Sparks 2000, 11.) Yleisradiossa kokeiltiin jo 1980-luvulla tv-sarja-dramaturgian yhdistämistä tv:n uutisjuttuihin (Voima 8/2011). 2010-luvulla esimerkiksi Nelosen suosituksessa Maria!-keskustelu voidaan suorassa lähetyksessä keskustella maahanmuuton ongelmista – ja jakson lopuksi paksuntaa studiovieraan penistä (Maria! 16.2.2011).

Esitystapojen muuttuminen näkyy muun muassa median kielenkäytössä. Journalistinen kieli on muuttunut ihmisläheisemmäksi, ja sitä myös tietoisesti halutaan kansankielistää. Suomalaisissa toimituksissa ja toimittajakouluissa kehoitetaan kuluneen fraasin mukaan kirjoittamaan niin, että ”Pihtiputaan mummokin sen ymmärtää”. Myös brittilehti *The Economist* kehotti jo 1990-luvulla ilmestyneessä tyylikirjassaan toimittajia käyttämään ”arkikieltä byrokraattien, lakimiesten ja tiedottajien kielen sijaan” (Connell 1998, 13).

Jostein Gripsrud (2000, 297; 285) nimeää tabloidisaation tunnusmerkeiksi henkilö- ja skandaalikeskeisyyden, joiden pelätään laskevan journalismin tasoa niin keltaisessa lehdistössä kuin perinteisissä laatumedioissa. Connell (1998, 14–16) erottaa ilmiöstä kuitenkin edellä mainitun kaltaisen yhdentymisen lisäksi myös niin sanotun eriytymisen näkökulman. Sen mukaan tabloidisaatio korostaa jakoa perinteisen laatujournalismin ja keltaisen lehdistön välillä siten, että niiden tyylit ja aihekirjot eivät juuri sekoitu keskenään. Pikemminkin perinteiset vakavat mediat joutuvat nostamaan omia laatuvaatimuksiaan erottuakseen viihdemedioista.

Suomalaisten tutkijoiden mukaan tabloidisoitunutta politiikan journalismia luonnehtivat muun muassa asioiden kuvaaminen henkilöiden kautta ja henkilöiden välisenä valtapelinä (Noppari 2010, 34), journalismin painopisteen siirtyminen muualle kuin poliitikkojen poliittisten näkemysten esittelyyn ja koetteluun (Herkman 2008, 88), ”suuria yleisöjä miellyttävät sisällöt” (Hujanen 2006, 34), tarinallisuus, kerronnallisuus ja visuaalisuus (Pitkänen 2009a, 86), politiikan journalismin henkilöityminen ja lähestyminen populaarikulttuuria niin, että politiikastakin etsitään idoleita ja kiinnostavia persoonia, (Niemi 2009a, 151–157) show-elementtien sekä poliitikkojen imagon, ulkonäön, tunteiden, puhetaitojen ja eleiden korostuminen (mts), moraalien ja moralismin vahvistuminen (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 238–242), kiinnostavuuden kiilaaminen uutiskriteerinä yhteiskunnallisen painoarvon edelle (Kantola 2011c, 117) yksityiselämän korostuminen (Herkman 2011, 32) sekä poliitikkojen muuttuminen julkkiksiksi muiden julkkisten joukkoon (Berg ym. 2009, 34).

Tabloidisaatiota kaikkialla ja kaiken aikaa etenevänä kehityksenä ei ole empiirisesti pystytty näyttämään toteen, sillä ilmiössä on paljon ajallista ja paikallista vaihtelua. Kehitys on kulkenut eri tavoin eri maissa ja kulttuurisissa ympäristöissä. (Sparks 2000, 42.) Myös suomalaiset tutkimukset viime vuosilta todistavat, ettei tabloidisaatio ole vallannut ainakaan toistaiseksi ainakaan koko mediakenttää (Väliverronen & Kunelius 2011, 244–247; Berg ym. 2009). Siitä huolimatta puhe journalismin ja myös sen ihanteiden muutoksesta on perusteltua. Tutustuminen Julkisen sanan neuvoston edeltäjän, Suomen Sanomalehtimiesten Liiton etikettisääntöihin vuodelta 1957 tarjoaa

aikamatkan lisäksi ahaa-elämyksen siitä, miten käsitykset yksityisyyden suojasta, soveliaasta rikosuutisoinnista ja julkisesta arvostelusta ovat puolelta vuosisadassa muuttuneet. Säännöt muun muassa kehottavat toimittajia olemaan kertomatta yksityiskohtia rikoksesta, sen tekotavasta, -välineestä, uhrista tai tekijästä (Etikettisäännöt Suomen sanomalehtimiehille 1957).

Nykypäivän rikosuutisoinnissa nämä tiedot pyritään usein julkaisemaan heti kun mahdollista: Toukokuun 26. päivä 2012 hyvinkääläinen 18-vuotias mies tappoi kaksi ja haavoitti useita ammuskellessaan Hyvinkään keskustassa. Maanantaina 28.5. – ennen kuin ampujaa oli edes vangittu – Iltalehti julkaisi kannessaan epäillyn Facebook-profiilikuvan ja otsikon ”Miksi Eero tappoi?” Lehden sisäsivuilta löytyivät muun muassa jutut: ”Tällaisia uhrit olivat”, ”Hiltusen [epäillyn] taustat” ja ”Näin tapahtumat etenivät” (Iltalehti 28.5.2012).

2.1 Mistä tabloidisaatio johtuu?

Viihteellisyys ei ole koskaan ollut journalismille vierasta. Tabloidisaatio-kehityksen alkupiste on kuitenkin tutkimuskirjallisuudessa usein paikallistettu vuoteen 1903, jolloin maailman ensimmäinen tabloid-kokoinen sanomalehti Daily Mirror alkoi ilmestyä Britanniassa. Yhä edelleen ilmestyvän iltapäivälehden tunnusmerkkejä olivat jo tuolloin isot kuvat, lyhyet jutut ja skandaalinkäryiset otsikot. (Gripsrud 2000, 289.)

Jürgen Habermasin (2004 [1962]) mukaan rationaalisen ihannejulkisuuden aika kesti 1600-luvun lopulta 1800-luvulle, jolloin ammattilehdistö ja journalismin kaupallistuminen alkoivat rapauttaa julkisuutta kansalaisyhteiskunnan poliittisen keskustelun areenana. Habermasin teoriaa on laajalti siteerattu mutta myös laajalti kritisoitu. Porvarillista ihannejulkisuutta on jo vuosikymmeniä parjattu utopiaksi, jota ei ole koskaan ollut olemassakaan. (Esim. Koivisto & Väliaverron 1987, 45–46.)

Tabloidisaation taustalla vaikuttaa ennen muuta median markkinoituminen ja mediamarkkinoiden kilpailun kiristyminen (esim. Sparks 2000, Gripsrud 2000, Herkman 2005; 2008). Median sääntelyn purkaminen 1980-luvulta lähtien sekä uusien teknologioiden nousu 1990-luvulta alkaen ovat moninkertaistaneet mediaesitysten määrän. Sama kehitys on kuitenkin syönyt yksittäisten mediaesitysten ja -kanavien yleisöjä. 1980-luvun vaihteessa Suomessa oli vain yksi iltapäivälehti, eikä esimerkiksi 7 päivää -lehdestä, saati internetistä ollut kuultukaan. Kovenemaan kilpailuun mediatilat ovat yrittäneet vastata mahdollisimman myyvällä, käytännössä mahdollisimman

viihteellisellä materiaalilla.abloidisaation onkin nähty syntyneen reaktiona kilpailuun. (esim Herkman 2005; 2008.)

Vuoden 2012 alusta nousseen tilattavien lehtien arvolisäveron vaikutuksesta viihteellistymiseen ei vielä tätä gradua tehtäessä ole julkaistua tutkimusta, mutta mediataloille se on asettanut yhä suurempia haasteita kannattavuuden suhteen. (Tosin reunahuomautuksena voidaan todeta, että muihin toimialoihin verrattuna suomalainen sanomalehtibisnes on yhä erittäin kannattavaa: lehtitalojen liikevoittoprosentit olivat vuosina 2010 ja 2011 parhaimmillaan yli 35 prosenttia. Niiden rinnalla jopa erinomaisen tuloksentekijän maineessa olevan Koneen liikevoittoprosentti [13,9 vuonna 2011 ja 14,0 vuonna 2010] näyttää vaatimattomalta. [Journalisti 16/12.]

Samaan aikaan, kun kaupallisten medioiden aiheet ja näkökulmat ovat saaneet viihteellisempiä piirteitä, suomalainen puoluelehdistö on surkastunut. Suomenmaalla, Nykypäivällä, Demokraatilla tai Kansan Uutisilla ei enää ole samaa asemaa yhteiskunnallisen keskustelun areenoina kuin ennen. (Kunelius & Väliverronen 2011.)

Internet on 1990-luvulta lähtien vaikuttanut paitsi mediaesitysten määrään myös niiden muotoon ja sisältöön. Lehtiä myydään pitkälti niiden brändillä, mutta internetissä tilanne on toinen: siellä jokainen juttu joutuu ikään kuin ansaitsemaan klikkauksensa, myymään itsensä, jotta se tulisi luetuksi. Tästä syystä internet välineenä suosii lyhyitä juttuja, räväköitä otsikoita ja ennemmin viihdettä kuin asiaa. (Pitkänen 2009.) Sattumoisin juuri edellä mainitut elementit toistuvat myös tabloidisaation määritelmässä (esim. Sparks 2000; Hakala 2011, 191). Siten viihteellistymisen ja internet-uutisoinnin voidaan nähdä kulkeneen käsi kädessä.

Koska internetissä julkaisutahti on vanhoja välineitä tiheämpi, nettiin myös tarvitaan enemmän materiaalia, siis enemmän julkaistavia juttuja kuin paperilehteen tai television uutislähettykseen. Siksi internetin uutiskynnys on myös matalampi kuin paperilehden. Pitkäsen (2009) haastatteleminen suomalaistoimittajien mukaan verkon viihteelliset painotukset heijastuivat vähitellen myös paperilehden painotuksiin. (Mts 115.)

On totta, että viihteellistymistä merkittävämpi vaikutus internetillä on journalismin kannalta siinä, että se haastaa journalistien roolin julkisuuden portinvartijoina (esim. Deuze 2005a, 451; Shirky 2008, 70-77). Tämän keskustelun rajaan kuitenkin opinnäytteeni ulkopuolelle.

2.2.1 Muuttuva journalismi, muuttuva politiikka

Poliitikot liittävät politiikan journalismin muutoksen mielellään yleiseen medioitumiskehitykseen ja syyttävät joukkoviestimiä siitä, että yhteiskunnallisen journalismin painopiste on siirtynyt asioista kohti ihmisiä (Hakala 2011). Poliitiikan journalismin muutokseen on 1980-luvulta lähtien vaikuttanut kuitenkin myös itse politiikan muutos. Juha Herkmanin (2008) mukaan politiikka itsessään on henkilöitynyt, viihteellistynyt sekä professionalisoitunut ja medioitunut.

Politiikan medioitumista on kuvattu lineaariseksi nelivaiheiseksi prosessiksi, jonka ensimmäisessä vaiheessa mediasta tulee tärkein kommunikaation kanava poliitikkojen ja kansalaisten välillä. Toisessa vaiheessa media irtaantuu politiikan kontrollista ja ryhtyy toimimaan itsenäisenä politiikan julkisuuden portinvartijana. Medioitumisen kolmannessa vaiheessa mediajulkisuus ei määrity enää politiikan agendan perusteella, vaan mediajulkisuutta alkavat säädellä median oma logiikka ja uutiskriteerit. Neljännessä vaiheessa poliitikotkin sisäistävät median logiikan ja alkavat toimia sen mukaisesti. (Strömbäck 2008, 234–235.)

Monen tutkijan mukaan kehitys on Suomessa edennyt jo neljänteen vaiheeseen. 1980-luvulla puolueet alkoivat rakentaa mediastrategioita, vaalimainonta sallittiin televisiossa, ja 1990-luvulle tultaessa presidentinvaali muuttui suoraksi kansanvaaliksi aikaisemman valitsijamiesvaalin sijaan. (Herkman 2008; 2011, 22–30. Ks. myös Hakala 2011, 106; Kantola & Vesa 2011, 40; Kantola 2011d 168.)

Politiikan julkisuuden henkilöitymiselle voi lisäksi nähdä myös poliittisesta kulttuurista itsestään kumpuavan selityksen. Bernard Maninin (1997) mukaan edustuksellinen demokratia on länsimaissa muuntunut puoluedemokratiasta yleisödemokratiaksi. Puoluedemokratian aikana yhteiskunta jakautui selviin sosioekonomisiin luokkiin ja toisistaan erottuviin ideologioihin. Poliittinen oikeisto ajoi nykyistä selvemmin omistavan luokan ja porvareiden asiaa, vasemmisto edusti tämänhetkistä täsmällisemmin työväenluokkaa. (Manin 1997, 204–201.) Rauli Mickkelssonin mukaan luokkاپohjainen puoluedemokratia oli Suomessa vahvimmillaan presidentti Urho Kekkosen ja hyvinvointivaltion rakentamisen aikakaudella 1950–1970-luvuilla (Mickkelsson 2007). Tuolloin myös yksittäiset poliitikot kiinnittyivät nykyistä vahvemmin puolueensa ideologiaan ja puolueohjelmaan. Äänestäjä tiesi, mitä hänen ehdokkaansa edusti (Herkman 2012, 115).

1980-luvulta lähtien puoluedemokratian on kuitenkin syrjäyttänyt Maninin mukaan yleisödemokratia, jossa sen enempää äänestäjät kuin äänestettävät eivät sitoudu

tiukkoihin rakenteisiin, luokkiin tai ideologiohin. Puolueiden tilalle nousevat poliittiset yksilöt. Puolueisiin kuuluvat ja puolueille uskolliset kansalaiset ovat korvaantuneet yleisöllä, jonka suhde politiikkaan on passiivisempi, mediavälitteisempi ja ideologisesti epävakaampi kuin ennen. (Manin 1997, 282–232.)

Tämä johtaa siihen, että puolueet siirtyvät suuremman äänisaaliin toivossa lähemmäs poliittista keskustaa (Aula 2003). Samalla ne joutuvat väistämättä laimentamaan aatteellisia ominaispiirteitään. Ville Pitkänen (2009a, 105) kirjoittaa, että ”suurten poliittisten ideologioiden ja perinteisten ristiriitautuvuuksien haalistuessa poliittisen järjestelmämme jännitteet rakentuvat henkilöiden ja mielikuvien ympärille”. Siis kun puolueiden ideologiset erot käyvät yhä häilyvämmiksi, äänestäjät – ja toimittajat – alkavat etsiä eroja ehdokkaiden henkilökohtaisista ominaisuuksista, kuten esiintymistaidosta tai edustavasta ulkomuodosta. Maria Kaisa Aula kutsuukin henkilöitymiskehitystä osuvasti nimellä ”parlamentaarinen yksityisyritteliäisyys”. (Aula 2003; ks. myös Hakala 2011, 90.)

2.2.2 Konsensuksesta konflikteihin

Viihteellistymistä kutsutaan Suomessa myös iltapäivälehdistymiseksi, sillä juuri iltapäivälehtien on katsottu suistavan asiajournalismia viihteellisempään suuntaan (Ruuskanen 2010). Vuonna 1980 suomalainen iltapäivälehtijulkisuus laajeni kaksinkertaiseksi, Ilta-Sanomien kilpailijaksi perustettiin toinen kuudesti viikossa ilmestyvä iltapäivälehti, Iltalehti.

Myös tutkimuskirjallisuudessa suomalaisen politiikan journalismin käännekohtaksi on usein mainittu 1980-luvun vaihe (Kantola 2011a, 15; Noppari 2010). Vielä 1970-luvulla poliitikkojen ja politiikan toimittajien suhteet olivat niin läheiset, että niin tutkijat kuin toimittajat ovat jälkeinpäin arvostelleet journalisteja liiallisesta samastumisesta valtaapitävien näkökulmiin (esim. Pitkänen 2009a, 82; Kantola 2011c, 121). Syksyllä 1981 ilmestyi paljastuskirja Tamminiemen pesänjakajat, jossa Helsingin Sanomien politiikan toimittajat ruotivat dementoituneen presidentti Urho Kekkosen viimeisiä vuosia sekä tämän mahdollisia seuraajia presidenttinä. Ärhäkkä ja poliitikkojen henkilökohtaisia ominaisuuksia ruotiva kirja oli uutta suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa, ja se onnistui synnyttämään pitkän luottamuspuolan poliitikkojen ja journalistien välille. (Noppari 2010, 34.) Eikä pelkästään heidän. Myös moni vanhemman polven toimittaja piti yksityiselämäänsä ja vallankäytön kulisseihin kurkistelevaa kirjaa isänmurhana: kirjoittamattomien mutta sitäkin yleisemmin hyväksytyjen pelisääntöjen vastaisena (Hämäläinen 2002, 35). Kirjan tekijät piiloutuivatkin salanimen Lauantaiseura taakse,

minkä voi nähdä kertovan siitä, ettei kylmän sodan sävyttämä juhlallisen julkisuuden aika ollut täysin kypsä uudelle ärhäkkyydelle (Kantola 2011c, 122). Toki esimerkiksi Hymylehti oli kertonut juoruja politiikoista jo 1960-luvulla, mutta yksityiselämän ja kohujen leviäminen kaikkiin välineisiin läpi mediakentän on Suomessa viimeisten kolmen vuosikymmenen leimallinen ilmiö (Niemi 2009, 181).

Median kilpailutilanteen kiristymistä taas kehystää 1980-luvun vaihteeseen paikallistettu suomalaisen yhteiskunnan laajempi taloudellinen, poliittinen ja ideologinen siirtymä suunnittelutalouden ajasta kilpailutalouden aikaan (esim. Herkman 2011, 40).

Median markkinoitumisen ja politiikan medioitumisen ohella politiikan journalismin viihteellistymisen syitä on etsitty myös journalismin ja yleisesti kansalaisten kyvyttömyydestä tarttua asijulkisuuden esiin nostamiin ongelmiin. Maailma on 2000-luvulla monimutkaisempi paikka kuin ennen, ongelmat ovat globaaleja ja lainsäädäntötyö on siirtynyt eduskunnasta kohti europarlamenttia. Mediajulkisuus on kansainvälistymiskehityksestä huolimatta pysynyt kansallisena. (Pitkänen 2009a.) Connellin (1998) mukaan tabloidisaatio jopa lisää kotimaan aiheiden korostumista globaalien kysymysten kustannuksella. Ainakin suomalainen media pitäytyy 2010-luvullakin valtaosin kansallisissa näkökulmissa (Pitkänen 2009a, 98–99). Yhä harvempi kansalainen pystyy muodostamaan perusteltuja mielipiteitä esimerkiksi eurokriistä tai laveista verotuksellisista kysymyksistä. Poliitikkojen persoonia ja heidän edustamiaan arvoja pystyy sen sijaan arvioimaan jokainen. (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 240.) Siten politiikan henkilöitymiskehityksestä voinee hakea myös vastausta kysymykseen, miksi äänestysaktiivisuus on presidentinvaaleissa pysynyt muita vaaleja vilkkaampana.

Henkilöityminen reaktiona ideologisten erojen kaventumiseen herättää kuitenkin toisen kysymyksen. Jos ideologisten vastakkainasettelujen väljähtyminen johtaa viihteelliseen ja henkilökeskeiseen politiikan journalismiin, eikö tänä päivänä, kun perussuomalaisten myötä ”politiikka on palannut politiikkaan” asiakysymysten pitäisi saman logiikan mukaan syrjäyttää viihde ja ihmissuhdedraamat politiikan julkisuudesta? Toistaiseksi suurta muutosta politiikan journalismissa ei kuitenkaan ole nähtävissä.

Media elää ristiriidoista (Pitkänen 2009a, 105). Vaikka perinteisten suurten puolueiden aatteelliset eroavaisuudet ovat 1980-luvulta lähtien liudentuneet, vastakkainasettelu ei ole julkisuudesta hävinnyt. Anu Kantolan (2011c, 134) mukaan se on siirtynyt puolueiden väliltä politiikan ja median väliin, ja journalismi on ottanut opposition roolin. Kun journalistit ovat viime vuosikymmeninä ottaneet etäisyyttä poliitikkoihin ja alkaneet kohdella näitä kriittisemmin, myös poliitikkojen epäluulo mediaa kohtaan on kasvanut.

Noppari (2010) kuvaakin politiikan ja journalismin suhteiden kehitystä 1980-luvulta tähän päivään siirtymäksi konsensuksesta vastakkainasettelujen aikaan.

Muutos konsensuksesta konflikteihin on kuitenkin tapahtunut vähitellen. Vaikka presidentti Mauno Koiviston ja median välit olivat 1990-luvulla kireämmät kuin Koiviston edeltäjien aikaan, presidentin ja politiikan toimittajien saunailat jatkuivat liki Koiviston kauden loppuun (Hämäläinen 2002, 42). Sittemmin saunottamiset ovat vähentyneet: Pitkäsen (2009a, 105) mukaan poliittinen järjestelmä on kääntynyt sisäänpäin. Päättäjät työskentelevät suljettujen ovien takana, ja päätettävistä asioista on aiempaa vaikeampaa saada tietoja valmisteluvaiheessa. Pääministeri Matti Vanhanen (kesk) ohjeistikin aikanaan ministereitään, ettei keskeneräisistä asioista puhuttaisi julkisuudessa (HS 21.6.2007).

Vanhasen linjaveto sopii huonosti julkiseen keskusteluun pohjautuvan kansanvallan periaatteisiin, mutta sillä voidaan nähdä olevan myös viihteellistymistä ruokkivia vaikutuksia. Poliitiikan toimittajien työ on kirjoittaa säännöllisesti politiikasta, mutta jos asiapitoista informaatiota on tarjolla aiempaa vähemmän, uutisaiheita etsivien toimittajien huomio kiinnittyy helposti asioiden sijasta ihmisiin, ilmiöihin ja niin sanottuun pintakuuhuun. (Pitkänen 2009a, 105; Herkman 2011, 27.)

Toisaalta viihteellistyminen on myös lähentänyt poliitikkoja ja mediaa. Poliitikot hakevat julkisuuden kautta tunnettuutta ja äänestäjiä, media puolestaan saa poliitikkojen avulla myyviä ja yleisöä kiinnostavia aiheita. (Herkman 2008, 87.) Esimerkkejä löytyy etenkin naistenlehti- ja viihdejulkisuudesta. Nopparin mukaan poliitikot suhtautuvat viihteeseen kuitenkin kaksijakoisesti. Viihteelliseen julkisuuteen osallistuminen tarjoaa mahdollisuuden monipuolistaa ja inhimillistää omaa julkista kuvaa, mutta toisaalta päättäjät pyrkivät myös jättäytymään viihteellisen julkisuuden ulkopuolelle uskottavuuden syöppymisen pelossa. (Noppari 2009, 41.) Täysin viihteen sivuuttaminen ei kuitenkaan onnistu, etenkin jos poliitikon kansansuosio ei ole vakiintunut ja taattu. Esimerkiksi vuoden 2006 presidentinvaalien toisella kierroksella ei kampanjaorganisaatioiden mukaan ”olisi tullut kuuloonkaan”, että ehdokkaat olisivat kieltäytyneet osallistumasta lauantai-illan viihdeohjelma Uutisvuotoon (Herkman 2008, 93). Myös vuoden 2012 presidentinvaaleissa ohjelmaan osallistuivat molemmat toisen kierroksen ehdokkaat. Ennakkosuosikki Sauli Niinistöllä (kok) oli sen sijaan varaa kieltäytyä Nelosen vastaavasta ajankohtaisviihdeohjelmasta. Hyviin ja huonoihin uutisiin osallistui vain vaalien altavastaaja, vihreiden Pekka Haavisto.

2.3 Onko tabloidisaatio mahdollisuus?

Tabloidisaatiosta ei viestinnän tutkimuksessa ole tapana puhua järin mairittelevaan sävyyn (esim. Pietilä 2007). Siitä huolimatta politiikan journalismin viihteellistymisellä voi nähdä myös kansanvaltaa vahvistavia vaikutuksia. Se voi lisätä poliittisten aiheiden käsittelyä julkisuudessa, se voi tuoda julkisuuteen yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka eivät aikaisemmin ole ylittäneet valtamedian uutiskynnystä. Se voi saada uudenlaisia yleisöjä kiinnostumaan politiikasta, ja lisäksi se voi pudottaa poliitikot jalustalta, mikä edesauttaa poliittisten päätösten riippumattomampaa ja asiaperusteisempaa arviointia. Esittelen viihteellistymisen myönteisiä seurauksia tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

2.3.1 Enemmän politiikkaa, enemmän lähestymistapoja

Ensinnäkin, jos yhteiskunnallisia aiheita käsitellään *sekä* viihteellisesti *että* asiapitoisesti, voi poliittisten ja sosiaalisten kysymysten ajatella saavan entistä enemmän tilaa julkisuudessa. Poliitiikan journalismi onkin laajentunut 1980-luvulta alkaen niin, että politiikkaa eivät käsittele mediassa vain politiikan toimittajat, eikä sitä käsitellä enää vain politiikkaa varten varatussa tilassa (Berg ym. 2009, 33). Vanhan politiikan journalismin tilalle on tullut uutta politiikan journalismia, kuten viihde- ja naistenlehtijulkisuutta. Tutkijoille uudenlainen politiikan julkisuus on asettanut haasteita sen määrittelemisessä, mikä oikeastaan on politiikan journalismia (esim. Berg 2009, 34; Pitkänen ym. 2009, 230), mutta kansalaisten kannalta kehitys tarkoittaa sitä, että politiikka – tai ainakin poliitikot – tulevat vastaan yhä useammassa yhteydessä.

Poliitiikan viihteellinen käsittely voi tietysti tarkoittaa myös yliampuvaa kärjistämistä tai harhaanjohtavaa populismia. Kuitenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa 1970-luvulla syntyneen Agenda setting -teorian mukaan oleellista ei niinkään ole, *miten* media raportoi, vaan *mistä* se raportoi (Weaver ym. 2004). Kun yhteiskunnalliset ja poliittiset aiheet saavat näkyvyyttä julkisuudessa, se haastaa julkisuuden sävystä riippumatta tavallisia ihmisiä muodostamaan omia mielipiteitään esillä olevista kysymyksistä. Lisäksi, vaikka viihteelliset politiikan uutiset tai yhteiskunnalliselta painoarvoltaan vähäiset skandaalit eivät antaisi edustuksellisesta demokratiasta järin ylevää kuvaa, olisi yksisilmäistä väittää yleisön tulkitsevan jutut juuri sellaisina, kuin toimitus on ne tarkoittanut. Monimerkitykselliset tekstit voivat olla avoimia myös lukijoiden omille merkityksille (Deuze 2005b).

2.3.2 Uusia aiheita julkisuuteen

Tabloidisaation toinen vahvuus on se, että tabloidimediat voivat nostaa esiin uudenlaisia, yksityisestä kumpuavia yhteiskunnallisia ongelmia ja rakentaa niin sanotusta laatumediasta eroavaa julkista tilaa (Deuze 2005b). Viime vuosina esimerkiksi valelääkärit, narkolepsiaa aiheuttavat sikainfluenssarokotteet ja potilaitaan myrkyttäneet hoitajat ovat kaikki nousseet julkisuuteen iltapäivälehtien esiin tuomista yksittäistapauksista. Irtonumeromyynnin piristämisen ohella skandaalilööpit ovat johtaneet laajaan julkiseen keskusteluun terveydenhuollon valvonnan epäkohdista ja alan sääntelyn tehostamisesta.

Nykyistä, viihteellistynyttä politiikan journalismia luonnehtii, että se rakentaa oman agendansa aiempaa itsenäisemmin. Yksityisestä tulee tabloidisaation aikakaudella paitsi poliittista myös julkista. Toimittajat nostavat julkisuuteen enemmän aiheita, joita he itse pitävät kansalaisten kannalta keskeisinä ja vähemmän aiheita, joita eduskunnan vuosirytmii määrää. (Noppari 2010, 35, Strömbäck 2008.) Suomessa viihteellistyminen ja skandaalihakuisuus on nostanut esiin esimerkiksi seksuaalista häirintää eduskunnassa koskeneen kohun kaltaisia tasa-arvoon liittyviä teemoja. Asiasta kirjoitti ärhäkimmin Helsingin Sanomat, joka vielä joitakin vuosikymmeniä sitten olisi todennäköisesti vaiennut aiheesta (Niemi 2009).

2.3.3 Uusia yleisöjä politiikan uutisille

Viihteellinen lähestymistapa voi houkutella yhteiskunnallisten asioiden äärelle uusia yleisöjä. Ihmisiä, jotka eivät muuten jaksaisi innostua jokakesäisistä budjettineuvotteluista, voidaan ikään kuin maanitella mukaan lähestymällä aihetta vaikkapa valtiovarainministerin kesäpukeutumisen kautta. Arkinen käsittelytapa voi saada esimerkiksi vähän koulutetut kiinnostumaan yhteiskunnallisista aiheista (Hujanen 2006, 36). Kun kansalaisille on ensin viihdyttävästi esitelty poliittisen elämän hahmoja ja teemoja, ihmiset voivat vähitellen olla niin sanotusti valmiita sulattamaan vakavampaa ja asiapitoisempaa poliittista journalismia. Poliitiikan toimittajat myös korostavat, että viihteellisyyteen liitetyt tyyllilliset muutokset, kuten visuaalisuus, tarinallisuus ja henkilöityminen eivät välttämättä ole merkki viihteellistymisestä vaan pyrkimyksestä helpommin lähestyttävään, paremmin kirjoitettuun ja ymmärrettävämpään uutisointiin. (Pitkänen 2009a, 86.)

2.3.4 Poliitikot putoavat jalustalta

Kriittisyys ja jopa radikaalius eivät ole mahdottomia myöskään markkinavetoisessa mediassa (Curran 2002, 148). Tabloidisaatiokehitys edistää demokratiaa myös siksi, että se pudottaa poliitikot jalustalta. Vain muutama vuosikymmen sitten suomalaiset politiikan toimittajat olivat rähmällään valtiovallan ja etenkin presidentti Kekkonen edessä (Hämäläinen 2002, 17–22; Juntunen & Väliverronen 2009).

Nykyinen ärhäkämpi journalismi näyttää poliitikot tavallisina ihmisinä. Tällainen ”journalismi korostaa, että politiikassa ei ole kyse vain asioiden välttämättömyyksistä ja asiantuntijoiden järkevyydestä, vaan myös oikeiden ihmisten tahdosta ja toiminnasta” (Kunelius & Väliverronen 2011, 246). Siis politiikasta.

Kansalaisten kannalta jalustalta pudottamisella on kaksi myönteistä vaikutusta. Poliittisia päätöksiä voidaan tarkastella inhimillisinä edesottamuksina – ei tieteellisen tutkimuksen tuloksina ja ”vastuunkantona”, kuten viime vuosikymmenten yleisin hallituspuolue kokoomus on 2010-luvulla perustellut niin ympäristöverouudistusta, kuntauudistusta kuin velkaantuneiden euromaiden tukipaketteja. Toisekseen yleisön oivallus siitä, että poliitikotkin ovat pohjimmiltaan tavallisia ihmisiä, voi valaa itseluottamusta yksityisten ihmisten omiin yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuksiin: mekin voisimme olla päättämässä yhteisistä asioistamme.

Eliittejä koskevat mediaskandaalit ovat kaksinkertaistuneet Suomessa joka vuosikymmenellä 1970-luvulta 2000-luvulle (Kantola & Vesa 2011, 43). Poliitikkojen yksityiselämää sivuavat skandaalit ovat sen sijaan uineet suomalaiseen poliittiseen journalismiin vasta hiljan (Juntunen & Väliverronen 2011). Ensimmäinen yksityiselämän töppäilyistä aiheutunut ministeriero nähtiin Suomessa vasta keväällä 2008, kun ulkoministeri Ilkka Kanerva (kok) jäi kiinni sopimattomista tekstiviesteistä vieraille naisille. Media esittelee poliitikkojen kompuroida pitkälti skandaalien myyntipotentiaalin takia, mutta peilin edessä journalistit perustelevat paljastusjournalismia useimmiten sillä, että kansalla on oikeus tietää. Esimerkiksi, kun Seura-lehti julkaisi vuonna 2005 jutun pääministeri Matti Vanhasen (kesk) mahdollisesta syrjähyppystä, journalistikunnalla oli asian käsittelylle kolmenlaisia perusteita. Ensinnäkin toimittajat kyselivät, vievätkö yksityiselämän tapahtumat liikaa huomiota pääministerin viranhoidosta. Toisekseen yksityiselämästä kertomista perusteltiin sillä, että äänestäjillä on oikeus tietää, millainen ehdokas on ihmisenä. Kolmanneksi Vanhasta koskevien paljastusten arveltiin vaikuttavan varsinkin vanhoillisten keskustan kannattajien äänestyskäyttäytymiseen. (Juntunen & Väliverronen 2011, 273–274.)

Monelle poliitikolle on kiusallista, että julkisuuteen päätyy paitsi heidän ammatillinen myös yksityinen elämänsä. Kuitenkin (poliitikkojen itsensä säätämä) rikoslaki linjaa, että yksityiselämää koskevia tietoja on luvallista levittää julkisuuteen, jos niillä on yhteiskunnallista merkitystä (Rikoslaki 24:8 §). Myös journalistin ohjeet linjaavat, että ”yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä” (JSN). Yksityiselämän edesottamusten raportointi antaa siis kansalaisille paremmat edellytykset arvioida valtaapitävien pätevyyttä hoitaa yhteisiä asioita. Kansanedustajilla ei ole työaikaa; poliitikko on vallassa myös vapaa-ajallaan. (Juntunen & Väliverronen 2011.)

2.4 Vai sittenkin uhka?

Viihteellistynyt ja ärhäköitynyt politiikan journalismi ei päästä kohteitaan helpolla. Poliitikkojen moraalit ja moraalikato ovat nousseet 1980-luvulta lähtien yhä keskeisempään rooliin politiikan journalismissa (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 238–242). Keskiarvoa paremman harkintakyvyn vaatiminen poliitikoilta on perusteltua kahdestakin syystä. Koska poliitikon työ on tehdä päätöksiä, toimiva arvostelukyky niin työssä kuin vapaa-aikana on osa poliitikon ammattitaidon ydintä. Toisekseen poliitikkojen asema perustuu äänestäjien luottamukseen (Niemi 2009, 180). Epäluotettavuus ja moraalittomuus on siten äänestäjien luottamuksen pettämistä. Voikin olla, että kyky herättää luottamusta on tämän päivän poliitikon pärjäämiselle jopa tärkeämpi kriteeri kuin ideologia tai puolue (ks. Herkman 2011, 32).

2.4.1 Kyynisyys palvelee populistieja

Toimittajien on hyvä suhtautua terveeseen epäillen valtaapitäviin, mutta jos kriittisyys karkaa kyynisyyden puolelle, seuraukset voivat olla vahingollisia kansanvallalle (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009). Suomalaisten kiinnostus politiikkaan on kyselytutkimusten mukaan kasvanut 2000-luvulla, mutta valtaosa siitä on kasvanutta kriittisyyttä ja protestimielialaa politiikkaa kohtaan (Väliverronen 2011, 161). Poliitikkojen pudottaminen jalustalta voi tuki antaa kansalaisille paremmat mahdollisuudet arvioida edustajiaan, mutta politiikan arvovallan rapautuminen saattaa samalla vähentää intoa ehdokkaaksi asettumiseen. Kukapa halusi työn, jossa pitkien päivien, kiireen ja suuren vastuun lisäksi työntekijä joutuu olemaan jatkuvan kriittisen tarkkailun kohteena niin työssään kuin vapaa-ajallaan? Jos rekrytoitumisperusteissa korostuu valmius omasta yksityisyydestä tinkimiseen, se todennäköisesti vähentää potentiaalisten

kansanedustajaehdokkaiden joukkoa. Ja jos äänestäjät eivät voi valita ”parhaista” vaan ainoastaan ”suostuvaisista”, kehitystä ei kansanvallan kannalta voi pitää järin toivottavana. (Hakala 2011, 105; Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 241.)

Lisäksi muutokset politiikoksi rekrytoitumisessa ovat vasta ensimmäinen askel kehityksestä, joka politiikan arvovallan laskusta voi seurata. Jos kansalaiset tympääntyvät poliittiseen järjestelmään, sillä on todennäköisesti vaikutusta myös äänestysaktiivisuuteen. Käsitteellisellä tasolla äänestysinnon hiipuminen heikentää demokratian edustuksellisuutta. Jos äänestysprosentti jää seitsemänkymmenen tuntumaan kuten kevään 2011 eduskuntavaaleissa, parlamentti edustaa tosiasiasa vain 70,5 prosenttia äänioikeutetuista (Tilastokeskus). Käytännön tasolla kyynisyys ja pettymyksen ilmapiiri luovat kasvualustaa myös populismin ja erilaisten ääriliikkeiden nousulle (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 242). Perussuomalaiset, ruotsidemokraatit tai vaikkapa Unkarin äärioikeistolainen Jobbik-puolue ovat ammentaneet suosiotaan paljolti taantuvan talouden aiheuttamasta tyytymättömyydestä. Silti ainakin Suomen tapauksessa voidaan kysyä, kuinka suuri osa perussuomalaisten myötätuulesta on median puhaltamaa, kun perinteiset puolueet on riepoteltu isoista ja pienemmistä skandaaleista toiseen (Kantola, Vesa & Hakala 2011, 178; Väliverronen 2011, 152).

Toki perussuomalaisetkin ovat päässeet vahtikoiran hampaisiin, kun puolueen kannatus ja paikkamäärä eduskunnassa on noussut. Median väitetyn ”persuvastaisuuden” voi kuitenkin ajatella myös rakentavan vastakkainasettelua ”etelän median” tai ”Helsingin herrojen” ja perussuomalaisten välille, mikä puolestaan voi tiivistää populistien rivejä entisestään. Hypoteesi saa tukea siitä, että yksittäisten kansaedustajien edesottamuksista nousseista kohuista huolimatta perussuomalaisten kannatus nousi vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeisinä kuukausina useita prosenttiyksiköitä. Syksyyn 2012 mennessä kannatus ei myöskään ole merkittävästi laskenut (Puoluekannatusmittari).

2.4.2 Huomio kiinnittyy epäolennaisuuksiin

Politiikan medioituminen yhdistettynä median viihteellistymiseen vaikuttaa myös siihen, millaiset persoonat pärjäävät politiikassa. Poliitikoilla ja etenkin puoluejohtajilla mediaosaaminen on jo merkittävä osa ammattitaitoa (Herkman 2008, 94–95). Media suosii värikkäitä persoonia, ytimekästä ilmaisua ja karismaattisia esiintyjiä. Kuivakat asiantuntijatyyppit eivät ole vahvoilla kilpailutilanteessa, jossa sanoman muotoilu ja ulkoiset tekijät korostuvat sisällön kustannuksella (Nylund 2011). Jos poliittisiin luottamustoimiin pääsevät siis enemmän esiintyjät kuin analysoijat, vaikuttaa se vääjäämättä myös tuotetun politiikan laatuun – tai vähintään siirtää valtaa poliitikoilta

virkamiehille, avustajille ja puoluetoimistoille, joita ei valita kansanäänestyksin. Tämä taas vähentää päätöksenteon läpinäkyvyyttä, eli uhkaa avoimeen keskusteluun perustuvaa demokratiaa. (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 241–242.)

Samaan aikaan, kun media on nostanut vaatimustasoaan poliitikkojen moraalin ja mediaosaamisen suhteen, myös poliittinen viestintä on ammattimaistunut. Nykyisin poliittisen viestinnän ulkoistaminen puolueilta mainos- ja viestintätoimistoille on arkipäivää (Hakala 2011, 89). Strategisella viestintätyöllä poliitikot voivat suunnata median huomiota heidän kannaltaan myönteisiin tai vähintäänkin harmittomiin seikkoihin ja samalla verhota huonommin päivänvaloa kestäviä hankkeita tai päätöksiä vähemmälle huomiolle. Kantolan (2011d, 177) mukaan julkinen kontrolli keskittyykin yhä enemmän asioihin, joilla on vain vähän tekemistä politiikan kanssa. Esimerkiksi taitavana mediapoliitikkona tunnettu Alexander Stubb (kok) on saanut kosolti myönteistä (ja epäpoliittista) huomiota urheiluharrastuksillaan. Voisi kuitenkin olla aiheellista tutkia, missä määrin Stubbin saama mediajulkisuus ja hänen poliittisten aloitteidensa määrä korreloivat keskenään. Toisin sanoen, kun median huomio kiinnittyy enemmän yksityiselämään ja urheiluosaavutuksiin tai skandaaleihin ja sanasotiin, ja vähemmän lainsäädäntötyöhön ja pitkäkestoisiin poliittisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin, todellinen vallankäyttö ja päätöksenteko ovat vaarassa jäädä piiloon (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 241–242).

2.4.3 Viihde on substituutti

On kaunis ajatus, että viihteellisen politiikan journalismin lisääntyminen lisäisi yhteiskunnallisten aiheiden käsittelyä kokonaisuudessaan. Käytännössä julkisuus on niukka hyödyke, ja yksittäisille aihealueille on välineissä rajatusti tilaa. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa politiikan uutisten pitää sivutaitossa lähtökohtaisesti mahtua kotimaan ja kaupunkiutisten väliin. Jos politiikkaa käsitellään tietyn verran viihteellisestä näkökulmasta, se on todennäköisesti pois saman lehden tai lähetyksen asiapitoisesta politiikan journalismista. Toisin sanoen valinta viihteellisen ja asiallisen välillä voi olla medialle pikemminkin joko–tai kuin sekä–että -kysymys.

Tiedotusvälineet voivat tietysti erilaistua keskenään, mitä voidaan nimittää vaikkapa mediadiversiteetiksi eli monimuotoistumiseksi (vrt. Connell 1998). Tabloidisaation käsite ei kuitenkaan viittaa vain mediakentän polarisoitumiseen (tiukkaan kahtiajakoon asiakeskeisten ja viihteellisten medioiden välillä), vaan valtaosa tutkijoista uskoo tabloidisaatiokehityksen johtavan nimenomaan *kaiken* median viihteellistymiseen (Gripsrud 2000; Kantola 2011c, 117). Silloin viihteellinen journalismi tulisi asiallisen ja

harkitsevan tiedonvälityksen tilalle eikä sen rinnalle, mikä luonnollisesti vähentäisi yleisölle tarjolla olevien vaihtoehtojen määrää.

Ja toisaalta, vaikka erilaistumisennustus pitäisi paikkansa, se todennäköisesti johtaisi myös yleisöjen erilaistumiseen. Toisin sanoen asiallisia eliittimediaita seuraisi se valistunut ja koulutettu osa kansasta, jonka yhteiskunnallinen valveutuneisuus on jo valmiiksi keskivertoa parempi. Pelkästään viihdemedioita kuluttavien kansalaisten ymmärrys ja tieto yhteiskunnasta puolestaan heikkenisi entisestään. (Vrt. Hujanen 2006, 36.)

Huolen julkisuuden rapautumisesta jakavat erityisesti politiikkaa pidempään seuranneet politiikan ja median edustajat (Herkman 2008, 97; Hakala 2011). Jos tarjolla on mutkatonta viihtymistä, kuka kaipaa raskasta, ”rationaalispoliittista” päänaavaa (Herkman 2010)?

2.4.4 Viihde ei aktivoi

Monien mediatutkijoiden mielestä perinteiset uutismediat ovat usein elitistisiä ja kansalaisia sivullistavia (ks. esim. Hujanen 2009, 112). On kuitenkin vaikea nähdä, kutsuuko viihteellisempi journalismi yhtään sen tehokkaammin ihmisiä osallistumaan yhteiskunnalliseen elämään. Viihteellistyvä journalismi suosii poliitikkojen puheissa nasevuutta ennemmin kuin monimutkaista ja analyttistä asiapuhetta. Esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtajan Timo Soinin letkautukset ”kaislikkoon ajetuista norsuista”, ”moolokin kidoista” tai ”lippalakkeihin pukeutuvista appelsiineista” pääsevät mediassa helposti läpi – usein ilman, että kukaan pureutuu kriittisesti argumenttien sisältöön. Sattuvat sutkautukset voivat olla viihdyttäviä, mutta ne ovat myös vaarassa viedä tilaa rakentavalta keskustelulta, jos lohkaisujen asiasisältö jää löysäksi (Nylund 2011, 259).

Jos politiikka esitetään mediassa pelinä tai hupsujen poliitikkojen hassuna teatterina, jossa tutut hahmot ottavat näytös toisensa jälkeen mittaa toisistaan, voidaan kysyä, tarjoaako sellainen journalismi yleisölleen mitään muuta roolia, kuin teatteriesityksen seuraajan, passiivisen sivustakatsojan paikkaa (Kunelius & Väliaverron 2011, 247). Saman huomion on tehnyt Ian Connell (1998), jonka mukaan iltapäivälehtien politiikan uutisissa esiintyy runsaasti tuttuja hahmoja poliittisen eliitin huipulta, mutta vain harvoin tavallisia ihmisiä, joiden asioista poliitikot päättävät. Connellin tutkimista brittitabloidien politiikan uutisista vain yhdeksän prosenttia käsitteli tavallisia ihmisiä (mts 21). Myös suomalaisessa politiikan julkisuudessa kansalaiset ovat pääosassa alle kymmenessä prosentissa jutuista. Huomionarvoista suomalaisessa iltapäivälehdistössä on kuitenkin se,

että niissä kansalaiset pääsevät politiikan juttujen keskeisiksi toimijoiksi jopa hieman useammin kuin päivälehdissä tai aikakauslehdissä. (Berg ym. 2009, 58.)

Viihteellistymisen puolestapuhujilla on tapana muistuttaa, että media on liiketoimintaa, ja menestyvän liiketoiminnan edellytys on kyky vastata kuluttajien tarpeisiin. Jaana Hujasen (2009, 122) tutkimukseensa haastattelemat yhteiskunnallisen journalismin puolestapuhujat linjaavat kuitenkin, että "asettumatta lukijan yläpuolelle (--) lukijalle täytyy tarjota myös sellaista, mitä he eivät kaipaa". Näin ollen viihteellistyvä journalismi uhkasi sahata omaa oksaansa. Medialla voisi parhaimmillaan olla mahdollisuus vahvistaa kansanvaltaa ja rohkaista ihmisten yhteiskunnallista osallistumista, mutta jos yleisölle tarjotaan vain kaikkein myyvintä ja kaikkein viihteellisintä, ei median yhteiskunnallinen tehtävä toteudu (Väliverronen & Kunelius 2011, 247).

3 Peilistä katsoo journalisti

Muutokset median toimintaympäristössä, mediateknologiassa ja mediaryityksissä ja heijastuvat myös muutoksiin journalismissa ja journalistien työssä (Pitkänen 2009b, 138, Kantola 2011, 115–117). Tässä luvussa esittelen keskustelua, jota tutkimuskirjallisuudessa on käyty toimittajien ammatti-identiteetistä. 2010-luvun toimittajien ymmärtämiseksi on kuitenkin syytä luoda lyhyt katsaus paitsi julkisuuden muutokseen myös toimittajuuden muutokseen 1900-luvun puolivälistä nykypäivään. Luvun lopussa esittelen rakentamani viitekehyksen, jonka avulla analysoin tähän tutkimukseen haastateltujen politiikan toimittajien käsityksiä tabloidisaatiosta ja sen vaikutuksista toimittajien ammatilliseen omakuvaan.

3.1 Toimittajuus murroksessa

Politiikan toimittajat ovat Suomessa suhteellisen nuori ammattikunta. Vaikka Suomen sanomalehtimiesyhdistys perustettiin jo 1800-luvun lopulla (SJL 2012), politiikan toimittajat järjestäytyivät yhdistykseksi vasta huhtikuussa 1967, kun joukko helsinkiläistoimittajia perusti Poliittiset toimittajat ry:n (Hämäläinen 2002, 7). Vielä 1950-luvulla politiikkaa seurasi päätoimisesti vain muutama toimittaja. Poliittisuus ja yhteiskunnalliset jännitteet olivat silti mediassa läsnä, sillä lehdistö itsessään oli voimakkaan politisoitunutta. Esimerkiksi Helsingissä ilmestyi 1950-luvulla seitsemän tilattavaa sanomalehteä. Niistä vain Helsingin Sanomat ei ollut julkisesti sitoutunut minkään puolueen ideologiaan. Yleisradiolla ei ennen 1960-lukua ollut omaa uutistoimintaa, vaan sen uutiset tulivat STT:n kautta. Helsingin Sanomia, Aamulehteä ja pääkaupungin puoluelehtiä lukuun ottamatta myös lehdistön politiikan uutisointi perustui Suomen Tietotoimiston uutismonopoliin. STT:hen puolestaan pyrkivät parhaansa mukaan vaikuttamaan poliittiset uutistoimistot, jollainen löytyi miltei jokaiselta puolueelta. (Hämäläinen 2002, 13–14.)

Politiikan julkisuus oli sodanjälkeisessä Suomessa asiapitoista, hillittyä, arvokasta ja verkkaista (Kantola 2011a). Esimerkiksi presidentti Urho Kekkosen virkaanastumisesta 1956 raportoitiin sanomalehdissä vasta pari viikkoa tapahtuman jälkeen, sillä samaan aikaan osuneen yleislakon takia myöskään lehdet eivät ilmestyneet (Hämäläinen 2002, 12). Kun lakko päättyi, uutista ei tuolloin pidetty liian vanhana julkaistavaksi.

Auktoriteetit olivat vahvoja. Julkinen elämä uskoi instituutioihin, suunnitteluun, selkeisiin totuuksiin ja kansallisvaltion. Anu Kantola nimittääkin jälleenrakennuksen vuosikymmeniä korkean modernin sekä herrasmiesten ajaksi. (Kantola 2011b 24; vrt.

Hallin 2006.) Herrasmiesten aikakaudella myös toimittajat olivat herrasmiehiä; he kokivat olevansa kansallisen vastuun kantajia, kansan valistajia ja sivistäjiä (Kantola 2011b, 36; 119). Journalistit näkivät tehtäväkseen pikemminkin kansan yhtenäisyyden ja kansallisen turvallisuuden vaalimisen kuin valtaapitävien toiminnan kyseenalaistamisen. Poliittinen journalismi oli politiikan kentän jatke – ei poliittista järjestelmää haastava vastavoima (Väliaverronen & Kunelius 2011, 241–243).

Vahvimmillaan politiikan ja puolueiden ote mediasta oli 1970-luvun läpipolitisoituneina alkuvuosina. Puoluelehtiä oli runsaasti, ja niiden talous oli turvattu verovaroista maksetuilla puoluetuilla. Yleisradion johdon lisäksi myös Ylen toimittajat valittiin poliittisten voimasuhteiden mukaan. Hämäläinen muistuttaa, että kotoisten maalaisliiton, Sdp:n, kokoomuksen ja kommunistien lisäksi myös Neuvostoliitto pyrki parhaansa mukaan vaikuttamaan suomalaisten tiedotusvälineiden uutisointiin. (Hämäläinen 2002, 24).

1970-luvun politisoitumisen jälkeen journalismin suunta on kuitenkin ollut politiikasta pois päin. Toimittajat ovat irtautuneet puolueista ja luoneet itselleen oman ammatillisen eetoksen, joka perustuu riippumattomuuteen ja ammattitaitoon (Kantola 2011c, 138). Puolueyöstä siirryttiin vähitellen puolueettomaan, journalistiseen käsittelytapaan (Hämäläinen 2002, 40). Kantolan (2011c) mukaan murroksen vuosikymmeniä ovat olleet etenkin 1980-luku, jolloin suuret ikäluokat nousivat toimitusten johtotehtäviin sekä 2000-lukut, jolloin pienet ikäluokat tekivät samoin.

Hämäläinen kuvaa, että 1980-luvulla politiikantoimittajaeetoksen hegemoniasta kamppailivat kaksi toimittajatyyppeä, ”Kymäläiset” ja ”Salménit”. Vanhaa herrasmiesten ja korkean modernin maailmaa edusti Yleisradion radiouutisten toimittaja Heikki Kymäläinen, jonka ihanne oli rauhallinen, asiallinen ja jopa myötäelävä ote politiikkaan ja poliittikkoihin. (Hämäläinen 2002, 37; ks. myös Kantola 2011c, 120.) Uutta ilmapiiriä, Kantolan (2011c) sanoin notkistuvaa modernia, ilmensi puolestaan Yleisradion ruotsinkielisten uutisten reportteri Leif Salmén, jonka ammatillisena ohjenuorana oli kriittisyys ja riippumattomuus poliittisesta järjestelmästä. Salménilaisen maailmankuvan mukaan median tehtävä ei ollut toimia hallituksen ymmärtäjänä vaan sen vastavoimana. (Hämäläinen 2002, 37.) Salménin omaa riippumattomuutta tosin voi kyseenalaistaa huomauttamalla, että hän itse kuului Suomen kommunistiseen puolueeseen 1970-luvulta 1980-luvun puoliväliin (Salmén 2007, 153–157).

Jos journalismi oli edellisinä vuosikymmeninä ollut politiikan sylikoira, 1980-lukuun osunut murrosikä ja muutos vallan vahtikoiraiksi aiheutti kasvukipuja niin journalismin kohteiden kuin sen tekijöiden keskuudessa. Presidentti Kekkonen kauden paineita

purkaneen Tamminiemen pesänjakajat -kirjan (ks. luku 2.2.2) pääkirjoittaja Aarno Laitinen kuvaa, että uutta ja ärhökkää politiikan journalismia edustaneesta paljastuskirjasta eivät suuttuneet niinkään poliitikot vaan toiset toimittajat. Kirja julkaistiin salanimellä, mutta kun sen tekijät paljastuivat, Laitinen sai potkut Helsingin Sanomien politiikan toimituksen johdosta. Muut kirjoittajat, HS:n politiikan toimittajia hekin, saivat työnantajaltaan varoituksen. (Hämäläinen 2002, 68–73.)

Muutos Kymäläisistä Salméneihin oli kuitenkin vääjäämätön. Eliittiin kohdistuvien skandaalien määrä on Suomessa kaksinkertaistunut joka vuosikymmenellä 1970-luvusta nykypäivään (Kantola 2011c, 165). Paljastavaa on myös puhe Kymäläisistä ja Salméneista sinänsä. Vielä muutama vuosikymmen sitten lehdissä ei ollut kirjoittajan nimeä. Suurten ikäluokkien journalisteille ja heidän edeltäjilleen etusijalla ei ollut oma nimi ja maine, vaan oman tiedotusvälineen ja työnantajan kunnia ja tulevaisuus. Sittemmin jokaisen journalistipolven identiteetti on ollut edeltäjiään yksilöllisempi. (Kantola 2011c.) Journalismi on henkilöitynyt, tähtitoimittajien nimistä on tullut brändejä, kolumnien ja kommenttien määrä on kasvanut, ja myös uutisjutuissa ovat yleistyneet toimittajan omat mielipiteet ja tulkinnat (Väliverronen & Kunelius 2011, 238–239). *Meistä* on siirrytty *minään* – niin journalismissa kuin yhteiskunnassa yleisemmin. (Kantola 2011c.)

Samaan aikaan kun identiteetit ovat yksilöllistyneet ja journalismi henkilöitynyt, avoimuudesta ja riippumattomuudesta on muodostunut entistä keskeisempi vaatimus journalisteille. Avoimesti jotain tiettyä poliittista suuntaa kumartavat toimittajat ovat muuttuneet säännöstä poikkeuksiksi. Avoimen taistolainen Salmén oli 1980-luvulla edelläkävijä, 2010-luvulla jääne. Tämän päivän riippumattomuutta ruumiillistaa esimerkiksi Yleisradion politiikantoimituksen esimies Pekka Ervasti, joka tunnetaan muun muassa pääministerin eroon johtaneesta skandaalista, ns. Irakgatesta vuonna 2003. Hän on kertonut äänestävänsä kaikissa vaaleissa tyhjää, jotta ei vaarantaisi ammatillista riippumattomuuttaan (Journalisti 4/2012).

Politiikan julkisuuden muutosta ja koventunutta mediakontrollia heijastaa myös poliittisen PR:n professionalisoituminen (Herkman 2008, 89; Papathanassopoulos ym. 2007, 10–13). Tasavallan presidentille palkattiin ensimmäinen ammattimainen tiedottaja vasta 1980-luvun puolivälissä. Urho Kekkosen kaudella lehdistösuhteiden hoitoon olivat riittäneet Tamminiemen lauteet ja toimituksiin lähetetyt myllykirjeet. Presidentti Martti Ahtisaaren tiedotuksesta vastannut Alpo Rusi moitti 1990-luvulla, että media muuttunut vahtikoirasta verikoiraksi. (Hämäläinen 2002, 41–51.) Tutkijoiden mielestä suurempi muutos on kuitenkin tapahtunut 2000-luvulla. Julkisia kohuja on yhä enemmän, viestinten taloudelliset ja ajalliset paineet ovat entistä kovemmat, toimittajien henkilökohtainen

vapaus ja liikkumavara on vähentynyt, ja ammattikunta itsekin hämillään, millaista hyvän journalismin tulisi tässä ajassa olla. (Kantola 2011, 138–139; Helle 2010, 168–171; Hujanen 2006, 39.)

Tilanne on toimittajakunnalle uusi myös resurssien näkökulmasta. Lamavuonna 2009 toimituksista irtisanottiin 189 Journalistiliiton jäsentä, ja runsas sata toimittajaa otti vastaan vapaaehtoisen eläkepaketin. Jäljelle jääneiden toimittajien työnkuvassa lisääntyivät juttujen versiointi eri välineisiin, yhteistyö muiden toimitusten ja toimittajien kanssa, kiire sekä yleistoitettavuus, mikä puolestaan nakertaa erikoistoitettujen asiantuntijuutta. Kaarina Nikusen tutkimuksen otsikon mukaisesti 2000-luvun toimituksissa tehdään ”enemmän vähemmällä”. (Nikunen 2011, 56; ks. myös Jyrkiäinen 2008.)

Kantola, Vesa ja Hakala (2011) pitävät etenkin vuonna 2008 käynnistynyttä vaalirahaskandaalia tuoreimpana historiallisena murroskohtana, joka raivasi tietä uudelle sukupolvelle niin politiikan kuin journalisminkin eturiviin. Kolmikko vertaa vaalirahakohua Watergate-skandaaliin, joka ravisteli Yhdysvaltoja läpi 1970-luvun. Watergaten jälkeen valtaan nousutta sukupolvea kutsuttiin aikanaan nimellä Watergate Babies. Tutkijoiden mielestä Suomen uutta poliittista ja mediaeliittiä voisi yhtä lailla nimittää Vaalirahavauvoiksi. Tämän sukupolven toimintatavat ja suhtautuminen politiikkaan ja julkisuuteen ovat jälleen jotain muuta, kuin mitä aiemmin on totuttu näkemään. (Kantola, Vesa, Hakala 2011.)

3.2 Ammatillinen omakuva

Kun työnkuva muuttuu, se vaikuttaa väijäämättä myös ammatilliseen omakuvaan. Ammatti-identiteetti tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestään ammatillisena toimijana. Ammatillinen identiteetti perustuu ihmisen aiempaan elämänselämäänsä, mutta siihen kuuluvat myös käsitykset siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samastuvansa. Yhtä lailla sen osia ovat työtä koskevat arvot ja eettiset ulottuvuudet. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 26.)

Jaap van Ginnekenin (1998) mukaan toimittajien ammatillinen omakuva muovautuu kolmenlaisen sosiaalistumisen kautta. Ensimmäinen samastumisen taso on tiettyyn kulttuuriin ja alakulttuuriin kuten kansallisuuteen, etniseen ryhmään, luokkaan ja sukupuoleen samastuminen. Toinen sosiaalistumisen taso liittyy samastumiseen toimittajien ammattikuntaan. Kolmanneksi ihminen sosiaalistuu omaan työpaikkaansa, organisaation tavoitteisiin sekä työyhteisön sääntöihin. (Van Ginneken 1998, 65.)

Mark Deuze (2005a) puhuu identiteetin sijaan journalismista ideologiana. Sen mukaan toimittajien ammatti-identiteetti rakentuu niistä ihanteista, joita toimittajien ammattikunta kokee tavoittelelevansa sekä niistä arvoista, joita he uskovat ajavansa. Työn merkitys, oikeutus ja sitä kautta ammatillinen itseymmärrys rakentuu Deuzen mukaan viidelle perusarvolle, jotka yhdistävät journalisteja kaikkialla maailmassa. Nämä keskeiset ja globaalisti jaetut ihanteet ovat 1) yleisön palvelu; 2) objektiivisuus; 3) autonomisuus; 4) ajantasaisuus ja 5) eettisyys. (Deuze 2005a, 447.)

Ensinnäkin journalistit kokevat olevansa ”yleisön palveluksessa”. He monitoivoivat todellisuutta, toimivat relevantin informaation välittäjinä ja vallan vahtikoirina lukijoille, katsojille ja kuulijoille. Työn oikeutus kumpuaa siitä, että työtä tehdään yleisön, kansalaisten puolesta. Ajatus yleisön palveluksessa olemisesta kiteytyy lauseeseen ”kansalla on oikeus tietää”. Tällä argumentilla usein perustellaan myös entistä aggressiivisempaa ja toisaalta tulkitsevampaa journalismia. (Deuze 2005a.)

Toinen perusarvo on journalistien objektiivisuus, eli tasapuolisuus, reiluus ja sen myötä heidän sanomansa uskottavuus. Vaikka täysi objektiivisuus olisi mahdotonta, journalistit työssään ainakin tietoisesti pyrkivät siihen.

Kolmas kulmakivi journalistien itseymmärryksessä on toimittajan riippumattomuus, vapaus ja itsenäisyys. (Mt.) Toimittajan työtä eivät siis ihannelanteessa rajoita esimerkiksi markkinointiosaston toiveet mainostajien kohtelemisesta silkkihansikkain (vrt. Hujanen 2006, 34). Suomalaisissa journalistin ohjeissa riippumattomuuden ihanne artikuloidaan siten, että ”tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille” (JSN). Deuze (2005a, 449) huomauttaa, että säännönmukaisesti jokaisen journalistisen uudistuksen ja innovaation on pelätty uhkaavan juuri toimittajien riippumattomuutta.

Neljänneksi journalismin ideologiaan kuuluu ajatus tiedonvälityksen nopeudesta ja ajantasaisuudesta. Deuze tosin mainitsee, että osa toimittajista pitää nopeuden korostamista ihanteen sijasta uhkana. Tätä tutkimusta varten tekemissäni toimittajahaastatteluissa kiirettä valittivat lähinnä vanhemmat toimittajat. Nuoret eivät pitäneet nykyistä työtahtia kohtuuttomana.

Viidenneksi toimittajia yhdistävät yleisesti hyväksytyt eettiset säännöt. Koska journalistit uskovat toimivansa eettisesti ja moraalisesti, he uskovat sen oikeuttavan heille myös aseman vahtikoirana, muiden moraalinvartijana. Eettiset säännöstit ovat myös kansainvälisesti hyvin yhteneväisiä. Esimerkiksi Euroopassa ja Lähi-idässä asuvat ja työskentelevät journalistit jakavat keskenään varsin samanlaiset eettiset ohjeet (vrt. JSN),

vaikka maiden poliittisissa ja sosiaalisissa kulttuureissa löytyy isoja eroavaisuuksia. (Deuze 2005a; Hafez 2002.)

3.3 Kolme näkökulmaa toimittajuuden murrokseen

Suomalaisten journalistien ammatti-identiteettiä on selvittänyt viime vuosina ansiokkaasti kolme tutkijaa. Jaana Hujanen (2006; 2009), Juha Herkman (2008; 2010) ja Anu Kantola (2011c) ovat tahoillaan tutkineet, miten tšekäläiset toimittajat suhtautuvat journalismin muutokseen, kaupallistumiseen ja viihteellistymiseen, ja miten muutokset vaikuttavat toimittajien ammatilliseen itseymmärrykseen.

Hujanen löysi haastattelemiensa toimittajien puheesta kahdenlaisia puhetapoja suhteessa muuttuvaan journalismiin: yhteiskunnallisen journalismin diskurssin ja markkinaehtoisin diskurssin (Hujanen 2006). Herkman ja Kantola puolestaan paikansivat haastatteluissaan kolme erilaista diskurssia. Herkman kutsuu haastatteluissaan esiin nousseita puhetapoja rapautumiskertomuksen diskurssiksi, professionalisoitumisen diskurssiksi ja postmoderniksi diskurssiksi (Herkman 2008). Kantola nimittää löytämiään puhetapoja journalistisiksi eetoksiksi, joita hän kutsuu nimillä korkea moderni, notkistuva moderni ja notkea moderni (Kantola 2011c).

Näistä kolmesta teoretisoinnista olen suodattanut oman kolmijakoni tätä tutkimusta varten. Vertailemalla, pilkkomalla ja uudelleen kokoamalla Hujasen, Herkmanin ja Kantolan diskursseja olen muovannut oman tulkintakehykseni ja kolme toisistaan eroavaa asennoitumistapaa politiikan journalismin viihteellistymiseen. Puhetavat olen nimennyt institutionalistiseksi, professionalistiseksi ja individualistiseksi diskurssiksi. Osaltaan diskurssijako on velkaa myös Salli Hakalan (2011) analyysille notkistuvasta politiikasta. Opinnäytteen analyysiluvussa testaan, miten hyvin keräämäni haastatteluaineisto vastaa tätä kolmijakoa: onko toisistaan eroavia puhetapoja tai eetoksia olemassa todellisuudessa, vai ovatko ne ainoastaan teoreettisia, tutkimuskirjallisuuden tuottamia konstruktioita. Ennen empiriaa esittelen kuitenkin diskurssien teoreettista taustaa muutaman kappaleen verran.

3.3.1 Institutionaalinen diskurssi

Puhetavoista ensimmäisen, institutionaalisen diskurssin, juuret ovat Hujasen (2006) yhteiskunnallisen journalismin diskurssissa, Herkmanin (2008) rapautumiskertomuksessa ja Kantolan (2011) korkean modernin eetoksessa. Institutionalismi kiinnittyy nimensä mukaisesti instituutioihin. Tässä diskurssissa

keskeisiä ovat perinteiset järjestelmät ja valtarakenteet kuten koululaitos, kirkko, puoluejärjestelmä, presidentti, yliopisto ja puolustuslaitos. Journalismi on näiden joukossa yksi yhteiskunnallinen instituutio, jolla on oma julkisen palvelun tehtävänsä yhteiskunnan ja demokratian ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Diskurssin tieteenfilosofiset juuret juontavat alun perin 1800-luvun marxilaisiin teorioihin, mutta erityisesti siinä näkyvät 1900-luvulla vaikuttaneen Frankfurtin koulukunnan Theodor Adornon, Max Horkheimerin ja Jürgen Habermasin kriittis-normatiivinen lähestymistapa kulttuuriteollisuuteen, julkisuuteen ja julkisuuden rakennemuutokseen (Herkman 2010, 702–703).

Historiallisesti diskurssi on muotoutunut toisen maailmansodan jälkeisinä jälleenrakennuksen vuosikymmeninä, jolloin keskeistä oli kansakunnan integrointi ja yhdentyminen (Hakala 2011). Ulkoisten uhkien lisäksi Suomea kalvoi kansakunnan sisäinen kahtiajako, jota pyrittiin ylhäältä käsin purkamaan. Kansallisen eheytyksen ohjelma oli voimissaan valtiollisena projektina etenkin 1960-luvulta 1980-luvun alkuun. Kun julkinen valta pyrki integroimaan instituutioita ja purkamaan kansalaissodasta ja puna-valko-vastakkainasettelusta muistuttavia rinnakkaisia yhteiskuntarakenteita, myös media koki tehtäväkseen yhdentymisen edistämisen. (Nieminen 2012; Kantola 2011b; Herkman 2012; 124.) Näin ollen myös institutionaalisen diskurssin ja institutionaalisen toimittaja-identiteetin kultakausi ajoittuu juuri jälleenrakennuksen vuosikymmeniin ja presidentti Kekkonen aikaan (Kantola 2011c).

Institutionaalisen diskurssin aika ei kuitenkaan ole ohi. Eetos elää toimituksissa edelleen (Hakala 2011; Herkman 2008, 2010; Hujanen 2006; Kantola 2011c). Sekä Hakala (2011) että Kantola (2011c) arvioivat, että vahvimmin institutionaalista diskurssia edustavat vuosina 1939–1955 syntyneet toimittajat. Hämäläisen (2002, 37) kahdesta toimittajatyypistä institutionalistit vastaavat paremmin ”Kymäläisiä”, sillä heille on työssään tärkeää yhtä lailla hyvä harkinta kuin politiikan arvovallan säilyttäminen.

Journalistisen työn legitimitetti nojaa tässä diskurssissa ennen kaikkea kansalaisuuteen (Hujanen 2006, 37). Sen myötä toimittajat kokevat olevansa edelleen kansallisen vastuun kantajia. He päättävät siitä, mitä ja ketä julkisuuteen päästetään ja mistä aineksista kansalaisuus sitä kautta rakentuu. Siksi median tehtäväksi ei riitä pelkkä päivittäisten asioiden raportoiminen, vaan journalistin täytyy tuntea asioiden taustat ja käyttää harkintaa asettaessaan asioita laajempiin yhteyksiinsä. (Kantola 2011, 118–122.) Hujanen painottaa, että koska yhteiskunnallisen journalismin diskurssin keskiössä ovat kansalaisten kasvatus ja sivistys, lukijoille on tarjottava myös sellaisia sisältöjä, joita nämä eivät kaipaa (Hujanen 2006, 37). Tästä esimerkkinä toimii Kantolan (2011c, 122)

haastatteluaineistossa erään kokeneen toimittajan kommentti, jonka mukaan eduskunnan asioista kirjoittaminen on ”mitä suurimmassa määrin hyötykirjoittelua (- -) vaikkei sitä nyt ihan välttämättä osaisi ihan sanoa, mitä se tekee matti meikäläiselle”.

Institutionalistisessa diskurssissa etusijalla on yhteisö. Oli kyseessä kansa, puolue tai oma työnantaja, *me* on merkittävämpi kuin *minä*. Kantola (mts) kirjoittaa, että suurten ikäluokkien toimittajat eivät ole yksilöllistyneitä oman elämänsä sankareita, vaan he puhuvat mieluummin oman tiedotusvälineensä tilasta ja tulevaisuudesta kuin itsestään. Kuvaan sopii hyvin, että aikana, jolloin institutionalismi oli vahvimmillaan, ei sanomalehdissä yleensä ollut jutun kirjoittaneen toimittajan nimeä. Toisaalta, vaikka nimi olisi lehtijutun alla ollutkin, se ei välttämättä ollut oma: politiikan julkisuus toimi pitkälti salanimien varassa (Kantola 2011c, 121). Urho Kekkosenkin pakinoi Suomen Kuvalehdessä peitenimellä Liimatainen (Hämäläinen 2002).

Nykypäivän institutionalisteja yhdistää nostalginen käsitys siitä, että asiat olivat ennen paremmin. Nykyiset kehitysuunnat uhkaavat heidän mielestään niin politiikan kuin journalismin arvovaltaa, eikä instituutioiden aseman heikentyminen institutionalisteja tietenkään ilahduta. Institutionalistisen diskurssin edustajat suhtautuvat kriittisesti niin politiikan medioitumiseen, journalismin henkilöitymiseen kuin viihteellistymiseen (Herkman 2008, 96; Kantola 2011c, 124). He ovat huolissaan siitä, että politiikan viihdejulkisuus vie tilan yhteiskunnallisesti painavammilta asioilta. Kun media keskittyy vain pintakuuhuun, henkilödraamaan ja skandaaleihin, sen paremmin lukijat kuin tekijät eivät enää hahmota kokonaisuuksia. Sama riski sisältyy niin sanotun mielipidejournalismin eli kasvavan kolumnoinnin ja kommentoinnin nousuun. Institutionalistit kaipaavat politiikan journalismiin vähemmän mielipiteitä ja enemmän faktoja. (Kantola 2011c, 122–124.)

3.3.2 Professionalistinen diskurssi

Professionalistinen diskurssi on nimeänsä myöten velkaa Herkmanin (2008) hahmottelemalle professionalisoitumisen diskurssille, mutta siinä on aineksia myös Kantolan (2011c, 125–134) notkistuvan modernin eetoksesta. Puhetapa taiteilee Hujasen (2006) yhteiskunnallisen ja markkinaehtoisin diskurssin välimaastossa, sillä se osittain haikailee yhteiskunnallisen journalismin ja jopa edellä esitellyn institutionalismin perään, mutta tekee käytännössä myönnytyksiä myös markkinoituvan journalismin suuntaan (vrt. Kantola 2011c, 125).

Professionalistinen diskurssi alkoi vahvistua Suomessa 1980-luvun vaihteessa, kun presidentti Urho Kekkonen vaihtui Mauno Koivistoon, viestintäpolitiikkaa alettiin

liberalisoida ja kansalaisten koulutustaso kohosi. 1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla syntyneet journalistipolvet alkoivat tehdä aiempaa vahvemmin pesäeroa puoluekenttään. Ammatti-identiteetti vahvistui myös journalistisen yliopistokoulutuksen yleistymisen ansiosta, ja politiikan journalismi alkoi uudistaa rooliaan puoluepolitiikan jatkeesta politiikan vastavoimaksi. (Kantola 2011c.)

Irtautuminen instituutioista ja epäluulon kasvu vanhaa järjestelmävaltaa kohti käy hyvin ilmi Suomen Sanomalehtimiesten liiton vuonna 1987 tekemästä jäsenkyselystä. Tuolloin 60 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että puolueilla on liikaa valtaa. Sittenkin kapina näyttäisi laimentuneen: vuonna 2007 puolueilla oli liikaa valtaa enää 19 prosentin toimittajista mielestä. Vuonna 1987 virkamiehistön valtaa piti liian suurena 65 prosenttia, mutta 2000-luvulla näin ajatteli enää 38 prosenttia. Sama muutos 1980-luvun skeptisyydestä kohti 2000-luvun uutta järjestystä koskee myös suhtautumista kansankirkkoon. 56 prosenttia toimittajista piti kirkon valtaa liian suurena 1980-luvulla, mutta vuonna 2007 kirkon valta-asemaa kritisoi enää 34 prosenttia kyselyyn vastanneista toimittajista (Jyrkiäinen 2008, 71–75.) . Toki muutos kuvastaa asenteiden muuttumisen lisäksi myös kirkon – ja ehkä laajemminkin perinteisten instituutioiden – aseman faktista muutosta.

Professionalismi on diskursseista asiakeskeisin ja rationaalisin. Kun institutionalismi vetosi uskoon yhteisen yhteiskunnan kehittämistä ja puhutteli kansallista tehtävää korostaessaan myös nationalistisia isänmaallisuuden tuntemuksia, professionalistit eivät ole yhtä kiinnostuneita ideologioista journalismin käyttövoimana. (Herkman 2010, 704.)

Suhde yhteiskuntaan on institutionalisteja kevyempi, kyynisempi ja jopa ironinen. Poliittikous on professionalisteille ammatti, ei asema. Samoin toimittajuus on ammatti, ei elämäntapa. Instituutiouskon tilalle on professionalisteilla noussut asiantuntijuus, ammattitaito ja riippumattomuus. (Kantola 2011c.) Fokus siirtyy siitä, *kuka* sanoo, siihen, *mitä* sanotaan.

Professionalistit suhtautuvat hyväksyvästi politiikan medioitumiseen ja henkilöitymiseen. Suhde viihteellistymiseen on kuitenkin ristiriitainen (Herkman 2008, 96). Yhtäältä professionalistinen diskurssi korostaa, että politiikan journalismi ei saa jäykistyä ja että politiikan journalismi voi olla yhtä värikästä kuin muutkin journalismin lajit. Toisaalta professionalistit ovat huolissaan julkisuuden trivialisoitumisesta, julkispoliitikkojen liiallisesta mediahuomiosta, asiajulkisuuden kapenemisesta ja skandaalien paisumisesta hallitsemattomiksi ja itsetarkoituksellisiksi mediakohuiksi (Kantola 2011c, 125–130).

Professionalismiin kuuluu tavallaan myös laskelmointi: viihdejulkisuutta kannattaa käyttää harkitusti. Poliitikot raottavat yksityisyyttään saadakseen huomiota ajamilleen asioille. Tunteet ja yksityiselämä toimivat huomion herättäjänä. Kiinnostavuus on uutiskriteeri yhteiskunnallisen merkittävyyden rinnalla. Kuohuttavan pinnan kautta keskustelu voidaan kuitenkin ohjata kohti järkipäisempiä teemoja. (Herkman 2010 704; Hakala 2011, 97–105.) Tässä vakavan ja viihteellisen välissä tasapainoilussa näkyy myös professionalistien huojunta Hujasen (2006) yhteiskunnallisen ja markkinaehtoisen diskurssin välillä. Professionalismi on tavallaan siirtymävaihe institutionalismista individualismiin. Niiden lailla professionalistinen eetos elää silti toimituksissa edelleen.

3.3.3 Individualistinen diskurssi

Historiallisesti nuorin puhetapa journalistien suhteessa politiikan journalismiin viihteellistymiseen on individualistinen diskurssi. Sen pohjana ovat Herkmanin (2008; 2010) postmoderni diskurssi, Hujasen (2006) markkinaehtoinen diskurssi ja Kantolan (2011) notkean modernin eetos.

Diskurssin tieteellisteoreettinen pohja valettiin 1970-luvulla strukturalismin ja marxilaisen materialismin kritiikeissä. Individualismin voi toisin sanoen nähdä siirtymänä pois päin institutionalistien positivistisesta uskosta absoluuttisiin totuuksiin ja asiantuntijoihin, kohti postmodernia ja poststrukturalistista tulkintaa, jonka mukaan kiistattomia universaaleja totuuksia tai pysyviä rakenteita ei ole välttämättä edes olemassa. (Herkman 2010, 703-704.)

Kantolan mukaan diskurssi on vahvistunut 2000-luvun vaihteesta alkaen, ja sitä edustavat erityisesti 1970-luvun jälkeen syntyneet journalistit (Kantola 2011, 118; 168). Hujanen täydentää, että tämä postmoderni, markkinamyönteinen puhetapa on usein myös tyypillisempi sanomalehtien päälliköille kuin rivitoimittajille (Hujanen 2006, 34).

Individualistisen diskurssin sisältö tiivistyy sanoihin muutos, nopeus ja yksilö. Individualistit ovat tottuneet julkisen elämän arvaamattomuuteen. Odottamattomuus ja jatkuva liike ovat heille tuttuja myös omakohtaisesti. He ovat hyväksyneet sen, että toimitukset muuttuvat, journalismin kerrontatavat muuttuvat, tekniikka muuttuu, työsuhteet ovat harvoin vakituisia ja yksityiselämän puolella ihmissuhteetkin ovat määräaikaistuneet: avioeroja on nykypäivänä kolme kertaa enemmän kuin 50 vuotta sitten (Kontula 2009, 19–27). Muutoksen itsestäänselvyytenä ottavat individualistit ovat jopa epäluuloisia pysyvyyttä, jäykkiä valtarakenteita ja byrokratiaa kohtaan. He kyseenalaistavat konsensusta, vakiintuneita rutiineja, ”virallisia” juttuaiheita ja ”maan

tapaa”. (Kantola 2011c, 134–137.) Skandaalit eivät siksi ole uhka. Ne ovat tapa uudistaa systeemiä (mts).

Individualistit eivät koe institutionalistien lailla tarvetta rakentaa yhtenäistä Suomea. Individualistit korostavat epäpoliittisuuttaan eivätkä myöskään kiinnity samalla tavalla Suomeen ja suomalaisiin näkökulmiin kuin edeltäjänsä. Kansainvälistyvässä maailmassa kasvaneiden individualistien lähtökohta on kansainvälinen. (Kantola 2011c, 137.) Individualismissa on myös kyse journalistisen identiteetin entistä voimakkaammasta irtautumisesta instituutioista ja etenkin puoluekentästä.

Siinä missä 1970-luvulla journalismi toimi puolueiden ehdoilla, 2010-luvulla puolueet toimivat journalismin ehdoilla. Median politisoitumisesta on siis siirrytty politiikan medioitumiseen. (Ks. Strömbäck 2008, 234–235.) Individualistien mielestä näin on myös hyvä (Herkman 2008, 96). He muovaavat juttujen näkökulmia tietoisesti pois päin poliitikkojen ja virkamiesten ehdottamista tulkinnoista (Kantola 2011, 134–135).

Instituution tilalle on individualistisessa diskurssissa tullut ihminen, yksilö. Yhtäältä kehitys näkyy journalismin henkilöitymisensä siten, että toimittajat tulevat yhä enemmän esiin yksilöinä nimineen, kasvoineen ja mielipiteineen.

Toisaalta kehitys näkyy journalistisen käsittelytavan ihmisläheistymisenä (Hujanen 2006, 35). Individualistien tavoite on laskeutua norsunluutorneista tavallisen ihmisen tykö, valita juttuaiheet ja käsittelytavat niin, että ne kiinnostavat tavallisia ihmisiä ja pyrkii esittämään esimerkiksi poliittiset päätökset sitä kautta, miten ne koskettavat tavallisia ihmisiä (Kantola 2011c, 135). Siksi tunteisiin, yksityisiin kokemuksiin, elämyksiin ja viihteeseen pohjautuva lähestymistapa voi olla yhtä toimiva keino syventää yleisön ymmärrystä todellisuudesta kuin viileään rationaalisuuteen perustuva asiantuntijatieto. Jos professionalisteille tunteisiin vetoaminen oli väline, jolla keskustelu voitiin kääntää takaisin asiaan, individualisteille tunteet voivat olla päämäärä sinänsä: kansalla on heidän nähdäkseen oikeus tietää ministerin kyyneleistäkin. Viihteellistyminen on siten individualistien mielestä myös mahdollisuus palvella yleisöä paremmin (vrt. Hujanen 2006, 35; Herkman 2008, 97).

Nikusen (2011, 96) mukaan toimittajien erityisasiantuntemus on vähentynyt. Kantolan (2011) haastattelemat ”notkean modernin” tai individualistisen diskurssin politiikan toimittajat kokivatkin, etteivät he kuulu politiikan journalismin sisäpiireihin. He eivät myöskään korosta pitkän uran aikana kertynyttä sisäpiirintietoa, vaan ennemmin räväkkää kirjoittamista, uusia näkökulmia, omia aiheita ja keskustelun herättämistä.

Ekpertismin korvautumisen emootioilla voisi tiivistää väitteeseen, että *asiantuntijoista* on tullut *asiantuntijoita*.

Kaikki kolme diskurssia elävät toimituksissa rinnakkain, mutta tutkimuskirjallisuuden perusteella individualismi on nouseva eetos. Jos institutionalistisen diskurssin edustajat pitävät työssään keskeisenä journalismin yhteiskunnallista tehtävää, individualisteille etusijalla on työn itsenäisyys, vapaus ja mahdollisuus oppia uutta. Ja heitä on yhä enemmän. Vuonna 2007 suomalaistoimittajat vastasivat Jyrkiäisen (2008) tutkimuksessa kysymykseen, ”mikä merkitsee eniten omassa työssäsi”. 68 prosenttia vastaajista nosti tärkeimmäksi työn luonteen, toimeentulon ja journalismin omana toiveammattina. Yhteiskunnallinen tehtävä ja yleisön palvelu oli tärkeintä vain 11 prosentin mielestä. (Jyrkiäinen 2008, 19.)

4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tämän tutkimuksen aineisto on hankittu haastattelemalla politiikan toimittajia. Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava, ja se sopii siksi monenlaisiin tutkimustarkoituksiin. Suora kontakti haastateltavaan antaa tutkijalle mahdollisuuden ohjalla tiedonhankintaa. Toki haastattelujen analysointikin voidaan viime kädessä nähdä tekstianalyysina, mutta toisin kuin kirjallisten aineistojen (esimerkiksi uutisten tai pääkirjoitusten) kohdalla, haastattelussa on myös mahdollista esittää jatkokysymyksiä ja tarkennuksia. Lisäksi kasvokkaisviestinnässä hankitun tiedon etuna on elekieli, joka voi auttaa ymmärtämään haastateltavan vastauksia paremmin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34.)

4.1 Teemahaastattelu

Haastattelumenetelmänä olen käyttänyt puolistrukturoitua teemahaastattelua. Se ei ole täysin vapaamuotoinen keskustelu niin kuin syvähaastattelu, mutta esimerkiksi strukturoitua lomakehaastattelua vapaamuotoisempi. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa huomio kohdistetaan tiettyihin asioihin, joista keskustellaan. Haastattelussa etusijalla ovat ihmisten tulkinnat ilmiöstä sekä heidän asioille antamansa merkitykset. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.)

Puolistrukturoitu haastattelu eroaa strukturoidusta siinä, että haastateltaville ei tarjota valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan he saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. Puolistrukturoidun teemahaastattelun ero strukturoituun on myös siinä, ettei kysymyksiä esitetä välttämättä tarkassa muodossa tai tietyssä järjestyksessä. On haastattelijan vastuulla varmistaa, että kaikki ennalta päätetyt teemat käydään läpi, mutta teemojen käsittelyn järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastattelusta toiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

Kirjallinen kysymysrunkoni (ks. Liite) ohjasi keskustelua, mutta otin haastatteluissa huomioon myös toimittajien itsensä nostamat teemat, joita alkuperäinen kysymysrunko ei sisältänyt. Pidän metodologista valintaani puolistrukturoidusta teemahaastattelusta toimivana, sillä tilanteiden ja haastateltavien puhehalujen mukaan joustava menetelmä mahdollisti parhaiten juuri niiden teemojen käsittelyn, joita haastateltavat pitivät ilmiössä tärkeinä. Koska tutkimukseni tavoitteena on selvittää toimittajien henkilökohtaisia käsityksiä omasta työstään, siihen vaikuttavista kehityskuluista ja kehityksen vaikutuksista heidän ammatilliseen itseymmärrykseensä, suhteellisen vapaamuotoiset keskustelut olivat nähdäkseni toimivin tapa päästä näissä teemoissa pintaa syvemmälle.

Toisaalta haastattelullakin on tiedonkeruumenetelmänä heikkoutensa. Vuorovaikutustilanteessa haastateltava voi pyrkiä antamaan itsestään edullisen kuvan, joka ei välttämättä vastaa arkitodellisuutta (Alasuutari 1994, 122). Esimerkiksi jokaisessa haastattelussa toistunut kielikuva toimittajista vallan vahtikoirina voi ennemmin vastata journalistisia ideaaleja kuin toimittajien arkityötä (ks. Noppari 2010, 47). Interaktiutilanne on siis syytä ottaa huomioon mahdollisena virhelähteenä (Alasuutari 1994, 122), tai ainakaan haastateltavien väitteitä ei pidä niellä purematta.

Toinen mahdollinen heikkous haastattelussa on se, että sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ovat heikosti toistettavissa. Jokainen haastattelu on siis ainutlaatuinen vuorovaikutustilanteensa, jossa tutkija voi yhtä ja samaa asiaa udellessaan esittää varsinaisen haastattelukysymyksen eri muodoissa eri tilanteissa. Tutkijan tahattomat painotukset ja sattumanvaraiset sanavalinnat voivat ohjata haastateltavaa vastaamaan kysymykseen tietyllä tavalla. Siksi analyysivaiheessa onkin syytä ottaa analyysin kohteeksi koko vuorovaikutustilanne. Silloin haastattelijan rooli ja toimintatavat kuuluvat eriteltävänä olevaan tutkimusaineistoon yhtä olennaisena osana kuin haastateltavien puheet. (Alasuutari 1994, 123–124.) Eroja voi ilmetä myös mies- ja naishaastateltavien välillä. Alasuutari (mts) esittää, että miehet eivät esimerkiksi puhu vaikeista ja henkilökohtaisista asioista yhtä avoimesti haastattelutilanteissa kuin naiset. Haastattelutilanteen erittely kokonaisuutena liittyy myös ihanteeseen tutkimuksenteon läpinäkyvyydestä. Lukijalle on pyrittävä näyttämään mahdollisimman selvästi ja avoimesti, miten tutkimus on tehty. (Kantola 2006, 78.)

4.2 Aineisto

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Suomen kuuden suurimman sanomalehden politiikan toimittajien haastatteluista. Haastatellut kuusi toimittajaa työskentelevät Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa, Iltalehdessä, Maaseudun Tulevaisuudessa (levikki 83 000), Alma Median Helsingin toimituksessa sekä Turun Sanomien ja Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimituksessa.

Alma Median Helsingin toimitus tuottaa politiikan ja talouden uutisia Aamulehdelle, Satakunnan Kansalle, Lapin Kansalle, Pohjolan Sanomille ja Kainuun Sanomille. Alman lehtien yhteenlaskettu levikki oli vuonna 2011 noin 250 000. Turun Sanomien ja Väli-Suomen sanomalehtien Helsingin toimitus tuottaa politiikan ja talouden uutisia Turun Sanomille, Karjalaiselle, Keskisuomalaiselle, Savon Sanomille sekä Ilkalle ja Pohjalaiselle. Näiden lehtien levikki oli vuonna 2011 yhteensä noin 355 000.

Tabloidisaatio on toki välineestä riippumaton, koko mediamaailmaa koskettava ilmiö (Gripsrud 2000). Aineisto rajautuu kuitenkin lehdistön edustajiin, sillä juuri printtimedia on kamppailut viime vuosina levikkikatoa vastaan ja etsinyt keinoa sen pysäyttämiseen aikaisempaa viihteellisempiä sisältöjä tuottamalla (vrt. Väliverronen & Kunelius 2009; Kantola, Hakala, Vesa 2011, 5).

Esimerkiksi Helsingin Sanomien levikki putosi vuosien 2001–2011 välillä noin 446 000:sta runsaaseen 365 994:een. Iltasanomien levikki laski samassa ajassa noin 219 000:sta 143 321:een. Suomen kolmanneksi suurimman sanomalehden Iltalehden levikkikin vajosi vuosien 2001–2011 välillä 135 000:sta vajaaseen 102 124:een. Vain Maaseudun Tulevaisuus on pystynyt kevyesti nostamaan 2000-luvun puolivälissä notkahtanutta levikkiään. Vuodesta 2010 vuoteen 2011 levikki tosin nousi enää prosentin kymmenyksen, ollen tuoreimpien tietojen mukaan 83 259. (Levikintarkastus 2012.) Sinänsä huomion arvoista on, että Maaseudun Tulevaisuus on myös lehdistä ainoa, jossa ei julkaista ihmisläheisiä viihde-, rikos- tai urheilu-uutisia. MTK:n eli Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton äänenkannattajana se on tutkimusaineistossa myös ainut aatteellisesti sitoutunut lehti.

Aineistorajausta puoltaa myös Jyrkiäisen (2008, 59) tutkimus, jonka mukaan printtimedian toimittajat kokevat viihteellistymisen lisääntyneen mediassa voimakkaammin kuin sähköisen median toimittajat. Aikakauslehdet jäävät kuitenkin rajauksen ulkopuolelle, sillä ne eivät sanomalehtien lailla uutisoi yhtä tiivistä päivänpolitiikan käännteitä.

Valitsin haastateltaviksi kirjoittavia toimittajia, sillä he ovat päivittäisen politiikan julkisuuden ensisijaisia tuottajia ja sitä kautta ensikäden asiantuntijoita journalismin muutoksessa (vrt. Hujanen 2006, 33). Yksi haastatelluista oli vastikään saanut ylennyksen toimituksensa varaesimieheksi, mutta hänelläkin kirjoittavan toimittajan arki oli tuoreessa muistissa. Lisäksi kolme iäkkäintä haastateltavaa olivat toimineet aikaisemmin esimiesasemassa, mutta palanneet sittemmin rivitoimittajaksi (vrt. Kantola 2011, 119). Uskon kuitenkin, että monipuolinen kokemus toimituksen eri työtehtävistä ennen muuta rikastaa heidän käsitystään myös kirjoittavan toimittajan työstä.

Politiikkaa seuraa päätoimisesti runsaat 150 suomalaista toimittajaa (Politiikan toimittajat 2011). Tutkimukseni tavoittaa heistä kuusi, siis alle neljä prosenttia ammattikunnasta.

Eskolan ja Suorannan (1998, 61–62) mukaan aineiston koolla ei kuitenkaan ole välitöntä vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen. Pidän aineistoa riittävän suurena, sillä aineiston

tieteellisyyden kriteeri ei ole sen määrä vaan laatu, eli tulkintojen syvyys ja käsitteellistämisen kattavuus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiöstä asettamalla se yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiinsa. (Mts. 18, 61–62.)

Haastateltavista kolme on naisia ja kolme miehiä. Haastateltavien keski-ikä 46 vuotta. Puolet haastateltavista oli alle ja puolet yli 45-vuotiaita. Nuorin haastateltavista oli haastatteluhetkellä 27-vuotias ja työskennellyt politiikan toimittajana vuoden ja neljä kuukautta. Vanhin haastateltavista oli 65-vuotias ja aloittanut toimittajan uransa 1960-luvun lopulla.

Kantolan (2011) jaottelun mukaan kaksi haastateltavista edusti niin sanottua korkean modernin sukupolvea, yksi notkistuvaa modernia ja kolme nuorinta kuuluivat notkean modernin sukupolveen (mts 118). Juha Herkmanin mediasukupolvijaottelun mukaan voidaan myös todeta, että aineistossa oli ikänsä puolesta niin ”kirjallisen sukupolven”, ”televisiosukupolven” kuin ”nettisukupolven edustajia”. Herkman mainitsee, etteivät sukupolvet välttämättä noudata ikäluokkia, mutta luettelee sitli, että kirjallinen kulttuuri on ollut ensisijainen 1950-luvulla ja sitä ennen syntyneille, televisio taas 1960–70-lukujen lapsille, ja netti 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneille länsimaalaisille. (Herkman 2012, 112–115.)

Kaikki haastateltavat olivat koulutustaustaltaan akateemisia. Neljällä kuudesta oli maisterintutkinto, kahden opinnot olivat jääneet kesken. Haastateltavien pääaineet olivat yhteiskunnallis-humanistisia: kaksi haastatelluista oli opiskellut pääaineenaan sosiaalipolitiikkaa, kaksi tiedotusoppia tai journalistiikkaa ja kaksi poliittista historiaa tai yleistä historiaa.

Tein haastattelut syys–lokakuussa 2011 Helsingissä, lehtien toimituksissa ja yhden haastateltavan kotona. Haastatteluista lyhin kesti 55 minuuttia ja pisin puolitoista tuntia. Keskimäärin haastattelut kestivät noin tunnin ja 15 minuuttia. Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti. Kirjoitettuna haastattelumateriaalin pituus on yhteensä 76 sivua. Pisin yksittäinen haastattelu on litteroituna 16 sivua, lyhin 11 sivua.

Jokainen haastateltava suostui tutkimukseen mielellään, mutta iltapäivälehtien toimittajat toivoivat voivansa esiintyä anonyymeinä. Ilta-Sanomien toimittaja myös kieltäytyi kertomasta mitään toimituksen työnjaosta, johtamisesta tai työnsä itsenäisyydestä, sillä nämä kuuluivat hänen mukaansa liikesalaisuuden piiriin. Linjavetoon saattoi osaltaan vaikuttaa se, että haastateltava tiesi minun työskennelleen aiemmin Ilta-Sanomien kilpailijan, Iltalehden toimittajana. Itse pyrin pitämään roolini toimittajana ja

opinnäytteen tekijänä erillään, vaikka tiedostan, että tutkijan tulkinnat ovat aina jossain määrin subjektiivisia (Eskola & Suoranta 1998, 17).

4.3 Laadullinen lähiluku

Haastatteluaineiston analyysissä käytän menetelmänä laadullista lähilukua. Kehys-, keskustelu- tai diskurssianalyysien sijaan lähestyn aihetta aineistolähtöisesti, joskin tutkimuskysymysteni tarjoamasta teoreettisesta näkökulmasta käsin. Laadullinen lähiluku on analyysitapana perusteltu, sillä tutkimuksessa ei ole tarkoitus kerätä faktatietoa, vaan kiinnostuksen kohteena ovat haastateltujen omat kokemukset ja tulkinnat viihteellistymisestä.

Päätely on opinnäytetyössäni induktiivista. Etenen siis yksittäisistä havainnoista yleiseen. Lähiluku on analyysin ensimmäinen askel. Eriteltyäni ja yhdisteltyäni haastatteluaineistosta tekemiäni havaintoja vertaan tuloksia aiempiin tabloidisaatiota ja ammatillista itseymmärrystä käsitteleviin tutkimuksiin. Peilaan siis, tukevatko omat tulokseni aiempien tutkimusten johtopäätöksiä, vai ovatko ne mahdollisesti aiempia tuloksia vastaan. Tavoitteena on empiirisen aineiston ja teoreettisten käsitteiden (kuten tabloidisaatio, politiikan journalismi ja ammatillinen omakuva) välinen vuoropuhelu (Eskola & Suoranta 1998, 82–83).

5 Analyysi: Nyt puhuu politiikan toimittaja

Haastattelemani politiikan toimittajat tekevät keskenään varsin samanlaista työtä, mutta suhtautuvat journalismiin, omaan työhönsä, julkisuuteen ja politiikkaan hyvin eri tavoin. Myös käsitykset yleisöstä, juttujen lukijoista vaihtelivat haastateltavien välillä merkittävästi.

Tässä luvussa analysoin, miten keräämäni haastatteluaineisto suhteutuu kolmeen hahmottelemani diskurssiin: institutionalistiseen, professionalistiseen ja individualistiseen puhetapaan. Diskurssit risteilevät haastateltavien puheessa limittäin ja päällekkäin. Jokainen haastateltava käytti teemahaastattelujen aikana niin institutionalismiin, professionalismiin kuin individualismiin viittaavia puheenvuoroja. Olen kuitenkin jaotellut toimittajat sen diskurssin mukaan, joka heidän puheessaan oli hallitsevin.

Osa haastateltavista toivoi voivansa esiintyä nimettömänä, jotta omasta työstä voisi puhua vapaammin. Tätä toivetta kunnioittaen olen jättänyt kaikkien haastateltavien nimet pois koko työstä. Sitaattien yksilöimiseksi viittaan haastateltaviin seuraavilla koodeilla.

Haastateltava 1: mies, 59 vuotta

Haastateltava 2: nainen, 35 vuotta

Haastateltava 3: nainen, 33 vuotta

Haastateltava 4: nainen, 65 vuotta

Haastateltava 5: mies, 55 vuotta

Haastateltava 6: mies, 27 vuotta

Jokaisen diskurssin kohdalla on kolme alaotsikkoa, joiden alla käsittelen kolmea tutkimuskysymystäni: miten politiikan toimittajat näkevät politiikan journalismin viihteellistymisen? Millaisena politiikan toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä? Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?

5.1 Institutionalistinen diskurssi

”Korkea moderni (1955–1980): Juhlava julkisuus, kansallisen julkisuuden hallittavuus, asiakeskeinen julkisuus, politiikka hallitsee julkisuutta, korkeat auktoriteetit, referointi, puheenvuorot, rauhallisuus ja arvokkuus, skandaalit poliittisia.” (Kantola 2011d, 168: Julkisen elämän tyylit Suomessa)

Aiempien tutkimusten mukaan institutionalistista diskurssia edustavat tyypillisesti vuosina 1939–1955 syntyneet toimittajat (Kantola 2011c, 118; ks. myös Herkman 2008, 97). Omassa haastatteluaineistossani puhetapaa edustavat selkeimmin aineiston vanhimmat edustajat, haastateltavat numero 1 ja 4 (59 ja 65 vuotta). Toisin kuin Kantola ja Herkman esittävät, institutionalistiset painotukset ovat hallitsevia myös nuorimman haastatellun puheissa (Haastateltava 6, 27 vuotta).

5.1.1 ”Nykymedia on kuin hattaraa söisi”

Institutionalistien käsityksen politiikan journalismin viihteellistymisestä voi tiivistää yhteen sanaan: rappio. Institutionalitit ovat pääosin aloittaneet uransa aikana, jolloin politiikan journalismi ja julkinen elämä olivat varsin toisenlaisia kuin nykyisin. Menneitä aikoja muistellaan lämpimästi, nykyaikaa kritisoidaan ja tulevia pelätään.

Ensin se [viihteellistyminen] oli musta ihan positiivista, koska muut seurasi sitä, että kirjoitetaan selkokielellä asiasta räväkästi. Mutta se on mennyt niin kun överiksi, että se asia on sieltä tippunut lapsipuolen asemaan. (H1)

Tää on täysin tietoista, laskelmoitua ja kylmäveristä bisneksen johtamista, mutta surkeeta on nähdä, että journalismi tällaisena yhteiskunnan funktiona, joka sillä voi olla, se on täysin sivuseikka. (H1)

Institutionalistien kritiikin kärki kohoaa siitä, että journalismin yhteiskunnallinen tehtävä heikkenee viihteellistymisen vuoksi. Heidän mielestään journalismin pitäisi kertoa kansalaisille tärkeistä asioista, mutta nykyisin se kertoo yhä enemmän vain hassuista yksityiskohdista, kiinnostavista ihmisistä, viihdyttävistä vastakkainasetteluista, pintakuohusta ja epäolennaisuuksista.

Mua on ruvennut kauheasti kiusaamaan se, että ne asiat, joita politiikka käsittelee, nehan on yleensä aika vakavia, koskee kaikkia ihmisiä, eikä niistä millään aina löydä sitä kepeätä puolta tai hauskaa puolta. Ja sitten tuntuu, että sellaiset jotkut asiat ei ollenkaan kelpaa enää kerrottavaksi, vaikka ne ois tärkeitä ihmisille. (H4)

Jos ajatellaan, että mediajulkisuus on tuollainen sataprosenttinen pallukka. Mitä enemmän siinä on tuollaista höttösisältöä, jolla ei ole todellisen vallankäytön ja asioitten kannalta mitään relevanssia, niin sen vähemmälle osuudelle jää se politiikan todellisuus ja kansalaisten todellisuus. (H1)

Institutionalistit arvostavat asioiden taustojen tuntemusta ja harkintaa sen suhteen, mitä julkisuuteen kerrotaan (Kantola 2011c, 122–125). Nykyinen journalismi tarjoaa heidän mielestään pikemminkin pieniä sirpaleita vailla kokonaiskuva. Monimutkaiset asiat eivät pääse julkisuuteen, taustat ja syy-seuraus-suhteet jäävät näkymättömiin. Lukijalle ei siis anneta edes mahdollisuutta ymmärtää politiikkaa paremmin.

Semmoiset hätäpäissään sutaistut pintajutut joistakin ihmisten yhdestä lauseesta tai jostakin muusta vastaavasta, ne on niin kuin hattaraa söisi. Ei siitä riitä ravinnoksi. (H1)

Tästä politiikan journalismistakin on ainakin iltapäivälehdissä tullut lähestulkoon pelkkää ihmissuhdedraamaa ja tällaista pinnallista revittelyä. Että ne, jotka kirjoittaa politiikasta nykyään paljonkin, niin ei ne välttämättä tiedä eikä oo kiinnostunut, eikä pomoja kiinnosta ne asiat, mitkä siellä taustalla on, vaan pelkästään vaan tää tämmönen pinnalla näkyvä henkilöpeti ja muu skandaalikehitys. (H1)

Uhka ei ole kuitenkaan vain lukijoiden asiantuntemuksen ohentuminen. Eräs haastateltava (H1) nosti esiin, että kun media keskittyy viihteeseen, edes toimittajat eivät ehdi tai jaksakaan enää paneutua politiikan asiakysymyksiin. (Vrt. Kantola 2011c, 125.)

Sanapari *vallan vahtikoira* toistui liki kaikkien haastateltavien puheissa, mutta institutionalistit korostivat vallankäytön valvontaa erityisen voimakkaasti. Journalismin viimeaikaiset kehityslinjat siirtävät heidän mielestään valtaa journalisteilta poliitikoille monella tavalla, joita esittelen seuraavaksi.

Medioituminen on lisännyt politiikassa ammattimaista julkisuudenhallintaa (Papathanassopoulos ym. 2007, 10–13). Haastateltujen toimittajien mielestä se tarkoittaa useimmiten suunnitelmallista julkisuuden välttelyä.

Todellisesta vallankäytöstä uutisoiminen on tärkeää. Sitähän yritetään peittää sitä todellista vallankäyttöä. (- -) Tosiasiassa siellä on 10–20 henkeä eduskunnassa, jotka pyörittää sitä, mitä siellä todella tapahtuu. Loppu on pelkkää perässähihtäjää. (H1)

Kun toimituksista irtisanotaan ihmisiä, toimittajat ovat entistä nuorempia ja kokemattomampia. Niin sanottu *spin doctorointi* eli ammattimainen julkisuuden manipulointi voi mennä helpommin läpi noviisien seulasta kuin kokeneiden politiikantoimittajakonkarien, jotka tuntevat asiat, taustat ja ihmiset (ks. Nikunen 2011, 87–91).

Suomalaisessa politiikan mediajulkisuudessa päähenkilöinä ovat useimmin ministerit ja kansanedustajat (Berg ym. 2009). Viihteellistymisen yhtenä piirteenä on kuitenkin pidetty sitä, että poliitikon muodollinen asema korreloi entistä löyhemmin hänen saamansa mediahuomion kanssa (Noppi 2010, 35). Esimerkiksi vuosina 2008–2009 rivikansanedustaja Tanja Karpela (kesk) oli iltapäivälehtien näkyvin poliitikko heti pääministeri Matti Vanhasen (kesk) jälkeen (Berg ym. 2009). Kiinnostavilla persoonilla on luonnollisesti hyvä myyntipotentiaali. Institutionalistit pitävät kuitenkin perusteettomana palstatilan käyttämistä sellaisten poliitikkojen seuraamiseen, joiden vaikutusvalta lainsäädäntötyössä on vähäinen. Kun uutiskriteerit muuttuvat viihteellisemmiksi, journalismi heikentää institutionalistien mielestä ehdoin tahdoin vahtikoiratehtäväänsä.

Jos media sitten vain seuraa tätä porukkaa, joka ei ole siinä vallankäytön ytimessä esimerkiksi eduskunnassa, niin en mä tiedä, mitä sieltä sitten pystyy sellaista olennaista tietoa tuomaan lukijalle esiin. (H1)

Tekemällä viihteellistä, tällaista naistenlehtityyppistä journalismia ja tällaista sensaatiojournalismia, Ike Kanerva -tyyppistä, niin sehän antaa todelliselle vallankäytölle ihan vapaan kentän. Kaikki juoksee Ike Kanervan perässä ja samaan aikaan toisaalla tehdään tosi rajuja linjaratkaisuja esimerkiksi Suomen poliittisesta suunnasta tai joistakin taloudellisista kytköksistä. Ja ne jää sitten vähemmälle huomiolle tai kokonaan huomiotta. (H1)

Kun toimittajille kelpaa pinta, viihde ja höttö, poliitikot oppivat, että sitä kannattaa tarjota. Viihteellisen julkisivun takana voidaan tehdä todelliset poliittiset päätökset medialta suojassa. Herkman (2008, 97) kutsuu kehitystä politiikan teflonisoitumiseksi: todellinen politiikka eriytyy mediajulkisuudesta omaksi sisäsiittoiseksi alueekseen.

Viihteellistymisen tunnusmerkkejä ovat lyhenevät jutut ja suurenevat kuvat (Gripsrud 2000, 289). Juttuja voidaan myös tiivistää pelkiksi sitaattikokoelmiksi, ilman tarinaa kuljettavaa kertojanääntä. Kerronnan muodon muuttuminen huolestuttaa institutionalisteja. He muistuttavat, että pelkkä sitaatti ilman asiayhteyttä tekee journalismista politiikan äänitorven, ei sen kriittistä arvioijaa.

Mäkin joskus yritän johonkin juttuihin panna jotakin viitettä johonkin menneeseen, että tässä on huomattava hyppäys sinne sun tänne tai näin on tehty ennen. Jolloin lukijalla on mahdollisuus olla, että ahaa, onpahan melkoinen käänös. Sen pystyy tekemään aika pienelläkin, mutta sellaiseen pätkimiseen se ei mahdu. Silloin siirretään hirveästi valtaa niille haastatelluille. Vaikka pystyy itse valitsemaan sen pätkän, mikä siihen menee, mutta se on sitten vain se pätkä, suora sitaatti. (- -) Mihin sä siihen pätkylöihin panet, että hei, tää puhui kaksi kuukautta sitten ihan toisella tavalla? (H4)

Institutionalistisen diskurssin edustajat ovat useimmiten aloittaneet työuransa aikana, jolloin politiikkojen ja toimittajien välit olivat lämpimämmät kuin nykyisin (Kantola 2011, 123). Tutkimushaastatteluissa he myöntävät, että on hyvä, ettei nuorilla toimittajilla ole edeltäjiensä kaltaisia, henkilösuhteista juontuvia riippuvuussuhteita juttujensa kohteisiin. Samalla he pitävät kuitenkin uhkana syvälliselle journalismille sitä, että jos poliitikot ja toimittajat eivät tunne toisiaan, arvokasta taustatietoa on tarjolla entistä vähemmän.

Taustatapaamiset ja -haastattelut ovat journalismille tärkeä resurssi, sillä huomattava osa päättäjiä ja toimittajien vuorovaikutuksesta toteutuu nykyään epävirallisissa yhteyksissä. Nopparin (2010) haastattelemissa suomalaisista politiikan, hallinnon, talouden ja kansalaisyhteiskunnan päättäjäistä 66 prosenttia arvioi, että merkittävä osa heidän yhteydenpidostaan toimittajiin on epämuodollista asioiden taustoittamista. (Noppari 2010, 38.)

Politiikan mediajulkisuus rakentuu intressiristiriidasta. Poliitikoille mediajulkisuus on paikka poliittiselle markkinoinnille, positiivisen imagon luomiselle sekä oman toiminnan

legitimoinnille. (Herkman 2011, 30.) Toimittajille julkisuus taas on foorumi, jolla toteuttaa vallan vahtikoiran tehtävää, puuttua valtaa pitävien väärinkäytöksiin ja nostaa esiin yhteiskunnallisia ongelmia. Siitä huolimatta toimittajien ja poliitikkojen kiristyvien välien voi nähdä myös vauhdittavan viihteellistymistä. Kun vastakkainasettelu korostuu, molemminpuolinen epäluulo kasvaa. Silloin asioiden taustoitus ja ensikäden tiedonvälitys toimittajien ja poliitikkojen välillä vähenee. (Pitkänen 2009, 105; Herkman 2011, 27.) Tiedon saamisen ongelmat nousivat esiin myös haastatteluissa.

Sitten kun on lukenut näiden aikaisten muistelmia. Tietää, että itsekkin on seissyt niiden suljettujen ovien takana odottamassa tietoa. Niin katsoo niistä muistelmista, mäkin olen joskus ajatellut, että voi hyvä Luoja, totako ne päätti? Ei meillä ollut aavistustakaan! Että kun ei ole pääsyä sinne kammareihin. Niin jos ei ne kerro, niin minkä sä teet? (H4)

Politiikan toimittajien työ on kirjoittaa säännöllisesti politiikasta, mutta jos asiapitoista informaatiota on tarjolla aiempaa vähemmän, huomio kiinnittyy helposti asioiden sijasta ihmisiin, ilmiöihin ja niin sanottuun pintakuuhuun (ks. Pitkänen 2009, 105).

Sisäpiiritiedon paikan ovat institutionalistien mukaan ottaneet myös kommentointi ja kritisointi. Iäkkämpien institutionalistien aloitellessa uraansa 1970-luvulla suomalaislehdissä oli vallalla vielä niin sanottu kirjoittamaton ”journalistisääntö”, jonka mukaan mielipiteet tai näkemykselliset jutut eivät kuuluneet hyvään lehtimiestapaan (Hämäläinen 2002, 69). Moni institutionalisti onkin mielipidejournalismin noususta huolissaan. Eräs haastateltava piti ristiriitaisena, että samaan aikaan kun lehdet julistautuvat sitoutumattomiksi ja ideologioista erillisiksi, niiden toimittajat ottavat entistä enemmän kantaa uutisaiheisiin. Ilmiön taustalla hän näki viihteellistymisen.

Mediat toimii markkinataloudessa, useimmat on pörssiyhtiöitä ja noudattaa sitä lakia. Siihen logiikkaan ei kuulu se, että oltais lähtökohtaisesti ajamassa jotain asiaa, vaan että tehdään rahaa. Mutta sitten toisaalta se, että koska ne mielipiteet on kiinnostavia ja kärjistykseltä ja vastakkainasettelut, niin sinne median sisältöön on tullut paljon lisää sitten mielipiteitä ja tavallaan politiikkaakin. (H6)

Kriittisyys on ammattikunnan yleisesti jakama ihanne. Ärhäköityminen, arvostelu ja skandaalit saavat institutionalisteilta kuitenkin moitteita. Kärpästä tehdään heidän mielestään härkäsiä, etenkin yksityiselämän kysymyksissä.

Onhan niihin [poliitikkojen henkilökohtaisiin asioihin] puututtava. Koska se esimerkiksi kertoo siitä huomattavasta harkinnan puutteesta esimerkiksi Kanervan kohdalla, jolloin sitten pitää aina kysyä, että miten pitkälle riittää harkinta siinä virkatehtävässä. Mutta niin kuin mä aikaisemminkin sanoin, että ne ruoditaan niin pohjia myöten, että rupeaa ällöttämään. (H4)

Mä muistan vieläkin, kun Matti Vanhasen avioerosta tuli tieto. Sit piti seuraavana päivänä, kun oli keskustan eduskuntaryhmän kokous, niin mennä eduskunnan

käytävälle kytää, että mitä Matti Vanhanen sanoo. Se tuli sieltä sitten ja me kaikki tietysti piiritettiin se. Ja mä en ymmärrä, mua nolotti. Mua nolotti kysyä siltä, että miltä susta nyt tuntuu. Ja sit kun se rassu jäi siihen ja me kysytään ja kysytään ja se pysyy siinä eikä ymmärrä lähteä, niin mulle tuli sellainen tuntu, et mä sanon sille, että kuule häivy nyt. Nyt on me saatu kaikki susta irti, mitä tarvii. Älä seiso siinä enää revittäväänä. Enhän mä sillai sais tuntea, mutta onhan politiikan toimittajatkin ihmisiä. (-) Miltä tuntuu avioeron jälkeen? Menee itteensä, jos ois niin tapahtunut. Ja mitä helkattia se kuuluu politiikkaan? (H4)

Ylikierroksille äityvissä skandaaleissa ei institutionalistien mielestä ole ongelmana vain se, että huomio kiinnittyy toissijaisiin asioihin. Uhkana on, että politiikan vastaiseksi käyvä ilmapiiri romuttaa koko politiikan arvovallan.

Koko journalismissa pitäisi miettiä, unohtamatta että pitää olla kriittinen ja terävä, että tehdään koko poliittisesta systeemistä naurettava. Annetaan tuntea, että kaikki kansanedustajat on roistoja eikä aja muuta kuin omaa etuansa, tekee älyttömiä temppeja. Mä haluaisin tietää, miten paljon se vaikuttaa siihen, että politiikanvastainen mieliala kasvaa. Hirveän helposti tuolla kun iltapäivälehdet vetää niitä lööppejensä, niin tulee sellainen tunne, että eihän ne, mitä ne poliitikot. (H4)

Journalismin tehtäviin kuuluu osoittaa epäkohtia. Poliitiikan journalismin tehtäviin kuuluu osoittaa politiikan epäkohtia. Institutionalit kuitenkin muistuttavat, että journalismin rooli on edistää epäkohtien korjaamista, ei koko edustukselliseen demokratiaan nojaavan yhteiskuntarakenteen kaatamista.

Mitä meillä on tarjota tilalle? Edustuksellinen demokratia on tähän mennessä paras mahdollinen muoto demokratian toteuttamiseen. Jos sitä vielä pystytään esimerkiksi jollain kansalaisvaikuttamisella lisäämään. Mutta eihän se varmaankaan lisäännny, jos koko media jumputtaa sitä, että ne, jotka me ollaan valittu sinne, onkin roistoja. (H4)

2000-luvulla suomalaisten kiinnostus politiikkaan on tutkimusten mukaan kasvanut (Paloheimo & Borg 2009, 362). Samanaikaisesti on kuitenkin lisääntynyt myös kansalaisten kriittisyys politiikkaa kohtaan. Iso osa kansalaisten kasvaneesta kiinnostuksesta selittyykin politiikkaa vastaan nousseesta protestihengestä. (Väliaverronen 2011 152.) Tämän tutkimuksen ollessa tekeillä perussuomalaisten "jytty-voitto" eduskuntavaaleissa oli haastateltavien tuoreessa. Institutionalit selittivät populistipuolueen nousua osin journalismin viihteellistymisellä: politiikanvastaisuus ruokkii populismia.

Se on ihan pysyvä vaara. Se, että jos politiikan vastaisuus kauheasti kasvaa. Jos ei me kerrota kärjistetysti sanottuna kuin sitä niin kuin äsken sanoin, että poliitikot ei tee mitään hyvää ja tekee kaiken väärin, niin ihmiset saa sellaisen tunnun, että ei kannata äänestää. Mikään ei kannata. Niin onhan siinä silloin ainakin olemassa sellainen vaara, että me sillä hyperkriittisyydellä, joka ei välttämättä ole sitä parasta kriittisyyttä, niin me nakerretaan sitä demokratian pohjaa. (H4)

Se voi silloin johtaa sellaiseen hirveän vähän ennustettavaan, hyvin tempoilevaan, sellaiseen epätoivottavaan kehitykseen. Tää nyt tietysti kuulostaa niin kuin mä lyttäisin perussuomalaiset. En mä sitä tarkoita. Mä en oikein osaa sanoa sitä, mutta

kuitenkin sellainen politiikan teko, joka perustuu muutamille sloganeille. Esimerkiksi pois EU:sta ja euro pois. Perustelematta, mitä ne tälle maalle oikeastaan aiheuttaisi. Jos semmoinen pinnallisiin väittämiin perustuva politiikka pääsee vallalle, niin en minä tiedä, mitä tälle maalle tapahtuu. (H4)

Vanhemmat institutionalistit ovat olleet todistamassa politiikan journalismin viihteellistymistä kymmenien vuosien ajan. Tulevaisuuden kehityssuunnista heillä oli kahdenlaisia arvioita, joita molempia yhdisti usko asijulkisuuden paluuseen. Yksi haastateltava (H4) kuvasi tabloidisaatiota heiluriliikkeeksi, joka vuoroin vahvistuu ja sitten vaimenee taas. Hän uskoi, että viihteellistymisen lakipiste alkoi olla saavutettu, ja koko mediakenttä siirtyisi seuraavaksi piirun verran vakavampaan suuntaan. Samanlainen käsitys oli vallalla Juha Herkmanin vuonna 2006 haastatteleminen presidenttiehdokkaiden, kampanjatyöntekijöiden ja median edustajien puheissa (Herkman 2008, 96). Myös Jyrki Jyrkiäisen vuonna 2007 toteuttaman journalistikyselyn vastaajat ennustivat viihteellistymisaallon jälkeen vahvistuvaa uutta asiallisuutta (Jyrkiäinen 2008, 80). Perustellusti voidaan kuitenkin kysyä, onko media todella muuttunut merkittävästi asiallisemmaksi tai vähemmän viihteelliseksi kuluneiden kuuden vuoden aikana. Lähempänä totuutta (tai viestinnän tutkimuksen valtavirtaa) saattaakin olla toisen haastateltavan (H1) tulkinta yhä vahvemmassa polarisaatiosta: mediakentän eriytymisestä vakaviin ja viihteellisiin medioihin (Ks. esim. Connell 1998, 14–16).

Tää jakautuu tämä media semmoiseen, että tulee se pienen eliitin laatumedia, joka on hemmetin kallista. Ja sitten on tämä bulkkitarvara, joka on suunnattu ihmisille, joita ei kiinnosta lehden lukeminen. (H1)

5.1.2 "Olen yrittänyt tekeytyä kohuille sokeaksi"

Institutionalistit suhtautuvat tuomitsevasti journalismin viihteellistymiseen. Silti he itse ovat töissä toimituksissa, jotka tekevät viihteellisempää ja institutionalistien mielestä huonompaa journalismia kuin ennen. Millaisena he näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä?

Haastateltujen iäkkäiden toimittajien käsitys oli, että journalismin kokoista suurta laivaa ei voi yksittäinen toimittaja kääntää, mutta omaan työhönsä voi ja pitääkin yrittää vaikuttaa.

Vaikka olen paljon eduskunnassa pyörinyt, niin silloin kun on tullut tällainen [skandaali-] aihepiiri, mä olen pyrkinyt jättäytymään sen ulkopuolelle. Tekeytynyt näkemättömäksi. Koska musta se on monesti aika raastavaa tehdä sellaista työtä, jossa jahdataan jotakin yksittäistä poliitikkoa, joka on joutunut kuseen. (- -) Jos haluaa vaikuttaa, mä olen pyrkinyt vaikuttamaan sillä lailla, että en ole ainakaan suuna päänä tällaisissa kohuissa, jotka liittyy jonkin yksittäisen ihmisen tekemisiin tai mokiin. Musta vähempikin kohkaaminen riittäisi. (H1)

Eräs haastateltava (H1) kertoi jättäytyneensä systemaattisesti pois joka-aamuista toimituskokouksista, koska ”siellä niitä paskanakkeja laukeaa”. Institutionalistista diskurssia edustavat toimittajat olivatkin yksimielisiä siitä, että viihteellistyminen sanellaan lehdissä ylhäältä päin: paine muutokseen tulee uutispäälliköiltä, toimituspäälliköiltä ja päätoimittajilta.

Kyllä se musta on ihan selkeä asia, että jos se olis näiden niin sanottujen politiikan toimittajien vallassa, niin tuskinpa niistä [yksityiselämän ongelmista] tehtäis niin isoja juttuja.(H1)

Samaan tulokseen on päätyneet myös Jaana Hujanen (2006) omassa haastattelututkimuksessaan: päälliköt ovat selvästi alaisiaan avoimempia viihteellisyyttä kohtaan (ks. myös Hämäläinen 2002, 111). Esimiesten vaikutus puolestaan näkyy mediassa nykyään entistä vahvemmin, kun lehdet ovat siirtyneet toimittajan yksilöllisyyttä korostavasta autonomisesta työtavasta kohti suunnittelevaa–editoivaa eli keskusjohtoista työskentelytapaa (Helle 2010).

Jos viihteellistymisestä on siis syyttämisen esimiehiä, on kysyttävä, mikä esimiehiä ajaa vaatimaan alaisiltaan aiempaa viihteellisempää jälkeä? Institutionalistien vastaus tiivistettynä: raha. Kilpailu lukijoiden ajasta ja euroista kovenee, ja kilpailussa on pärjättävä, jos mieli olla olemassa.

Kyllä se musta sieltä lähtee näistä markkinakuvioista ja lukijatutkimuksista ja lukijamääristä ja tällaisista. Se on sellainen laumailmiö. Kukaan ei uskalla vastustaa tätä tabloidisaation vetovoimaa. Koska printtimedia esimerkiksi kärsii levikin laskusta, niin se joutuu kosiskelemaan suurta yleisöä, ja joskus, tai aika usein, aika helpoilla ja heppoisilla keinoilla. Ja se johtaa siihen, että yleinen median taso pikkuhiljaa vaipuu alaspäin. (H1)

Iltapäivälehdessä työskentelevä toimittaja kertoi pitäneensä vielä 1990-luvulla positiivisena kehityssuuntaa, jossa iltapäivälehdet kirjoittivat kansantajuisesti ja räväkästi arkaluontoisistakin yhteiskunnallisista kysymyksistä. Iltapäivälehtien ensimmäisenä omaksuma, uuden journalismin suunta oli usean haastatellun toimittajan mukaan löytynyt Tamminiemen pesänjakajat -kirjasta 1980-luvulla. Toimittajan mukaan muu media alkoi matkia iltapäivälehtien tyyliä, jolloin tabloidien oli otettava askelia yhä pidemmälle viihteellisyyteen. Nyt askeleita oli kuitenkin otettu niin monta, että mediakentän suunnannäyttäjän rooli oli haastateltavan mukaan siirtynyt iltapäivälehdiltä 7 päivää -lehdelle.

Mikään media, ei Helsingin Sanomat tai Ylen tv-uutisetkaan pysty enää välttämään tällaista, vaikka kaikki tietää, että tää on puoliviihteellistä hömppää, jossa poliitikot on pääosassa. Kaikkien pitää mennä siihen samaan laumaan kaivamaan sieltä niitä pätkiä, ettei näytettäis vanhanaikaiselta. (H1)

Institutionalistien mielestä lehtien esimiehet suosivat viihdettä myös siksi, että sen tuottaminen on nopeampaa ja halvempaa kuin asiakeskeinen ja analyttinen tiedonvälitys. Journalismissa ajantasaisuutta ja riipeyttä pidetään usein arvona sinänsä (Deuze 2005, 449), mutta institutionalistien mielestä nopeuden ihannoiti on ylikorostunut. Lisääntyvä kiire estää asioihin paneutumisen. Seurauksena ovat asiavirheet ja pinnallisempi yleisote. Nopeus on institutionalistien mielestä korostunut toimituksissa liikaa.

Jotta pystyis kirjoittamaan asioista ymmärrettävästi, tiiviisti ja jopa hauskaasti, se pitää aika hyvin perehtyä siihen. Ja siihen perehtymiseen ei enää tahdo olla aikaa eikä toimitusjohdon kiinnostusta. (H1)

Osansa kehitykseen on myös internetillä, joka on entisestään lisännyt riipeyden, myyvyuden, viihteellisyyden ja pinnallisuuden vaatimuksia.

Kyllähän se niin on, että jokainen vähänkin vaativampi aihe, kyllä se vaatii työaikaa. Nyt on paljon sellaista liukuhihnameininkiä tässä toimittamisessa, että on monta aihetta yhden työvuoron aikana, niin sehän menee helposti siihen copy-pasteemistyyliin. Pari soittoa ja sillä sipuli. Silloin lukija voi olla, kun se lukee, että ei tässä nyt ollutkaan mitään uutta tai että ei kysytty olennaisia kysymyksiä. (H1)

Eräs haastateltu näki internetin myös vähentäneen skuuppien arvoa. Laatu, tutkiva journalismi ja sitä kautta omat uutiset vaativat aikaa, ja aika on rahaa. Kun uutinen ilmestyy, muut välineet lainaavat skuuppi nopeasti, eikä lukijoiden tarvitse ostaa kyseistä lehteä saadakseen tiedon uutisista. Se on toimittajan mukaan vähentänyt mediatalojen halua panostaa omien uutisten kaivamiseen. Tätä kehitystä hillitsemään Tampereen yliopiston vierailijaprofessori Tuomo Pietiläinen on ehdottanut skuuppikorvausta, jossa toisen median uutisvoiton lainaamisesta ensimmäisen vuorokauden sisällä joutuisi maksamaan 2000 euron korvauksen siteerattavalle medialle (Pietiläinen 2012).

Pitkäsen (2009b, 115) mukaan internetin lainauskulttuuri on kiihdyttänyt myös politiikkaan liittyvien julkisten kohujen eskaloitumista. Uutistapahtumien kasvun lisäksi matkimiskulttuurin voidaan nähdä myös yksipuolistavan uutistarjontaa. Kun joku saa skuupin, se on kohta kaikkien nettisivuilla (Phillips 2010).

Vaikka institutionalistit itse yrittävät uida vastavirtaan, pitää yllä entisajan laatuvaatimuksia ja asiallisuutta, he kantavat huolta siitä, että lokasangolle löytyy mediassa aina kantajansa:

Se on huono puoli tietysti, että sitten joutuu jotkut nuoret toimittajat tekemään sen likaisen työn. Niille jää varmaan monelle trauma sieluun siitä. (H1)

Vaikka politiikan journalismin viihteellistymisessä on institutionalistien mielestä paljolti kysymys mediamaailman muutoksista, kaikki haastateltavat olivat viime kädessä sitä mieltä, että perimmäinen syy journalismin muutokseen löytyy yhteiskunnan muutoksesta.

Meilläkin oli mielipidekirjoitus tuossa yksi päivä, jossa joku vanhempi ihminen muisteli kaiholla sitä aikaa, kun 60-luvulla kansanedustaja tuli kotipaikkakunnalle, niin siellä oli kirkkokuoro vastassa ja laulamassa juna-asemalla. Auktoriteetteja kunnioitettiin, nykyään ei kunnioiteta enää ketään. Siinä on ihan valtava muutos. Oikeastaan jostain 80-luvultakin asti vielä, niin silloin maisteri oli maisteri ja kansanedustaja oli kansanedustaja ja ministeri ministeri ja yhteiskunnassa tiukka hierarkia. Ja nyt se on erilaista. (H6)

Toimittajat olivat varovaisia arvioimaan yhteiskunnan muutoksen taustavaikuttimia, mutta haastatteluissa nousi silti esiin talous – jälleen kerran: erään haastateltavan mukaan elintason nousu oli mahdollistanut nykyisen kaikki mulle nyt -kulttuurin. Helppouteen ja nopeuteen tottuneet kuluttajakansalaiset haluavat tiedonvälityksensäkin helposti pureskeltavana.

Jos ajatellaan, että mä olen ollut 10-vuotias 1956, kun UKK tuli valtaan. Niin onhan tää ihan erilainen maailma, jos nyt Suomea ajattelee. Yltäkylläinen. Sitten on helppo unohtaa, että miljardi ihmistä kärsii joka päivä nälkää. Sehän se tän hauskanpidon yksi hurja musta puoli on. (H4)

5.1.3 ”Voihan olla, että mä olen joku jäännö”

Miten viihteellistyminen vaikuttaa toimittajien ammatti-identiteettiin? Haastattelujeni perusteella median muutos aiheuttaa institutionalisteille enemmän ammatilliseen omakuvaan liittyvää ahdistusta kuin muiden diskurssien edustajille. Syynä vaikuttaa olevan se, että iäkkäillä institutionalisteilla uran alkuaikojen ja nykymaailman ihanteiden välillä on eniten ristiriitaa. Nuoremmat eivät ole nähneet muutosta.

Haastatteluissa nousi esiin kolme ammatti-identiteetin liittyvää teemaa: 1) Mitä politiikan journalismi on? 2) Kuka minä olen? 3) Keitä lukijat ovat? Käsittelen kysymykset yksi kerrallaan.

Journalismin muuttumisen ja viihteellistymisen takia toimittajat kokivat vaikeaksi hahmottaa, mitä politiikan journalismi tänä päivänä pitää sisällään (vrt. Pitkänen ym. 2009, 230).

Politiikan journalismi on vähän vaikeasti määriteltävä käsite just sen takia, että se ei ole enää puhtaassa muodossaan. Siihen on tullut niin monia muita ristikkäisiä, vaikuttavia tekijöitä, että sen sellainen koherenssi on vähentynyt. Onks se sitten enää politiikan journalismia, jos tehdään ulkoministeri Ike Kanervan naisseikkailuista juttuja? Niin se on kyseenalaista, onks se enää politiikanjournalismia, ellei sillä ole mitään tekemistä sen, miten hän toimii ulkoministerinä. (--) Politiikan journalismi käsitteenä on jotenkin hajaantumistilassa. Se on levinnyt liian, ja se ydin on heikentynyt selvästi. (H1)

Kuten luvussa 2 esitin, politiikan journalismi tosiaan on laajentunut. Poliitiikkaa ja poliitikkoja käsitellään monipuolisemmista näkökulmista ja monipuolisemmin äänin. Samaan aikaan, kun poliitiikkaa sivuva journalismi monimuotoistuu, myös poliitiikasta

kirjoittavien journalistien joukko kasvaa. (Berg ym. 2009, 33.) Poliitikasta – tai ainakin poliitikoista – tekevät juttuja yhä enemmän myös viihdetoimittajat. *Kymäläisten* ja *Salménien* rinnalle (ks. luku 3; Hämäläinen 2002, 37) voisikin tänä päivänä nostaa vaikkapa *Tainolat*: Ilta-Sanomien erikoistoimittaja Rita Tainolan kaltaiset viihdetoimittajat, jotka kirjoittavat muiden julkisten ohella myös poliitikkojen kihlauksista, eroista, perheenisäyksistä ja pukeutumisesta. Institutionalistien suhtautuminen ”Tainoloihin” on vierastava tai jopa avoimen ylenkatsova.

Kun nyt ajatellaan vaikka Kanervaa. Niin kyllähän sinne eduskunnan käytäville ilmestyi sellaista toimittaja- ja kuvaajajoukkoa, jota siellä ei koskaan muuten näe. (--) Mä en tiedä, kertooko se siitä, että ollaanko me muututtu vai onko sitten se toinen puoli muuttunut. (--) Se on viisaampien päätettävissä, onko se hyvä vai huono. Tervetuloa mun puolesta vaan, kun ei mun vaan tarvitse tehdä sitä. (H4)

Tässäkin talossa on tyypillinen keskustelu, missä ne [viihdetoimittajat] haukutaan alimpaan helvettiin. Seiska – että kuka voi tehdä sitä hommaa, myydä sielunsa? Kyllähän tällainen on ns. vakavien toimittajien ja viihdetoimittajien välillä tällainen jännite, tai ainakin meidän puolelta, että sitä ei oikein pidetä oikeana toimittajan työnä sitä viihdetoimittamista. (H6)

Institutionalistien ammatti-identiteetti on vankka (Kantola 2011c, 124). Institutionalistit näkevät itsensä kansalaisyhteiskunnan puolustajina ja julkisen palvelun tuottajina. Eetosta ilmentävät haastateltavien vastaukset kysymykseen, mitä merkitystä politiikan journalismilla on:

Sillä on erittäin suuri merkitys ja vastuu. Eihän demokratia voi toimia ilman tällaista monitorointijärjestelmää, joka politiikan journalismin pitäisi olla. Mä pidän sitä erittäin merkittävänä, merkittävimpiä journalismin lajeja yhteiskunnassa mun mielestä, koska ilman demokratiaa ja demokraattista valvontaa, julkisuuden kautta tapahtuvaa valvontaa yhteiskunta ajautuu hyvin helposti väärälle tielle, kohti väärinkäytöksiä, diktaturia ynnä muuta. Sananvapaus ja lehdistönvapaus on demokratian kulmakiviä. (H1)

Tämä alue on niin laava ja monipuolinen, ja sitten se on kuitenkin niin olennainen. Poliitikassa päätetään niistä asioista, jotka vaikuttaa kaikkien ihmisten elämään. Niin kuin nyt ajattelee kaikkia lakeja ja muuta. On sellainen tuntu, että on tekemässä oikeiden asioiden kanssa. (--) Siitä lähtee sitä voimaa tehdä tätä työtä, että tuntee tekevänsä sellaista, mikä on oikeaa asiaa. (H4)

Ristiriitaa ammatilliseen omakuvaan aiheuttaa kuitenkin se, että viiheellistymisen myötä politiikan toimittajien työnkuvaan on useissa toimituksissa tullut sävyjä viihdetoimittamisesta. Jotkut toimitukset, etenkin iltapäivälehdissä, ovat integroineet uutistoimituksensa viihdetuotannon kanssa (de Bruin 2000, 233). Kantola (2011c, 132) tulkitsee myös, että vastenmielisyydessä viihdejournalismia kohtaa voi olla kyse politiikan toimittajien katkeruudesta, kun nämä ovat menettäneet asemiaan populaarijulkisuudelle, jossa pätevät eri pelisäännöt kuin perinteisessä politiikan julkisuudessa.

Institutionalistisen diskurssin edustajat korostavat taustojen tuntemista ja kotiläksyjen tekemistä.

Tää on vähän elämäntapa tää politiikan toimittajan ammatti. Joskus tulee sellainen tuntu, että ikään kuin harrastus. Sillä tavalla, että ei osaa, pitää katsoa kotona ajankohtaislähetykset ja uutiset. Vaikka välillä, kun mä olen oikein väsynyt, mä päätän, että mä en kato puoli yhdeksän uutisia, ja sit mä tunnen itseni hirveen radikaaliksi. (H4)

Institutionalisteja kaiheartavat toimituskulttuurin jatkuvat suunnanmuutokset. Markkinoituneen median aikakaudella kuluttajien toiveita tyydyttämään luotu linja vaihdetaan nopeasti, jos se ei kaupallisessa mielessä näytä toimivan (Hujanen 2006, 34). Toimittajien kannalta se tarkoittaa, että omat ihanteet eivät välttämättä ole enää toimituksen ihanteita.

Silloin [esimies] ja [esimies] teki sellaisen oppaan, jota sitten noudatettiin muutama vuosi, että kaikkia rupes vituttamaan. Sitten palattiin ja tuli seuraava ohje, että nyt tehdäänkin tarinoita. Juttu pitää olla tarina, se oli jostakin amerikkalaisesta guruoppaasta kopioitu. No ei sekään auttanut. Silloinhan oli myöskin tarinoita silloin aikaisempaa aikana. Tämä johtamistapa, kun pidempään sitä seuraa, niin yhtä eestaas hyppimistä ilman mitään selkeätä logiikkaa. Vähän aikaa mennään tähän suuntaan ja tehdään täyskäännös ja mennään toiseen suuntaan. (H1)

On sinänsä ristiriitaista, että samaan aikaan kun median valta on kasvanut ja journalismi on henkilöitynyt (Salminen 2006; Kantola 2011d), yksittäisten toimittajien itsemääräämisoikeus on kaventunut (Nikunen 2011, 3; Jyrkiäinen 2008, 80). Institutionalitit muistelevat kaiholla aikaa, jolloin politiikan toimitus sai toimia itsenäisesti, ilman uutispäällikön tarkkaa ohjausta tai tuottovaatimuksia.

Mä kun olen ollut täällä niin kauan, niin huomaa, että kun tässä yhtenä päivänä yritettiin sanoa, mitä mun pitää kysyä, niin mä närkästyin aivan hirveästi. Teki mieli kysyä, että saanko mä ajatella itse ollenkaan. Mutta semmoista suuntaa on olemassa, että säädetään niin tarkasti, että kysy tätä ja tätä. (H4)

Tiukentunut työnohjaus voi käydä toimittajien ammattiyhpeydelle, mutta institutionalitit ovat huolissaan myös keskusjohtoisuuden vaikutuksesta julkisuuden laatuun ja median monimuotoisuuteen. Kun generalistit johtavat asiantuntijoita, myös sisältö on vaarassa generalisoitua eli yhdenmukaistua eri välineiden välillä.

Me siirryttiin tähän keskuspöytäohjaukseen. Ne ihmiset, jotka siellä päättää, mistä tehdään, niin nehän katsoo muita lehtiä, muita medioita, STT:n juttulistoja. Se on täydellistä diletantismia musta se johtaminen, (--) se johtaa siihen, että meillä ei ole juurikaan omia avauksia, omia aiheita, vaan me pyöritetään sitä, mitä kaikki muutkin pyörittää. (H1)

Sisältöjen ohella samankaltaistuvat myös toimittajien työnkuvat. Koko 2000-luvun ajan toimitukset ovat pyrkineet eroon kapea-alaisesta ekspertismistä ja vahvistaneet

yleistoimittajuutta ja työtehtävien kierrätystä (Nikunen 2011, 3). Institutionalistit katsovat karsaasti tätäkin kehityssuuntaa. Heidän uransa alkuaikoina ei ole ollut tapana loikkia toimituksesta tai osastosta toiseen (Kantola 2011c, 127).

Kun tämä politiikan journalismin alue on laajentunut, ja siihen on tullut näitä ulokkeita, niin sitten nää uudet toimittajapolvet, ne liikkuu jotenkin tässä välimaastossa hyvin sujuvasti. Mutta kun niistä ei oikein tahdo tulla politiikantoinittajia tuolla menetelmällä, kun ne ei, niille ei anneta aikaa paneutua asiakysymyksiin, mitä tässä politiikassa käsitellään. Silloin kun ei ole joku hässäkkä päällä, ne pannaan tekemään rikosjuttuja tai muuta. (--) Tässäkin näkyy tämä pörssilogiikka ja ajattelu ja arvot. Ei olla valmiita enää satsaamaan toimittajiin, vaan halutaan tällaisia koneen mutterinvääntäjiä joka lähtöön. (H1)

Käsitys siitä, millaista on hyvä journalismi, liittyy läheisesti käsitykseen, millaisia lukijat ovat. Institutionalistien oletama lukija on tiedonjanoinen kansalainen, ei vain viihdykettä etsivä kuluttaja.

Maailmahan käy hyvin monimutkaiseksi koko ajan. Tarvetta ymmärrystä lisäävälle medialle on, jos se vain saadaan niin kuin bisneksenä kannattamaan. Mä luulen, että kansalaiset janoaa semmoisia juttuja, joissa käsitellään oikeita ongelmia selkokielisesti ja nostetaan kissa pöydälle. (H1)

Viihteellisempiä sisältöjä puolustetaan etenkin nettiutisten aikana sillä, että kuluttajat haluavat niitä (Nikunen 2011, 58–62). Institutionalistien mielestä asiakaslähtöisyyden pitäisi tulla median tärkeysjärjestyksessä vasta yhteiskunnallisen sivistystehtävän jälkeen (Hujanen 2006, 38).

Musta tuntuu, että siinä, että lukijat haluaa vain tällaista viihteellistä ja hauskaa ja yksityiselämää, mä en oikein usko siihen. Ei ihmisiä saa aliarvioida. (--) Kuvitellaan, että ihmiset tykkää niistä. Lukijat vaatii. Se on aika jänskä sellainen, millä monesti perustellaan, että joo, lukijat haluaa tätä. Mutta mä en ole ihan varma, onko syytä unohtaa poliittisessa journalismissaakaan sitä, että lukijoita voi kasvattaakin. (H4)

Omasta idealismistaan huolimatta monet institutionalistit kokevat jääneensä toimituksissaan syrjään. Osa protestoi äänekkäästi ja pelkää alan tulevaisuuden puolesta, sillä viihteellistyneen markkinaehtoisen journalismin ehdottama itseymmärrys on ristiriidassa sen kanssa, mitä institutionalistit ovat oppineet pitämään journalismina (Hujanen 2006, 37). Toiset uskovat, että journalistiset ihanteet säilyvät, vaikka journalismin muoto muuttuisikin.

Musta joskus tuntuu, että mä en ehkä edusta ihan valtavirtaa. Mutta mitä sillä on väliä, mulla saa olla mielipiteeni. Vaikka mä rutisisin täällä kuinka, niin mitä se vaikuttaa? Mut sit tuntee itsensä kauheen vanhanaikaiseksi ja tosikoksi, kun sanoo, että hei, ei tää nyt ihan näinkään mee. Voihan olla, että mä olen joku jäännö. (H4)

5.2 Professionalistinen diskurssi

Notkistuva moderni (1980–2000): Julkisen elämän ammatillistuminen, ammattipoliitikot, ammattijournalistit, journalistien vallan kasvu, vahvistuvat uutismediat, kilpailu skuupeista kiristyy, poliitikkojen yksityiselämän julkisuus lisääntyy, moraaliset skandaalit. (Kantola 2011d, 168: Julkisen elämän tyylit Suomessa)

Haastattelemani kuudesta toimittajasta professionalistinen diskurssi suhteessa politiikan journalismin viihteellistymiseen nousi hallitsevaksi vain yhden toimittajan puheessa. Haastateltava vastaa taustansa puolesta kuitenkin varsin hyvin tutkimuskirjallisuuden antamia tuntomerkkejä professionalisteista. Kantolan (2011c, 118) mukaan professionalistit ovat syntyneet 1950-luvun lopun ja 1960-luvun lopun välissä. Haastateltava oli syntynyt vuonna 1957.

Professionalistinen diskurssi alkoi voimistua 1980-luvun alussa medioiden vahvistuessa ja puolueiden heikentyessä (mts 126). Haastateltava oli aloittanut politiikan toimittajana vuonna 1981.

Professionalistisen diskurssin syntyyn vaikutti journalistien ammattimaisuuden ja ammatillisuuden kasvu (Kantola 2011c, 126). Haastateltava oli opiskellut yliopistossa tiedotusoppia.

Vaikka kyseinen toimittaja edustaa tässä tutkimuksessa yksin omaa diskurssiaan, tunnistetiedot ovat niin osuvat, että pidän esimerkkiä riittävän todistusvoimaisena.

5.2.1 "Politiikan journalismia vai journalismia politiikasta?"

Professionalistisen diskurssin suurin ero institutionalismiin on pessimismin poissaolo. Institutionalistien puheissa politiikan journalismin viihteellistymisen hahmottui rappiokertomuksena: kun ala luopuu vanhoista kriteereistään, se tekee itsensä tarpeettomaksi. Professionalistinen diskurssi arvostaa vanhoja ihanteita, mutta suhtautuu avoimesti myös politiikan journalismin laajenemiseen. Viihde ja viihteellisyys ovat professionalisteille asiajulkisuutta täydentäviä, eivät korvaavia elementtejä.

En mä tiedä, onko se polarisaatio sillä tavalla. Että ei ne syö toisiaan. Mutta tietysti aina tilat on rajallisia, mutta ei ne ole juuri nämä kaksi [viihde ja asia], mitkä syö toisiaan. (H5)

Haastateltavan toimittajan mielestä varsinainen politiikan journalismi ei niinkään ole viihteellistynyt, mutta sen rinnalle on tullut *journalismia politiikasta*, joka on viihteellistä. Myös Ville Pitkänen, Ville Perna ja Mari K. Niemi (2009, 230) ehdottavat, että politiikan julkisuuteen liittyvistä ilmiöistä voisi saada kattavamman kuvan puhumalla politiikan

journalismin sijaan politiikan journalismeista monikossa. Raja näiden kahden välillä kulki haastateltavan mukaan iltapäivälehtien keskellä. Poliitiikan journalismia tekevät hänen mukaansa päivälehdet, tv- ja radiouutiset, mutta journalismia politiikasta tuottaa koko mediakenttä.

Mä en tiedä, onko politiikan journalismi sinänsä viihteellistynyt. Se on tullut ehkä helpommaksi havainnoida, ottaa vastaan, mutta sitten tätä journalismia politiikasta on tullut lisää. Eli nämä poliitikot ovat tulleet, heidän tämä yksityisyys on avautunut tai avattu. (H5)

Professionalistinen diskurssi suhtautuu hyväksyvästi politiikan medioitumiseen ja henkilöitymiseen (Herkman 2008, 96).

Sitä ei saa tehdä niille politiikan tekijöille pelkästään, vaan se pitää tehdä lukijoille ja katsojille. Että siitä saadaan kiinnostavaa. Ja siinähen henkilöiden käyttäminen on yksi väline saada se kiinnostavaksi. (H5)

Professionalistit pitävät kehitystä demokratiaa vahvistavana, koska poliitikoista tiedetään nykyisin enemmän kuin ennen. Myös politiikan journalismin ärhäköytyminen on tässä diskurssissa toivottava kehityskulku, sillä sen myötä äänestäjien kuluttajansuoja paranee (Hämäläinen 2002, 60).

Journalismi on sitten tällä kovalla varsinaisella, jos ajatellaan vanhalla sektorilla, niin onhan se koventunut. Seurataan paljon tiukemmin asioita. Että siis ääripäät on menneet toisistaan. Ei ole enää sitä tasapaksua keskellä, että kerrotaan, mitä hallitus esittää ja mitä oppositio vastustaa, vaan myöskin käydään läpi. Perataan. (H5)

Professionalisteja erottaa institutionalisteista myös se, että tässä diskurssissa ei kanneta huolta politiikan tai poliitikkojen arvovallasta. Kriittisyys on tärkeämpää kuin yhteinen yhteiskunnallinen vakaus, ammattitaito tärkeämpi kuin asema. Suhde yhteiskuntaan on edeltäviä journalistipolvia etäisempi, jopa kyyninen. (Kantola 2011c, 126–127.)

Se ulottuvuus, mikä tulee siihen aina, että politiikan arvostus laskee, kun poliitikoista nähdään, että ne on tuollaisia. Niillä on sukupuolielämää ja ne eroaa ja sellaista. Sanotaan nyt kuitenkin, että se 100 % äänestysprosentti, sellainen saattaa olla Pohjois-Koreassa, ja sen demokratia-asteesta ollaan varmaan samaa mieltä. (H5)

1980-luvulta lähtien Suomen poliittinen elämä on ollut varsin vakaata – ainakin vuoden 2011 eduskuntavaaleihin saakka. Puolueet ovat samankaltaistuneet siirtyessään lähemmäs poliittista keskustaa, ideologiset vastakkainasettelut ovat lientyneet ja hallitukset muuttuneet pitkäikäisemmiksi. Samaan aikaan journalismi on ottanut poliittisen opposition roolia. (Hämäläinen 2002, 58.) Poliittisen konsensuksen vahvistuessa journalismin konsensushakuisuus on vähentynyt.

Se on aina tämä, puhutaan tästä ajojahdistista. Ei lehdet, ainoa mitä ne jahtaa, on uutisia tietenkin. Jos siinä nyt poliitikko menee sitten, niin sille ei voi mitään. (H5)

Luvussa 2.2.2 esitin, että perussuomalaisten menestys eduskuntavaaleissa 2011 voisi tietää paitsi ”politiikan palaamista politiikkaan” myös politiikan ja asiapitoisuuden palaamista politiikan journalismiin. Haastatteluissa nousi kuitenkin esiin päinvastainen käsitys, jonka mukaan parlamentaarisia pelisääntöjä vasta opettelevien perussuomalaisten kammellukset saisivat politiikan journalismin näyttämään entistä viihteellisemmältä.

Meilläkin on tämä vaalikausi just perussuomalaisten takia, että siinä on tällainen viihteellinen ulottuvuus lainausmerkeissä. (H5)

Professionalistien suhdetta politiikan journalismin viihteellistymiseen leimaa kuitenkin harkittu ammatillinen laskelmointi. Viihdettä kannattaa käyttää siinä määrin, miten se palvelee omia päämääriä. Parhaimmillaan viihdejulkisuus on medialle ja poliitikoille molempia hyödyttävä win-win -tilanne (Herkman 2008, 96).

On tullut kaikki nämä television tietokilpailut, iltapäivälehtien tikanheittokisat. Onko se enää politiikan journalismia vai journalismia politiikasta? Poliitikot tulevat helposti sellaisiin mukaan, koska se on helppoa ja turvallista julkisuutta. Toisaalta sitten taas lehdet saavat sillä pikkaisen nimiä ja naamoja. Varsinkin irtomyyntiaikana lehdissä henkilöt on hyvin tärkeitä myynnin kannalta. (H5)

Professionalistien mielestä nykyinen journalismi on parantanut valtaapitävien yhteiskuntamoraalia. Poliitikkona oleminen on vaativampaa kuin ennen. Toisaalta, kun politiikan journalismi on ottanut etäisyyttä politiikkaan ja päivän politiikan agendaan, myös politiikan toimittajat joutuvat punnitsemaan tarkemmin, mikä on tärkeää ja mikä ei. Sekä politiikan tekemisestä että siitä raportoinnista on tullut vaativampaa kuin ennen.

Siihen tulee huomattavasti enemmän tätä miettimistä, että mikä on tänään olennaista, mitä pitää tehdä. (--) Se on pistänyt toimittajat kirjoittamaan paremmin, tekemään juttunsa paremmin. Se ei ole enää sitä aika tylsää lötinää. (H5)

Vaikka professionalistinen diskurssi korostaa kiinnostavuutta ja lukijalähtöisyyttä, se tasapainoilee ”virallista agendaa” painottavan institutionalismin ja ”omia aiheita” ihailevan individualismin välimaastossa. Professionalistit haluavat saada skuppeja ja paljastaa skandaaleja, mutta he korostavat myös rutiininomaisen päätöksenteon seuraamista (Kantola 2011c).

Meillä on täällä aiheissa aika hyvä valinnan vapaus, mutta toisaalta meitä on aika pieni porukka. Sitten kun on joku tärkeä asia, joka on pakko hoitaa, niin siihen joutuu aika iso osa sitoutumaan. (--) Tärkeitä asioita on sitten kaikki tällainen, mikä liittyy kansalaisten kukkaroon ja hyvinvointiin. (H5)

Professionalistien nojautuminen institutionalistien vanhoihin tapoihin näkyy myös suhtautumisessa uusiin medioihin. Sanomalehtien kokonaislevikki on laskenut jatkuvasti vuodesta 2005 (Sanomalehtien liitto 2012). Vuonna 2011, kun tutkimushaastattelut

tehtiin, sanomalehtien levikit laskivat 2,9 prosenttia (Levikintarkastus 2012). Samalla uutistoiminta ja lukijat siirtyvät entistä enemmän nettiin ja digitaalisille alustoille (Nikunen 2011, 27–28). Kehityksestä huolimatta haastateltu professionalisti näkee internetin yhdenkään uutispuurona, jonka matalan uutiskynnyksen yli pääsevät vähäpätöiset pikku-uutiset, jotka unohtuvat yhtä nopeasti kuin ilmestyvätkin (ks. Pitkänen 2009, 111).

Se on vähän niin kuin lohen nousu, jos ajattelee, että sieltä ei lehtiin tai televisioon nouse kuin yksi sadasta silloin tällöin, joka pääsee sen kosken partaan yli. (H5)

Huomion arvoista on silti se, että toisin kuin individualistit, professionalistit eivät tuomitse uudenlaista julkisuutta, uudenlaista journalismia tai uusia välineitä (vrt. Kantola 2011c, 129). Professionalistien mielestä politiikan journalismin ihanteet eivät ole muuttuneet, vaikka käsitteen sisään mahtuukin nykyisin enemmän viihdettä, yksityiselämää ja poliitikkojen sidosten ja taustojen penkomista kuin aikaisemmin.

Ennen ehkä perinteinen politiikan uutinen oli se, että skuupattiin, kenestä tulee kansliapäällikkö johonkin ministeriöön. Nyt voi olla uutinen se, kun joku poliitikko menee kihloihin jonkun kanssa. (H5)

Kantolan (2011c, 129) mukaan professionalistit suhtautuvat kaksijakoisesti skandaaleihin. Otoksen rajallisuudesta huolimatta tämä nousi esiin myös omassa aineistossani. Toisaalta haastateltu toimittaja piti kohuja merkkinä vahtikoiran valveillaolosta, toisaalta hän korosti, että julkisuus ei saa trivialisoitua poliitikkojen keskinäisen eikä myöskään poliitikkojen ja median välisen valtakamppailun tantereeksi. Julkisuuden tulee olla ennen kaikkea kansalaisyhteiskunnan voimavara: siellä on oltava tilaa kansalaisille ja heidän ongelmilleen. (Herkman 2011, 183.)

Kyllä on kerrottava se koko ajan, että mitä se vaikuttaa tavallisen kansan kukkaraan, eikä sortua tähän ihmisistä puhumiseen tai eliitiltä eliitin toiseen osaan poliittiselle keskustelulle. Aina on muistettava tämä kukkaro. (--) Mutta se on kyllä, että ei [kuvata] pelkkää valtapeliä tai tällaista, vaan kyllä se sisältökin pitää muistaa sieltä. (H5)

5.2.2 "Sanomalehti on vain tarkkailija"

Millaisena professionalistit näkevät oman roolinsa politiikan journalismin viihhteellistymisessä? Heillä voisi kuvitella olevan vaikutusvaltaa toimituksissa, sillä 1950–1960-luvuilla syntyneillä toimittajilla on takanaan jo pitkä ura, mutta vielä vuosia edessä ennen eläkepäiviä. Haastatellulla professionalistisen diskurssin edustajalla onkin vahvempi usko henkilökohtaisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kuin iäkkäimmillä institutionalisteilla.

Kyllä mä jonkun verran pystyn [vaikuttamaan viihteellistymiskehitykseen]. Meillä on niin pieni porukka tässä. Kyllä sen huomaa, että jos sä kirjoitat jonkun, niin kyllä se vaikuttaa sillä tavalla, että miljoona lukijaa on kuitenkin, niin aina jostakin tulee jonkunlaista palautetta. En mä tiedä, vaikuttaako se mihinkään, mutta jotkut pitävät niitä suurennuslasin alla sitten. Yleensä kommentoissa ja arvioissa, joissa pitääkin pistää vähän persoonaa peliin. (H5)

Haastattelun toimittajan käsitys oli, että toimittajat luottavat nykyisin enemmän omaan arvostelukykyynsä. Mediakentän sirpaloituminen on hänen mielestään jopa lisännyt medioiden monipuolisuutta ja vähentänyt toimittajien laumasieluisuutta, kun välineet vetävät aiempaa rohkeammin omaa linjaansa.

Uutisarvostuksessa Yleisradion puoli yhdeksän uutisilla oli ennen enemmän merkitystä lehtien etusivulle. Tai löytyi linkkiä, mutta ne on selvästi heikentynyt. Ne on pirstaloitunut tän internetin ja Nelosen ja Maikkarin uutisten ja kaikkien takia. Tää on niin jakaantunut tää, niin toimittajat luottaa itseensä. Tai ennen kaikkea uutispäälliköt toimituksessa. Etteivät kato, mitä televisiossa sanotaan, ja tee sitten samalla tavalla. (H5)

Tulkinta on toiveikas, mutta ristiriidassa kansainvälisten tutkimusten kanssa, joiden mukaan kiristynyt kilpailu ennemmin yhdenmukaistaa kuin moninaistaa mediasisältöjä. Englantilaisia verkkotoimituksia tutkineiden Natalie Fentonin ja Angela Phillipsin mukaan toimittajat käyttävät nykyisin entistä enemmän lähteenään muuta mediaa sen sijaan, että tarkistaisivat julkisuudessa esitettyjen väitteiden todenperäisyyttä asianosaisilta itseltään (Fenton 2010; Phillips 2010; ks. myös Pitkänen 2009b, 114).

Professionalistien mielestä politiikan journalismin viihteellistymisessä ei ole kyse vain journalismin sisäisistä prosesseista. Vaalikampanjoista on tullut viihteellisempiä, ja poliitikot taistelevat media-ajasta ja hyödyntävät viihdejulkisuutta. Viihteellistymiskeskustelussa tärkeää on myös käsitteellinen rajanveto: kaikki journalismi on julkisuutta, mutta kaikki julkisuus ei ole journalismia. Tanssikilpailuun osallistuva poliitikko kertoo professionalisteille enemmän politiikan kuin politiikan journalismin viihteellistymisestä.

Onko politiikka mennyt viihteelliseksi vai politiikan journalismi. Kumpi tuli ensin? Just nää, että ollaan kaikissa luontokilpailuissa ja televisiossa, ihan bimbolaa. (H5)

Viihteellistymiskehityksen virstanpylväänä haastatteluissa nousi jälleen esiin paljastuskirja Tamminiemen pesänjakajat, mutta niin politiikan kuin journalismin muutosten taustalla professionalistit näkevät laajemmat yhteiskunnan muutokset viime vuosikymmeninä. Muun muassa koulutustason nousu, sukupuolten välinen tasa-arvo, kansainvälistyminen, teknologinen kehitys ja tiedonkulun lisääntyminen ovat haastattelun toimittajan mukaan luoneet kysyntää uudentilaiselle journalismille. Presidentti Kekkonen

kauden loppu 1980-luvulla ja Neuvostoliiton loppu 1990-luvulla poistivat haastatellun näkemyksen mukaan pidäkkeitä julkiselta elämältä.

Professionalistisen diskurssin edustaja ei kuitenkaan nostanut esille median markkinoitumista, medioiden välisen kilpailun koventumista tai ylipäänsä taloudellisia näkökohtia median muutoksen taustoista puhuttaessa. Haastateltu toimittaja korosti median roolia välittäjänä – ei aktiivisena toimijana.

Siis yhteiskuntahan tässä muuttuu. Journalismi on postikonttori. Se on postikonttori tiedotusvälineen kuluttajien, äänestäjien, lehtitilaajien, television katsojien ja herrojen, päättäjien välillä. Se, että kun koulutus lisääntyy, ihmisten vaatimukset lisääntyvät, niin journalismin on vastattava siihen. (--) Tiedotusvälineet elää siinä yhteiskunnassa, mistä ne kirjoittaa. Suurin piirtein samat arvothan sitä on, mikä on soveliaista mikä ei. (H5)

Toimittaja oli myös haluton näkemään median valtaa yhteiskunnallisten trendien käynnistäjänä tai kiihdyttäjänä (vrt. Juntunen & Väliverronen 2011, 284).

Kyllä tässä toimittaja on kuitenkin postikonttori. Niitä muutetaan Itellassakin sen mukaan, kun yhteiskunta muuttuu. En mä tiedä, kuka vaikuttaa. En mä mitään prosenttiosuuksia osaa sanoa. Toimittaja vaikuttaa, jos se kertoo nopeammin näistä muutoksista. Muutos ruokkii itseään, mutta kyllähän se lähtee muualta kuitenkin. Sanomalehti on kuitenkin observer. (H5)

5.2.3 ”Kevyiden juttujen tekeminen antaa mahdollisuuksia”

Vaikka professionalistit ovat olleet alalla keskimäärin institutionalisteja vähemmän aikaa, hekin ovat työurallaan todistaneet journalismin muutosta ja politiikan toimittajien työnkuvan laajenemista. Esimerkiksi vuonna 2008 käynnistynyt kohu kansanedustajien vaalirahoituksesta liittyy politiikkaan, mutta aikaisemmin poliitikkojen oikeuskäsittelyjä olisivat käsitelleet ennemmin rikostoimittajat (ks. Kantola, Vesa, Hakala 2011; Kantola 2011d, 166).

Professionalistista diskurssia edustanut toimittaja kertoi oman työnsä muuttuneen melko maltillisesti. Poliitiikan toimittajille uudenlaisia juttutyyppejä kuten henkilöjuttuja ja kommentteja toimittaja piti lähinnä mahdollisuutena sekä tekijöille että lukijoille. Institutionalisteja hyväksyvämmässä suhtautumisessa mielipiteellisiin teksteihin, kuten kommentteihin, näkyy myös ammattikunnan sisällä vahvistuva yksilöllistyminen (Kantola 2011c, 126). Institutionalisteille, joiden uran alkuvaiheessa lehdessä ei ollut edes toimittajan nimeä, omiin mielipiteisiin perustuva kommentointi voi tuntua vieraalta (mts). Professionalistien ei tarvitse edustaa pelkästään työntantajaansa: he voivat kertoa omia mielipiteitään omilla kasvoillaan tuntematta oloaan epämukavaksi.

No kyllähän se [viihteellistyminen] antaa mahdollisuuksia. Saa tehdä niin kutsutusti kevyitä juttuja. Tai juttuja kevyistä aiheista. (--) Siinä on tullut poliitikot myöskin

persoonina vastuuseen. Tavallaan se on ihan hyvä asia. Mutta niin kuin sanottu, esimerkiksi tällainen häirintä eduskunnassa tai muilla työpaikoilla, se nyt ei ole mikään viihteellinen asia. Siinä on tullut ihan oikeitakin asioita esiin. (H5)

Jos vanhemmat journalistisukupolvet olivat vielä kiinni politiikassa ja poliitikoissa, professionalisteille pesäeron teko on tärkeää. Haastateltu toimittaja muistutti, että poliitikkojen ja toimittajien välinen ”viha-rakkaussuhde on ollut koko ajan, mutta on se muuttunut tarkemmaksi ja tiukemmaksi”. Professionalisteja voisikin kuvailla ensimmäiseksi journalistisukupolveksi, jolle lukijoiden etu on ollut tärkeämpi kuin lähteiden luottamus. Poliitikkojen sijaan professionalistit identifioituvat omaan ammattikuntaansa.

Tässä politiikan hommassa on se, että ei saa lähteä leijumaan niin, että muistaa sen, että sä olet töissä sanomalehdessä etkä eduskunnassa. Sä teet töitä eduskunnassa, mutta sä olet töissä sanomalehdessä. Tällainen samastuminen. (H5)

Huolimatta edeltäviä sukupolvia kyynisemmästä suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vakauteen, professionalistien ammatti-identiteetti nojaa vahvasti demokratian palveluun. Toisaalta professionalistien suhde lukijoihin voi kuitenkin olla etäinen. Kantolan (2011c, 128) mukaan monet professionalistit väheksyvät ns. *pakkotavistamista*, eli tavallisten kadunmiesten mielipiteiden ja kommenttien tuomista mukaan politiikan juttuihin. Myöskään tähän tutkimukseen haastateltu professionalisti ei innostunut pohtimaan pidemmälle, keille tai millaisille lukijoille hän kirjoittaa.

Kyllä politiikan journalismin pitää olla lukijoitansa varten tällainen kuluttajansuoja poliitikkojen suhteen. Että pystytään kertomaan se, mitä Suomessa tapahtuu ja miten ne asiat vaikuttavat. Ja demokratiassa pitää pyrkiä antamaan ihmisille eväitä tehdä omia ratkaisuja. Että mikä puolue tai ehdokas on paras seuraavissa vaaleissa. (--) Lehtienhän pitää kertoa se, miten se vaikuttaa sinun eläkkeeseesi ja yleensä antaa infoa siitä, miten tällaisia asioita on nyt hoidettava ja näin pois päin. Sehän on tällaista valistusta myöskin, miten eletään, koska eihän julkinen hallinto pelkästään pysty siihen. (H5)

Hyvät suhteet lähteisiin eli poliitikkoihin ovat toki jossain määrin tärkeitä, sillä uutisia on vaikea saada olematta uutisen kohteiden lähellä. Googlaamalla ei synny skuppeja, professionalistit uskovat. Lähdesuhteitakin tärkeämpää on silti riippumattomuus. Lojaalius kestää yhden jutun verran kerrallaan, ja seuraavan päivän juttu voi olla jo lähdeään arvosteleva. (Kantola 2011c, 127.)

Sulla pitää olla aina siihen varaa, että tänään poliitikko tarjoaa lounaan sulle, mutta illalla sä joudutkin kirjoittamaan siitä sellaisen jutun, että se ei tunne sua seuraavana päivänä. Hyvät suhteet kannattaa pitää, mutta niin kannattaa totuudestakin pitää kiinni. Ja uutisesta. Sellainen mukautuminen tähän vallan virtaan, siinä kannattaa olla tarkkana. (H5)

5.3 Individualistinen diskurssi

Notkea moderni (2000–): Kansallisen julkisuuden hajoaminen, verkkojulkisuuden nousu, jatkuva kilpailu uutisista, journalistien ammattikunta uhattuna, poliitikkojen elämän läpinäkyvyys, moraalipaniikit, mediavetoiset skandaalit, media skandaalikoneena. (Kantola 2011d, 168: Julkisen elämän tyylit Suomessa)

Haastattelemistani toimittajista kahden puheissa oli vallalla individualistinen diskurssi. Kantolan (2011c, 118) mukaan individualistisen diskurssin edustajat ovat syntyneet vuoden 1970 jälkeen. Kyseiset toimittajat olivat syntyneet vuosina 1976 ja 1978. Individualistinen diskurssi on Kantolan mukaan vahvistunut 2000-luvulla (mts 168). Kyseiset toimittajat olivat aloittaneet uransa vuosituhanen vaihteessa. Hujasen mukaan diskurssi on tyyppisempi lehtien esimiehille kuin kirjoittaville toimittajille (Hujanen 2006, 34). Tämän tutkimuksen aineisto koostuu kirjoittavien toimittajien haastatteluista, mutta sattumoisin toinen individualistisen diskurssin edustajista oli ylennetty esimiesasemaan juuri ennen haastattelua.

5.3.1 ”Paljon kivempaa lukea viihteellisiä juttuja”

Individualistit eivät jaa muiden diskurssien käsitystä siitä, että journalismi olisi muuttunut viime vuosina totaalisesti tai edes merkittävästi. Syynä saattaa toki olla perspektiivin suppeus: vähemmällä ikä- ja virkavuosilla vertailukohtaa on vähemmän. Sen individualistit kuitenkin myöntävät, että ”politiikan journalismi on itsenäistynyt lähteistään. Se on omaehtoisempaa. Haastetaan ja ollaan kriittisempiä” (H3).

Mut toki edelleen jonkin verran ollaan sellaisena sitaatti- tai julkaisualustoina, et annetaan poliitikkojen puhua ja kerrotaan heidän kannat ja mielipiteet ilman, että tsekataan, että pitääkö se paikkaansa, mitä ne sanoo. (H3)

Individualistien mielestä journalismin suurin muutos on tapahtunut muodossa ja kerrontatavoissa. Sisältö palvelee silti edelleen samoja päämääriä kuin aikaisemminkin (Hujanen 2006, 32).

Mä voin ainakin sanoa sen, että mä en pidä viihteellistymistä tai tällaista henkilökeskeisyyttä mitenkään pahana. Että mä en ainakaan edusta sitä tyyppiä, joka haikailee sen vanhan asian ja laatujournalismin perään. Mun mielestä laatujournalismia voidaan tehdä myös henkilövetoisesti ja uusilla tavoilla. Sen ei tarvitse olla aina se puolen sivun kokoinen harmaan leipäteksti, että se täyttäisi laatujournalismin vaatimukset. Mun mielestä se on antanut lisää vapautta, liikkumatilaa, ja se on mahdollistanut sen, että niistä osin vaikeista ja byrokraattistista asioista voidaan kertoa kiinnostavammin, jolloin se voi saada myös niin kuin uusia lukijoita. (H3)

Individualistien maailmankuvassa ainoa pysyvä asia on muutos (Kantola 2011c, 134). Toisin kuin institutionalistit, individualistit eivät koe tarvetta kamppailla muutosta vastaan tai hidastaa sitä.

Ylipäättään mun mielestä on tosi outo ajatus, jos journalismi ei muuttuisi. Se muuttuu koko aika itsestään, ja sitä oikein yritetään muuttamalla muuttaakin. Koko ajanhan meillä kaivataan uutta kerrontaa, uudenlaisia tapoja, erilaisia. Se on vähän niin kuin journalismin ideakin. Sitä ei ole tarkoituskaan tehdä koko ajan samalla tavalla. (H3)

Samasta syystä institutionalistien pessimismi ja professionalistien tietynlainen muutokseen mukautuvaisuus on individualisteilla korvautunut valoisalla tulevaisuuden uskolla ja optimistisellä muutosmyönteisyydellä (mts).

Mä en koskaan ajattele, että kylläpä maailma menee huonompaan suuntaan. Mä ajattelen, että se menee johonkin suuntaan, ja osa siitä on hyvää ja osa siitä on huonoa. (H2)

Jos sä teet jonkun jutun henkilön kautta, niin se ei tarkoita sitä, et se juttu ois jotenkin hömppää tai kevyttä. Edelleen se asia voi olla ihan äärimäisen tärkeää ja yhteiskunnallisesti merkittävää. Se on vaan ehkä pakattu jotenkin kiinnostavampaan tai henkilövetoiseen muotoon. (H3)

Haastatellut individualistit eivät myöskään kokeneet kiireen ja työn määrän lisääntymistä samalla tavalla kuin vanhemmat virkaveljet, joille kiire oli vuoden 2008 journalistikyselyssä työn suurin ongelma (Jyrkiäinen 2008, 35–39). Jos institutionalistit ovat väsyneitä nykyiseen (Herkman 2008, 96; Hujanen 2006), individualistit ovat väsyneitä vanhempien kollegoidensa alituiseen nykyisestä valittamiseen. Kaikki ei ollut ennen paremmin – tai ainakaan individualistit eivät sitä muista.

Se on tietynlainen tapa valittaa, että kun kaikki menee huonompaan suuntaan ja rappeutuu ja viihteellistyy ja ennen oli paljon paremmin. Mä en oikein jaksa sellaista yhtään. Mun mielestä se on vähän ehkä turhaa energiankäyttöä haikailla johonkin vanhaan ja aikaisempaan. Ja nähdä kaikki nykyiset kehityskulut, että ne vie automaattisesti aina huonompaan suuntaan. Ei se sitä tarkoita. Journalismi on kehittynyt tosi paljon, ja se voi edelleen kehittyä. Ei kaikki muutos tarkoita automaattisesti sitä, että asia menee pilalle. Se voi myös parantua. (H3)

Koko viihteellistymis-sanon ja ilmiön määrittäminen tuntuu heistä hankalalta tai jopa turhalta. Syy voi jälleen kerran olla, ettei individualistien muisti yllävuosikymmenten taa.

Musta tuntuu, että siitä [viihteellistymisestä] on puhuttu ikuisuus. Mä olen aloittanut opinnot -99, ja siitä puhuttiin ainakin jo silloin. Enkä usko, että sitä oli keksitty just sinä vuonna. Varmaan siitä oli puhuttu aikaisemminkin. mutta sekin on varmaan vähän liukuvaa. Sekin, mitä pidettiin -99 tosi viihteellisenä ja uutena, näyttää nyt varmaan tosi vanhalla ja tylsällä. (H3)

Mä en jotenkin koe sitä viihteellisyyttä hirveän jotenkin pahan asiana. Paljon kivempaa lukea viihteellisesti kirjoitettuja juttuja. (H2)

Individualistien mielestä politiikan journalismi vaikuttaa viihteellisemmältä kuin mitä se todellisuudessa on. Näköharhaan on haastateltujen mielestä kolme syytä.

Ensinnäkin toimittajien kirjoitustapa on muuttunut vetävämmäksi ja kiinnostavuutta korostavaksi (ks. Pitkänen 2009, 87), vaikka asiat ja informaatio välitettäisiin edelleen samalla pieteetillä kuin ennen. Toimittajahaastatteluissa iäkkäämmät institutionalistisen diskurssin edustajat valittelivat, että ”muodosta on tullut lehdissä ykkösasia”, ja että tekstipituuksien lyhentyessä katoavat niin laatu, kriittisyys kuin hyvä kirjoittaminen. Vanhemmat toimittajat halusivat pitkät leipätekstit takaisin uutisiin. Nuoremmat eivät.

Joidenkin mielestä analyttisyyden tae on mahdollisimman pitkä ja harmaa teksti. Heti jos se on palasteltu tai pilkottu, se on jotenkin kevyempää tai huonompaa. (H3)

Eräs individualistisen diskurssin edustaja (H3) totesikin, että tuskin ”kenenkään mielestä kerronnan ihanne on enää sivullinen tiuhaa tekstiä”.

Toisekseen valtakunnanpolitiikkaan on noussut viime vuosikymmeninä enemmän viihdejulkiksia (Pitkänen, Pernaa & Niemi 2009, 234). Entisistä misseistä, urheilijoista ja juontajista kirjoittaminen voi vaikuttaa viihteelliseltä, vaikka näiden kannanotot koskisivat vakavia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Kolmanneksi poliitikot esiintyvät aiempaa enemmän viihdeohjelmissä, kuten Tanssii tähtien kanssa -kilpailussa. Vaikka tanssikilpailu ei ole journalismia ja vaikka median sisällöistä vain murto-osa on journalismia (Herkman 2011, 19), suurelle yleisölle ero julkisuuden ja journalismin välillä voi olla hämärä.

Ihmisethän mielessään käsittelee median yhtenä paakkuna. Niille Hesari ja Seiska ja muu on sitä yhtä ja samaa mediaa. Ja Tanssii tähtien kanssa. Eikä ne erottele siitä välttämättä sitä journalismia, jolloin se ihmisten silmissä se kokonaisuus näyttäytyy viihteellisempänä. (H3)

Individualistien mielestä journalismin pitää kuitenkin olla houkuttelevaa. Journalismin pitää vietellä lukijansa, eikä sen välttämättä tarvitse heikentää sisältöjen asiapitoisuutta (ks. Hujanen 2006, 36).

Jos sen viihteellistymisen näkee laajasti, se jos haluaa miettiä, miten tästä sais lukijalle kiinnostavan, niin olkoon sitten vaikka viihteellistymistä, mutta mun mielestä se on hyvä asia ja sitä pitäiskin miettiä. Mun mielestä sanomalehden parissa ja politiikan journalismin parissa pitää voida myös viihtyä. (H3)

Ei sen ole tarkoitus olla sellaista ahdistavaa ja vaikeeta, ja että sulle oikein tuleekin sellainen olo, että mun on pakko jotenkin lukea tää, tää asia on niin tärkeä. Se voi olla tärkeä edelleen, mutta sen voi myös kertoa niin, että ihminen voi nauttia siitä jutusta tai kokea jotenkin viihtyväänsä. Että se lukee sitä ja juo samalla kahvia ja se on sellainen niin kuin hyvä hetki. (H3)

Individualistit eivät usko ikuisiin totuuksiin tai pysyviin rakenteisiin (Herkman 2010, 703–704). Siksi he suhtautuvat skeptisesti vakiintuneisiin rutiineihin, sääntöihin ja ”maan tapoihin” (Kantola 2011c, 134–137). Tärkeämpää kuin vakiintuneet käytännöt tai ennustettavuus on keskustelun herättäminen, ylläpitäminen ja sille areenan tarjoaminen.

Ylipäättään sellaiset kaikenlaiset säännöt, miten asioista saa tehdä ja kirjoittaa, tuntuu jotenkin vähän rajoittavammille. Kyllä mä pidän enemmän tästä maailmasta, jossa sulla on enempi vaihtoehtoja ja enempi valintoja. (H3)

Mediaa on arvosteltu skandaalikoneeksi, joka kärjistää ristiriitoja ja itse tuottaa kohuja, ellei niitä muuten synny (Juntunen & Väliverronen 2011; Kantola & Vesa 2011, 59–61). Individualistit kuitenkin korostavat, että skandaaleista kuuluu raportoida ja ristiriidat täytyy tuoda lukijoiden nähtäville. Esimerkkeiksi nousivat ulkoministeri Ilkka Kanervan (kok) erottamiseen johtaneet seksuaalissävytteiset tekstiviestit keväällä 2008 ja perussuomalaisten kansanedustajan Jussi Halla-ahon Facebook-kirjoitukset, jotka johtivat hänen erottamiseensa eduskuntaryhmästä määrääjäksi syksyllä 2011.

Mun mielestä sellainen politiikan journalismi ois todella epäonnistunutta ja outoa, jos noista ei voitais kertoa. Sillä tekstiviestikohulla oli vaikutuksia ja seurauksia, isoja poliittisia vaikutuksia, niin kyllä se silloin kuuluu uutisoida. (H3)

Haastatteluissa kohuista uutisoimisen tärkeyttä perusteltiin sillä, että skandaaleilla on poliittisia seurauksia (vrt. Juntunen & Väliverronen 2011, 273–275). Perustelussa on kuitenkin kehäpäätelmän makua. Voidaan kysyä, kuinka moni kohu todella johtaisi poliittisiin seurauksiin, jos laatumediat eivät tarttuisi niihin (Tumber 2004, 1124–1125). Ainakin yllämainituissa esimerkkihakuissa mediat Helsingin Sanomia myöten uutisoivat aiheesta jo *ennen* kohun kohteiden erottamista. Uskottavampi selitys kohuilla herkutteluun löytyneekin paitsi skandaalien myyntipotentiaalista myös individualistien itseymmärryksestä politiikan vastavoimana. Individualistinen diskurssi asettuu entistä voimakkaammin lukijoidensa puolelle, instituutioita, puolueita ja poliitikkoja vastaan. Haastatteluissa nousi esiin näkemys, jonka mukaan hyvä politiikan journalismi ei pelkästään välitä tietoa vaan myös tulkkaa lukijoille politiikan kieltä ja maailmankuvaa. Juttujen näkökulmia siis taivutetaan tietoisesti pois päin poliitikkojen ja virkamiesten ehdottamista tulkinnoista, kohti tavallisen ihmisen näkökulmaa (Kantola 2011c, 134–135).

Individualismin ytimessä on yksilö. Individualisteille tärkeitä aiheita ovat ne, jotka vaikuttavat suoraan yksilöiden elämään. Poliitikassa sellaisia ovat haastateltujen toimittajien mukaan esimerkiksi verotus ja talouskriisi. Kumpikaan näistä ei kuitenkaan selitä, miksi yksilöt saavat politiikan uutisissakin yhä enemmän palstatilaa. Individualisteilla oli kuitenkin tarjota henkilöimiselle useita perusteluja. Ensinnäkin

ihminen on heidän mielestään itsessään kiinnostava. Se on tapa herättää lukijoiden huomio, ammattislangilla *entry point*.

Ihmisellä on vain taipumus kiinnostua toisista ihmisistä. Se on inhimillistä, että kun sä näet toisen ihmisen kasvot tai luet, miten tää ihminen tätä asiaa käsittelee, niin se usein on kiinnostavampaa kuin, jos siinä on pelkästään vain se asia. (H3)

Hyvä seuraus voi olla just se, että sillä tavalla voidaan houkutella joitakin ihmisiä lukemaan sitten myös niitä asiallisempia juttuja. Se ois sellainen niin kuin porttiteoria. (--) Mutta sellaisenaan mä voisin nähdä sen hyvänä, että joku ihminen saatais niin kuin koukuttettua esimerkiksi seuraamaan politiikkaa sen takia, että täällä on tällaisia kiinnostavia tyyppejä. (H2)

Toisekseen ihminen on havainnollistava. Individualistien diskurssin mukaan henkilökeskisyys tekee asioista helpommin ymmärrettäviä.

Mutta aika usein se on helpommin hahmotettavaa, jos meillä on siinä joku ihminen, joka kertoo, että hänen palkka on tämä ja nyt hänelle jää näin ja näin paljon enemmän käteen, kun veroja kevennetään. Usein se jotenkin konkretisoi sen muutoksen, jos siinä on joku ihminen tai henkilö. (H3)

Individualistien kolmas perustelu henkilövetoisuudelle on, että henkilöiminen paikallistaa valtaa ja vastuuta (ks. Kunelius & Väliverronen 2009, 246). Individualistien mielestä sellainen tuottaa on aiempaa parempaa journalismia.

Politiikkakin on ihmisten tekemää. Se ei ole joku niin kuin hallitus tai eduskunta tai joku niin kuin muodoton möykky, joka siellä toimii. Vaan siellä on ihmisiä, joilla on tavoitteita ja arvoja, joiden mukaan ne toimii. Ja musta niistä on ihan hyvä kertoa. Kyllähän se tarkoittaa se henkilöityminen myös sitä, että vedetään niitä päättäjiä vastuuseen. Aikaisemminhan sanottiin, että hallitus teki näin ja näin. Nyt kysytään yksittäiseltä ministeriltä, että miksi. Meillä on tämä ongelma, miksi sitä ei ole korjattu, miksi et tee mitään? Siinä on myös hyvät puolensa. Silloin kun asialla on kasvot, silloin siitä on joku myös vastuussa. (H3)

Siellä on myös yksittäisillä ihmisillä valtaa. Silloin on syytä tietää, ketä ne ihmiset on, mitkä on niitten motiivit, mitkä niitä ajaa, ketkä on niitten kavereita, keiden kanssa ne niin kun sparraa ja keiden kanssa tekee niitä päätöksiä. Se on yks tapa päästä kiinni niihin politiikan asioihin niiden ihmisten kautta. (H3)

Vallan ja vastuun personoiminen kertoo paitsi politiikan henkilöitymisestä myös politiikan journalismin tiukentuneesta otteesta kohteisiinsa (mts). Kantola ja Vesa (2011, 52) muistuttavat, että 1980-luvulle asti hallitukset kaatuivat kriisitilanteissa kokonaisuudessaan. Sitten hallitusten elinikä on pidentynyt, mutta virheitä tehneet yksittäiset ministerit ovat joutuneet entistä useammin eroamaan (Virkkunen 2006).

Mun mielestä se on passiivista ja häivyttävää, jos sä puhut vaan asioista, koska kaikilla asioilla on aina ajajansa ja vastustajansa. Eikä se ole mun mielestä mitään journalismin rapautumista. Se on omalta osaltaan parempaa tai kriittisempää journalismia, että sä tuot ne toimijat mukaan, etkä hävitä niitä mihinkään passiivin alle. (H3)

Poliitikkona olo on kuluttavampaa kuin ennen, kun julkinen kontrolli ulottuu myös asioihin, jotka eivät liity suoraan politiikkaan (Niemi 2009b). Media on silti individualistien mukaan valpastunut myös politiikan substanssiin liittyvissä kysymyksissä. Haastatteluissa nousi esiin eduskuntavaalikevään 2011 vaalilupauksiin kohdistunut tiukka julkinen syynt. Kun puolue toisensa jälkeen asetti omat vaalilupauksensa kynnyksikysymyksiksi hallitukseen lähtemiselle ja kun vaalilupausten pitämistä seurattiin julkisuudessa tarkasti, hallitusneuvottelut venyivät vaikeimmiksi ja pisimmiksi kolmeenkymmeneen vuoteen (Hämäläinen 2011). Jotkut syyttivät mediaa tilanteen vaikeuttamisesta, mutta individualisteille asia ei tuota omantunnon tuskia. Heillä ei ole tarvetta kantaa vastuuta yhtenäisen Suomen rakentamisesta. Valtiollista venettä saa ja pitää keikuttaa, sillä vakautta tärkeämpää on individualisteille politiikan läpinäkyvyys. Lisäksi konfliktit ovat tapa uudistaa systeemiä.

Osa oli myös sitä mieltä, että se journalismi osaltaan vaikeutti tilannetta, että juututtiin näihin lupauksiin. Että 'eiks nyt voisi katsoa kansakunnan etua ja suurempaa kokonaisuutta?' Mä itse vierastan tätä koko kansakunnan etu -asiaa, koska tosi harvassa asiassa on yhtä kansakunnan etua. Ihmisten edut on vastakkaisia, meillä on yhteiskunnassa eri ryhmiä. Jos meillä olisi yhteinen kansakunnan etu, ei me tarvittaisi mitään politiikkaa. Sit vaan tehtäis sitä etua. Poliitiikka on just sitä varten, että kun ne edut on erilaisia, niin niitä sovitetaan yhteen ja katotaan, kenen etu on isompi tai tärkeämpi kuin muitten. (H3)

Edellinen kommentti viestii yhteiskunnallista vastuuntuntoa: keskustelu on tärkeää, demokratia on tärkeää, yhteiskunnallinen priorisointi on tärkeää. Individualistit varovat kuitenkin itse ottamasta poliittisesti kantaa. Keskustelu on tärkeää, mutta individualistit jättävät keskustelun käymisen muille. Itse he mieluummin korostavat epäpoliittisuuttaan (Kantola 2011c, 137).

Mä en ole ikinä ajatellut, että journalismi ois jotenkin ihanteellista. Mä en oo ikinä ajatellut, että siinä ois jotakin. Varmaan joillakin on, ei mulla. Ehkä mä oon tosi kylmä, mutta mä oon vaan töissä täällä. (H2)

Individualistien suhde henkilöitymiseen kertoo eräästä tekijästä, joka erottaa diskurssin edustajia professionalisteista ja institutionalisteista. Individualistisessa diskurssissa yksityisyyden raja kulkee eri kohdassa kuin edeltävillä journalistipolvilla. Institutionalismien kulta-aikana 1960- ja 1970-luvuilla julkisuus oli paikka, jossa esiinnyttiin arvokkaasti ja jossa yksityiselämästä, tunteista, henkilökohtaisista ongelmista ja ihmissuhteista vaiettiin (Hakala 2011, 91; Kantola 2011a; 2011d). Individualistien mielestä ne ovat erottamaton osa julkisuutta. Julkisuuden henkilö ja etenkin poliitikko halutaan julkisuuteen kokonaan: ei vain tietyn asiantuntija-akselin edustajana vaan oikeana ihmisenä nauruineen ja kyynelneineen. (Vrt. Hujanen 2006, 35; Herkman 2008, 97). Samalla politiikan julkisuus on lähentynyt populaarikulttuuria: politiikan

toimijoidenkin joukosta etsitään idoleita ja kiinnostavia persoonia (Niemi 2009, 151; Herkman 2011, 29).

Julkisuuden laajenemista yksityiselämän kysymyksiin on pidetty viihteellistymisen merkkinä, mutta 2010-luvun individualisteille yksityiselämän ja viihteellisyden välillä ei ole yhtäläisyysmerkkejä. Haastatteluissa eräs toimittaja kertoi hiljattain kirjoittamastaan jutusta, joka käsitteli perussuomalaisten puheenjohtajan Timo Soinin vaimoa ja tämän jättäytymistä miehensä presidentinvaalikampanjoinnin ulkopuolelle. Hän perusteli juttunsa oikeutusta äänestäjän kuluttajansuojalla: kansalla on oikeus tuntea myös poliitikon lähipiiri (Hämäläinen 2002, 67–72).

Jos ihmisiä kiinnostaa politiikat henkilöinä, niitä kiinnostaa koko sen elämänpiiri. (---) Siinä jutussa oli perheestä, mutta onko se nyt mitenkään viihdettä? Ihmisillä on puolisoita, onko se viihteellistä? (H2)

Kyseisen toimittajan mukaan kaikki journalismi, jossa esiintyy poliitikkoja tai poliittisia kysymyksiä on politiikan journalismia. Hänellä ei ollut professionalistien tapaan tarvetta tehdä kahtiajakoja politiikan journalismin ja *journalismin politiikasta* välille.

Iltalehdessä on ollut voimakkaasti esillä tämä Niinistön mikä ihme mopsi se onkaan. Tällainen, ei sitä varmaan ole 70-luvulla kirjoitettu yhtään. Mutta se on ihan normaalia, että me tehdään juttua niiden eläimistä. Hesarissa on ollut Halosen kissat monta kertaa. (---) Normaalin lukijan näkökulmasta politiikan journalismia on se, kun kerrotaan poliitikoista. Näin mä itse sen ajattelisin. Silloin Tarja Halosen kissat on osa politiikan journalismia. (H2)

Individualistit kertoivat huomanneensa, että mitä suurempi julkinen mielenkiinto poliitikon läheisiin kohdistuu, sitä tiukemmin poliitikot pitävät kiinni yksityisyydestään.

Mä en tiedä, onko se poliitikoilta sitten vastareaktio siihen, mikä on musta taas aivan hyväksyttävää. Totta kai ne saa rajata sen! Tai ainakin yrittää rajata sen, mitä kerrotaan. Musta se on aivan fine kertoa niiden yksityisasioista, jos ne itse siihen on myöntäväisiä. (H2)

Individualistinen diskurssi on vahvistunut samanaikaisesti viestintäpolitiikan liberalisoinnin ja median markkinoitumiskehityksen kanssa (Kantola & Vesa 2011). Samalla Suomi on 1980-luvun vaihteen jälkeen siirtynyt suunnittelutalouden ajasta kilpailutalouden aikaan (Herkman 2011, 26). Poliittisen ohjauksen tilalle on tullut markkinaohjaus, ja median ideologinen sääntely on korvautunut taloudellisella sääntelyllä (mts. 14–15). 2000-luvun mediakenttää luonnehtii jatkuva uutiskilpailu, työelämää luonnehtii kilpailu työpaikoista (Nikunen 2011). Vanhemmilla journalistisukupolvilla on sulatteleminen muutosten kanssa. Individualistit selittävät vanhempien kollegoidensa happamuutta nykyjournalismia kohtaan juuri sillä, että ajat tosiaan olivat helpommat vielä joitain vuosikymmeniä sitten.

Ehkä se selittää osin sitä vanhojen hyvien aikojen haikailua, kun silloinhan se oli aika helppoa se homma, oikeastikin. Silloin toimituksissa ehdittiin tehdä yhtä juttua pitkään ja ryypätäkin aika lailla. (H3)

Individualistien mielestä ajat olivat kuitenkin paremmat lähinnä toimittajille, ei lukijoille. Kilpailutalouden aikana kasvaneet individualistit ovat tottuneet kilpailemaan. Heitä erottaa muista diskursseista myönteisempi suhtautuminen myös markkinatalouteen. Heidän mielestään median tiukentuva kilpailutilanne on journalismille hyväksi. (Hujanen 2006, 34.)

Ennen lehdillä oli varaa olla välittämättä niistä lukijoista. Niitä oli joka tapauksessa. Jengi tilasi sanomalehteä vanhasta tottumuksesta ja se tilattiin joka torppaan. Moni tilasi kahta tai kolmea sanomalehteä. Ei siinä ollut hirveitä tsemppiä päällä, kun se tuli vähän niin kuin se markkina ilmaiseksi. (–) Eikä se ole mitenkään mun mielestä etenkin journalismin kannalta paha, että tulee sitä kilpailua ja haastetaan, ja meidän pitää nyt vähän miettiä, että ai pitäiskö jonkun kiinnostuakin näistä jutuista. (H3)

Mutta muutos on tapahtunut myös asenteessa lukijoita kohtaan. Tuottajälähtöisyydestä on siirrytty kuluttajälähtöisyyteen (Töyry 2006). Tarjonnasta on siirrytty kysyntään. Kasvatusmentaliteetti on saanut rinnalleen asiakaslähtöisen mentaliteetin. (Hujanen 2006, 34.)

Jos ihmiset haluaa niitä [juttuja poliitikkojen yksityiselämästä] lukea, niin mitä paha siinä on? Mä en näe mitään paha siinä, kunhan se pitää paikkansa, mitä kirjoitetaan. Niin kauan, kun ne asiat pitää paikkansa, musta siinä ei ole mitään. Jos ihmiset haluaa lukea poliitikkojen henkilökohtaisia asioita, sitten niitä tehdään. (H2)

Individualistien mielestä lukijälähtöisyys on hyvästä. Häveliäisyys tai kunnioitus instituutioita kohtaan ei enää estä kertomasta sitä, minkä kansa haluaa tietää. Toisaalta Hujanen (2006, 34) muistuttaa, että kun maksava yleisö saa lisää valtaa määrittää toimituksellista työtä, toimittajat samalla luovuttavat omaa valtaansa, sananvapauttaan ja itsenäisyyttään markkinoille (ks. myös Deuze 2005, 448; 456).

Miten viihteellistymiskehitys jatkuu vastaisuudessa? Haastatelluilla individualisteilla ei ollut yhtenäistä käsitystä tulevaisuudesta – kuten ei ollut haastatelluilla institutionalisteillakaan. Eräs haastateltava uskoi, että kehitys on vasta alussa. Hän myös toivotti tervetulleeksi entistä viihteellisemmän politiikan journalismin, koska uskoi sen kiinnostavan lukijoita.

Totta kai se tästä vielä jotenkin viihteellistyy, koska sehän on aika vasta kuitenkin niin kuin voimakkaasti alkanut. Mä en tiedä. Ois mahtavaa, jos sais sellaisen politiikan BB-talon. Hahhhahaa. Se ois aivan huippu. (H2)

Toinen toimittaja (H3) uskoi, että viihteellistymiskehityksessä on alkamassa vastaliike, asiallisuuden ja analyttisyyden uusi nousu. Hänen edustamassaan lehdessä juttupituudet

olivat esimerkiksi alkaneet vuosien lyhenemisen jälkeen uudelleen kasvaa. Haastateltu toimittaja uskoi myös eri välineiden roolien eriytymiseen.

Netti ja muu on lisännyt tarvetta analyysille, eteenpäin menolle ja syventämiselle ja osin myös taaksepäin katsomiselle. Ettei kerrota vain sitä, mitä on tapahtunut tai on se uutinen, vaan analysoidaan, liitetään siihen jotain merkityksiä. Mistä tää johtuu, mitä tää tarkoittaa, mitä tästä seuraa? Sellainen analyttisempi ote, se on varmaan nyt jo lisääntynyt ja se on varmaan se kehityskulku, mihin nyt mennään entistä enemmän. Sen voi tietysti nähdä ehkä vastapainonakin sille viihteellistymiselle. (H3)

Skenaario, jossa lehden verkkosivut vastaisivat uutisoinnista ja paperilehti syventäisi ja taustoittaisi uutisaiheita, on usein esitetty, mutta käytännössä sen esteenä ovat usein resurssit: aikaa, rahaa ja ihmisiä ei tahdo olla tarpeeksi (Nikunen 2011; Phillips 2010; Pitkänen 2009, 114–117). Suurimmissa mediataloissa välineiden eriytyminen voi toimia, mutta jos tulevaisuudessa pärjäävät vain ne, joilla on suurimmat voimavarat, kehitys voi entisestään lisätä mediaomistuksen keskittymistä. Keskittyminen voi puolestaan johtaa journalismin yksipuolistumiseen, jos samoja sisältöjä kierrätetään useissa saman konsernin välineissä.

Toisaalta omistuksen keskittyminen voi myös vahvistaa polarisaatiota, jossa media jakautuu entistä vahvemmin asiakkeskeisiin ja viihteellisiin välineisiin (Connell 1998, 14–16). Tästä seurauksena voisi olla luvussa 2.4.3 mainittu yleisöjen erilaistuminen: eliitin yhteiskunnallinen toimintakyky kehittyisi entisestään, kun taas viihdemedioiden yleisöjen valveutuneisuus jatkaisi kuihtumistaan (Hujanen 2006, 36). Demokratian kannalta skenaariota on vaikea pitää valoisana.

5.3.2 ”Kyllä mä voisin muuttaa linjaa, mutta en halua”

Millaisena individualistit näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä? Toimittajilla ei ole tapana korostaa omaa rooliaan tai omaa vaikutusvaltaansa (Juntunen & Väliverronen 2011, 284), mutta haastatellut individualistit tunnustivat, että olivat omilla valinnoillaan vauhdittaneet journalismin viihteellistymistä. Eräs toimittaja painotti, että journalismin kuuluukin muuttua ja että sitä tietoisesti myös muutetaan. Toinen toimittaja kertoi vaihtaneensa töihin iltapäivälehteen siksi, että viihteellistä journalismia tuottava sanomalehti on oman työllistymisen kannalta turvallisempi työpaikka kuin vakavampia sisältöjä tuottanut aiempi työnantaja. Tyytyväisyys nykyisenkaltaiseen journalismiin näkyi esimerkiksi vastauksessa kysymykseen, kokevatko toimittajat itse voivansa vaikuttaa median viihteellistymiskehitykseen:

Mulla ei ole vielä niin vahva asema, mä olen niin vähän aikaa ollut, että pitää varmaan vähän pitempään olla. Mutta miksen vois, totta kai, jos haluaisin. Mä en välttämättä halua. (H2)

Individualistit perustelivat viihteen tarvetta porttiteorialla (ks. luku 2.3.3).

Vaikka mä kerronkin tästä, että Niinistöllä on tällainen koira, niin sitten kun siihen voidaan kirjoittaa tää on nyt presidenttiehdokas, niin ihminen tajuaa, että aa, on niin kuin vaalit! (--) Niin jos me nyt sen koiran kautta voidaan kertoa, että nyt on tällaiset presidentinvaalit tulossa, niin ehkä se voi vähän avata tavallisille ihmisille. (H2)

Omasta aktiivisesta panoksestaan huolimatta individualistit näkivät viihteellistymisen syyt enemmän jossain muualla kuin omissa journalistisissa valinnoissaan. Poliitiikan toimituksen ja lehden johdon kiinnostuksen kohteet menevät helposti ristiin (Hujanen 2006).

Kyllähän me ollaan niitä asiapenttejä, jotka ihan intona kiihkotaan jostakin kuntauudistuksesta, ja sitten muualla lehdessä voi tulla vähän sellainen, että noh, onko tää niin kiinnostava aihe.(H2)

Lehden johdon muuttuneiden arvostusten ohella viihteellistymisen syitä haettiin internetin vaikutuksesta (Pitkänen 2009b),

No se lyhentää ja onhan se keventänyt. Ei kukaan lähde lukemaan... tai klikkejä ei saa sillä, jos on joku syvä poliittinen analyysi. (H2)

kilpailun lisääntymisestä (Luostarinen & Uskali 2004)

Mediaa on nyt paljon enemmän kuin ennen. 70-luvulla, kenen kanssa niitten on tarvinnut kilpailla? Tietenkin kun se on laajentunut niin valtavasti. (H3)

ja poliitikkojen huomionhakuisuudesta sekä muuttuneista mediasuhteista (Hakala 2011):

Luulen, että poliitikot itsekin, kyllähän ne niitä [yksityiselämää koskevia juttuaiheita] tarjoileekin. Koska sillä tavalla ne saa ihmiset kiinnostumaan. Saa sellaista myönteistä, että oi vitsi kun sulla on söpö koira. Silloin jos sillä poliitikolla on riittävä, joku Sauli Niinistö, ei se syö sen uskottavuutta yhtään. Koska sillä on jo niin pitkä ura takana. Ja totta kai sillä saa mahdollisesti äänestäjiä. Sauli Niinistö ajattelee, että presidentinvaaleihin se tarvii koiranomistajien äänet. Sitten miksi taas me toimittajat siitä kirjoitetaan? Ei meitä tarviisi kiinnostaa se. Varmaan me saadaan taas sitten lukijoita. (H2)

Viime kädessä individualistit olivat samaa mieltä institutionalistien ja professionalistien kanssa siitä, että median muutoksen taustalla on pohjimmiltaan yhteiskunnan muuttuminen. Maallistuminenkin mainittiin.

Journalismi ei mene mitään omaa latuaan, vaan se on siinä samassa kehityksessä kuin muukin yhteiskunta ja työelämä ja koululaitos ja kaikki. (--) Se ois tosi outoa, jos se ei näkyis journalismissa. Meillä on ehkä aikaisemmin ollut yhteiskunta kokonaisuutena jotenkin ehkä muodollisempia, ja silloin se journalismi on näyttäytynyt sellaisena samanlaisena. Sehän on aina aikansa tuote se journalismi. (H3)

Eräs haastateltava tulkitsi, että samalla, kun yhteiskunta on hänen nähdäkseen demokratisoitunut, tasa-arvoistunut ja perinteiset auktoriteetit menettäneet

merkitystään, journalismikin on luopunut opettajan asenteestaan. Hän katsoi, että institutionalismin aikainen ylhäältä-sanelija on tänä päivänä ennemmin vierellä-kulkija.

Ja kyllä mun mielestä medioissa on myös tapahtunut tosi iso henkinen muutos, että ennen puhuttiin valistuksesta, sivistyksestä ja tiedotusvälineillä oli valistustehtävä. Eli se oli vähän niin kuin joku opettaja, joka kertoi, että nyt asiat ovat näin, ja se oli sellaista oppikirjamaista. Nythän se ajatus on vähän sen tyyppinen, että halutaan olla lukijoiden arjessa. Halutaan osallistua niihin asioihin, jotka ihmisiä kiinnostaa. Halutaan olla siinä mukana. Nyt ollaan ehkä enempi rinnalla, jos ennen oltiin yläpuolella. (H3)

Individualistit myöntävät, että median muutos ja yhteiskunnan muutos vaikuttavat toisiinsa. Haasteltavat esittivät, että ”musiikkivideosukupolven” keskittymiskyky on aiempaa lyhyempi, minkä vuoksi journalismikin on tarjoiltava tiiviimpinä annoksina. Kehäpäätelmä on siis jälleen läsnä: median (sanomalehden) on vastattava siihen, mitä media (musiikkivideot) on ihmisille opettanut.

5.3.3 ”Vahtikoira on vahtikoira myös punainen rusetti päässään”

Mark Deuze (2005a) esittää, että journalismi on ideologia, joka rakentuu viidelle, globaalisti jaetulle peruseriaatteelle (ks. luku 3.1). Keskeisin periaate on toimittajien käsitys journalismista julkisena palveluna. Journalismi saa siten legitimitettinsä siitä, että se on yleisön palveluksessa, se edustaa kansalaisyhteiskuntaa, ja journalistit tekevät työtään lukijoiden puolesta. (Deuze 2005a, 447–448.) Myös individualistien haastatteluissa toistui toimittajien ajatus siitä, että journalismi on legitiimiä niin kauan, kuin se tavoittaa lukijansa, ja yleisö kokee sen merkitykselliseksi. Tätä taustaa vasten lehtien johdon kiinnostus levikkejä ja nettiklikkejä kohtaan kertoo muustakin kuin median taantumisesta kulttuuris-moraalisesta valtiomahdista taloudellis-kaupalliseksi rahantekovälineeksi.

Toimittajissahan on se erikoinen puoli, että ne usein kokee oman työnsä tosi merkittäväksi tai tärkeäksi, ja niillä on aika iso sellainen yhteiskunnallinen motiivi. Nehän ei käy töissä vain niin kuin rahan takia, eikä tällä alalla nyt kannatakaan. Mutta kyllä silloin kun kokee työnsä tärkeäksi, niin kyllähän silloin toivoo, että se tavoittaisi laajoja yleisöjä. (H3)

Mieluisimpia juttuja tehdä on tietenkin sellaiset, mitä mä oletan, että luetaan. Miksi mua kiinnostaisi tehdä sellaista juttua, josta mä ajattelen, että ei tätä lue kukaan kuitenkaan? (H2)

Toisaalta individualistisen toimittajaidentiteetin perustana voi olla myös arkisesti oma toimeentulo. Eräs haastateltu (H2) sanoi olevansa toimittaja, koska se on työ, josta maksetaan palkkaa. Erityisen ihanteellisena hän ei ollut journalismia koskaan pitänyt.

Kyllä moni on varmaan huolissaan siitä työnsä merkityksen tai yleisöjen kaventumisesta ja ehkä myös omasta työpaikastaan noin pidemmällä tai laajemmalla juoksulla. (H3)

Muissa diskursseissa, insititutionalismissa ja professionalismissa huoli lukijoista ja oman työn merkityksellisyydestä yleisölle ei tullut esille yhtä vahvasti. Syynä saattaa olla, että aikaisemmin politiikan journalismilla nähtiin olevan nykyistä enemmän itseisarvoa, eikä oman työn legitimitettä ehkä tarvinnut samalla tavoin kyseenalaistaa. Nyt politiikan journalismi joutuu muiden uutisten lailla lunastamaan paikkansa uutisagendalla. (Niemi 2009, 197, Jyrkiäinen 2008, 81.)

Toimittajaidentiteettiin kuuluu, että toivoisi juttujansa luettavan. Siitä syystä, että he kokevat tekevänsä tärkeää yhteiskunnallista työtä. (H3)

2000-luvulla levikkien lasku pakottaa paitsi mediataloja myös yksittäisiä toimittajia miettimään, miten säilyttää oman tuotteen ja oman työn relevanssi lukijoiden elämässä. Individualistisen diskurssin edustajia erottaa institutionalisteista ja professionalisteista myös se, että he eivät kokeneet uhkakseen vain viihdetoimittajia tai muuta mediaa, vaan he kokevat kilpailevansa ihmisten ajankäytöstä ylipäänsä:

Medioitahan on nyt vaan niin paljon enemmän, ja ihmiset on kiireisempiä, että ne ei hiulaa enää sitä tuntii sitä Hesaria siinä aamupalapöydässä. Kyllä se varmaan on vähän niin kuin sisäänrakennettua. Sitä viestiä tulee varmaan just pomoilta ja aamupalavereissa ja näin. Kaikki on tietoisia siitä, että me taistellaan lukijoiden ajankäytöstä. Kun niillä on kiire lenkille ja nettiin ja tyhjentämään astianpesukone. Ja sit me toivottais, että ne lukisi sitä meidän lehteä. Meidän mielestä se on aika hyvä, ja siellä on ihan hyviä juttuja ja ois kiva, että niistä oltaisiin kiinnostuttu. (H3)

Jos journalismi saa oikeutuksensa lukijoiltaan, keskeiseksi kysymykseksi nousee jälleen, millaisena individualistit näkevät yleisönsä. Jos institutionalistien oletusyleisö koostui tiedonjanoisista, yhteiskunnallisesti valveutuneista ja asioista perillä olevista kansalaisista, individualistien yleisölleen oletama tiedontaso on selvästi vaatimattomampi. Individualistit puhuivat yleisöstään "Esson baarissa istuvina", ei niin tarkasti politiikka seuraavina kansanihmisinä, jotka kiinnostuvat enemmän ihmisistä kuin asioista.

Musta ei voi lukijalta olettaa, että ne tietää jotakin lainsäädännön pikkunippeleitä, eikä niitä tarvii kiinnostaa. No tässä tietysti tulee mun iltapäivälehtitausta voimakkaasti. Mä ajattelen, että sitä lukee tavallinen ihminen jossakin Pihtiputaan Essolla sitä lehteä. Ja sen pitää tajuta se. (--) Silloin, jos ei sitä politiikkaa seuraa koko ajan, niin ei voi olettaa, että sieltä ihan hienoimpia yksityiskohtia ymmärtää. (H2)

Miksi individualistit olettavat yleisönsä olevan vähemmän valistunutta kuin muiden diskurssien edustajat? Vaikka journalismin ytimessä on pyrkimys objektiivisuuteen (Deuze 2005a, 447), jokainen toimittaja tekee työtään omista tiedollisista ja

maailmankatsomuksellisista lähtökohdistaan käsin. Insitutionalisteille on tärkeää hyvät suhteet politiikan sisäpiireihin. Siksi he kirjoittavat vähintään osittain tälle eliitille. Professionalistit korostavat asiaosaamista ja ammattitaitoa. Siksi he kirjoittavat niille, jotka osaavat asiat. Individualistit kokevat olevansa politiikan eliitin ja politiikan toimittajien ryhmän ulkopuolella (Kantola 2011c, 136). Lisäksi nykytoimituksissa erikoistumista ja kapeaa erikoisasiantuntemusta pikemminkin kartetaan kuin kannustetaan (Nikunen 2011, 112). On siis mahdollista, että individualistitoimittajat tietävät itse vähemmän politiikasta, ja sen takia olettavat myös lukijoidensa tiedontason alhaisemmaksi kuin muut.

Musta iltapäivälehdillä on hirveän tärkeä rooli, koska niitä lukee sellaiset ihmiset, jotka ei muuten välttämättä lukis yhtään ainoaa politiikan juttua ikinä. Jos se on Iltalehdessä tai Ilta-Sanomissa, ne selaa sen läpi, ja siellä on se hauska kuva, niin nehän saattaa lukea sen jutun. Musta se on vain niin kuin plussaa. (H2)

Musta se pitää aina muistaa, että aina on joku, joka lukee jostakin asiasta ensimmäisen kerran. Ja sehän voi kiinnostua se ihminen siitä. Voi olla, että se ei ole ikinä kuullutkaan mistään Kreikan kriisistä tai mistään euron kriisistä. On mahdollista, että on ihmisiä, jotka ei ole ajatellut sitä, että on joku tällainen kriisi. (H2)

Vaikka individualistien puheessa markkinanäkökohdat olivat välillä niskan päällä (kirjoitetaan siitä, mistä ihmiset haluavat lukea), seuraavassa hengenvedossa he saattoivat korostaa median valistustehtävää ja yhteiskunnallista vastuuta (vrt. Hujanen 2006). Yhtä lailla ristiriitaista on, että esimerkiksi hyvästä journalismista individualistit nostivat Helsingin Sanomien politiikan toimituksen ja Ylen politiikan toimituksen esimiehen Pekka Ervastin (ks luku 3). Kumpikaan näistä ei useimmiten varsinaisesti edusta viihteellistä, individualistista politiikan journalismia (Berg ym. 2009). Puheen ristiriitaisuudessa on toki syytä ottaa huomioon myös haastattelutilanteen taipumus tuottaa sosiaalisesti arvostettuja mutta arkityössä paikkansapitämättömiä vastauksia (Alasuutari 1994, 122; Heinonen 2002, 153–154).

Individualistit esittivät professionalistien lailla ajatuksen, että samaan aikaan kun politiikan journalismin kerronta- ja käsittelytavat ovat moninaistuneet (Väliverronen & Kunelius 2011, 241–243), journalismista on tullut aiempaa haastavampaa toimittajille itselleen.

Juttuja pitää mieltä tosi paljon tarkemmin ja enemmän. Ja miten ne tehdään, että ennen ehkä oli helpompi tarttua niihin rutiiniratkaisuihin, että tehdään tästä se leipäteksti. Ja sit sä teit sen. Mun mielestä se vaatii tosi paljon enempi ajattelua ja panostusta ja sillä tapaa työaika, että sä et voi koko aika turvautua niihin vanhoihin rutiinikeinoihin tehdä helpomman mukaan. (H3)

Selvästi muista diskursseista eroava ajatus individualisteilla kuitenkin oli, että politiikan journalistien tehtävä on kertoa yhteiskunnallisista asioista niin kiinnostavasti, että ihmiset voisivat kiinnostua niistä.

Kyllähän kaikilla on halu tehdä parempaa journalismia. Ja se ei vaikuta kovin uhkaavalle tavoitteelle mun mielestä. Että asiat halutaan tehdä paremmin ja niin, että ne kiinnostaisivat lukijoita ja niin, että meillä olis niitä lukijoita. Mä en koe sitä uhkaavana vaan terveenä ja välttämättömänä. (H3)

Julkisen elämän tulevaisuudesta ja julkisuuden rapautumisesta huolestuneille eräs individualisti kuitenkin muotoili rauhoittavan viestin: media muuttuu, toimittajat eivät. Muoto voi muuntua, mutta journalistisen sisällön ihanteet säilyvät myös individualismin ajassa.

Mediat on muuttunut aika lailla kaupallisiksi ja pörssiyhtiöiksi ja näin, mutta toimittajat on ehkä muuttunut yllättävän vähän. Niillä on edelleen se vahva yhteiskunnallinen palvelutehtävä ikään kuin mielessä ja kaikki nää vallan vahtikoirat ja muut. Se on tavallaan vähän huvittavaakin, että niin valtavaa kuin se median murros on ja se kaupallistuminen, niin se aika vähän ulottuu toimittajiin. Ne on edelleen siellä suojassa paljastamassa yhteiskunnan epäkohtia. Toimittajathan on vähän sellaisia maailmanparantajia ja muuttamassa maailmaa parempaan suuntaan, ja hyvän puolella pahaa vastaan –tyyppisesti. Ei ne sellaiset perusihanteet ole mun mielestä juurikaan muuttunut. (H3)

Jos se vallan vahtikoira on edelleen äreä ja hampaat irvessä ja tarkkailee sitä reviiriä, se ei tavallaan katoa, vaikka sä laittaisit sille vaaleanpunaisen rusetin päähän. (H3)

6 Johtopäätökset: Tiedon välittäjistä tiedon dramatisoijiksi

Tässä tutkimuksessa olen etsinyt vastauksia kolmeen kysymykseen. Millaisia käsityksiä politiikan toimittajilla on politiikan journalismin viihteellistymisestä? Millaisena politiikan toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä? Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?

Tutkimuskirjallisuuden pohjalta olen hahmotellut kolme diskurssia, kolme eetosta tai suhtautumistapaa journalismiin ja sen muutoksiin: institutionalistinen diskurssi, professionalistinen diskurssi ja individualistinen diskurssi.

Alkaessani analysoimaan aineistoani en ollut varma, miten teoreettinen jako toimisi tosi elämässä. Haastatteluaineistoni vastaa kuitenkin varsin pitkälle teoreettisista lähtökohdista luotua jaottelua. Toki todellisuus on aina teoriaa monimuotoisempi: jokaisen haastateltavan puheissa oli kuultavissa kaikuja kaikista kolmesta diskurssista, ja toisinaan haastateltavat liikkuvat diskurssista toiseen odottamattomasti ja epäjohdonmukaisestikin. Toisaalta ristiriitaisuus oli odotettavissa aiempien tutkimusten vastaavien tulosten valossa: saman huomion olivat tehneet myös Herkman (2008) Hujanen (2006), Kantola (2011c) ja Hakala (2011).

Siitä huolimatta toimittajien puheessa hallitsevan diskurssin paikantaminen oli varsin selkeää. Diskurssit myös noudattelevat enimmältä osin Kantolan (2011c) ja Herkmanin (2008; 2012) hahmottelemaa sukupolvijaottelua. Institutionalisteista suurin osa on syntynyt 1940-luvulla ja 1950-luvun alussa. Toimittaja, jonka puheessa oli vallalla professionalistinen diskurssi, oli syntynyt 1950-luvun loppupuolella. Individualistisen diskurssin edustajat olivat puolestaan 1970-luvun lapsia.

Sukupolviteorian kanssa ristiriidassa on kuitenkin se, että nuorin, 1980-luvulla syntynyt haastateltava kiinnittyi vahvimmin institutionaaliseen diskurssiin. Yllättävää tutkimustulosta voi kuitenkin selittää kyseisen haastateltavan tausta: hän oli valmistunut yliopistosta hiljattain ja työskennellyt toimittajana vasta runsaan vuoden. Arkityön haasteet eivät ehkä olleet ehtineet koetella idealismia (Kolari 2011). Kaikki diskurssit elävät siis toimituksissa yhä rinnakkain. Yliopistollinen journalistikoulutus, joka korostaa työn yhteiskunnallista merkitystä, pitää osaltaan myös huolen siitä, että diskurssit tulevat elämään rinnan vastakin (Kolari 2011; Jyrkiäinen 2008).

Toinen haaste tutkimuksen uskottavuudelle on aineiston rajallisuus – mikä tosin pro gradu -tason töissä ei ole mitenkään harvinaista. Eskolan ja Suorannan (1998, 18; 61–62.) mukaan tutkimuksen laadun tae ei kuitenkaan ole aineiston ja havaintoyksiköiden

lukumäärä, vaan tärkeämpää on sen laadullinen käsittely: tulkintojen syvyys ja käsitteellistämisen kattavuus. Hahmottelemani professionalistinen diskurssi nojaa vahvasti aiempiin tutkimuksiin, joissa otokset olivat huomattavasti omaani suuremmat. Hujasen (2006) tutkimuksessa haastateltavia oli 32, Herkmanilla (2008) 14, Kantolalla (2011) 25 ja Hakalalla (2011) 28. Aiempien tutkimustulosten nojalla rohkenen johtopäätöksissäni puhua professionalisteista monikossa, vaikka omassa aineistossani professionalistista diskurssia edusti vain yksi toimittaja. Lisäksi laadullinen tutkimukseni ei tähtääkään tilastolliseen yleistettävyyteen. Pyrkimykseni on ollut tarjota teoreettisesti mielekäs tulkinta politiikan toimittajien tabloidisaatiokäsityksistä ja asettaa ne historialliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiinsa (Eskola & Suoranta 1998, 61–62). Esittelen tulkintani tutkimuskysymys kerrallaan.

Millaisia käsityksiä politiikan toimittajilla on politiikan journalismin viihteellistymisestä?

Institutionalistit näkevät median viihteellistymiskehityksen rappiotarinana. Heidän mielestään markkina- ja asiakaslähtöinen viihdyttävä journalismi ei pysty vastaamaan journalismin yhteiskunnallisen tehtävän vaatimuksiin. Viihteellistynyt media toimii skandaalikoneena, joka paisuttaa vähäpätöiset asiat suhteettoman suuriksi ja jättää samalla yhteiskunnallisesti tärkeämmät asiat varjoon. Viihteellistyminen uhkaa perinteisiä instituutioita, kun skandaalit rapauttavat niin politiikan kuin journalismin uskottavuutta. Instituutiiovastaisuutta tämän näkemyksen edustajat pitävät uhkana kansalaisuudelle. Viihteellistyminen uhkaa myös journalistien ammattitaitoa. Vakaviin aiheisiin ja niihin perehtymiseen ei anneta aikaa eikä rahaa. Erikoisosaamisen heikentyminen nakertaa institutionalistien mukaan journalismin kykyä toimia vahtikoirana ja siirtää valtaa entistä enemmän poliitikoille.

Professionalistit suhtautuvat politiikan journalismin viihteellistymiseen kaksijakoisesti. He pitävät hyvänä sitä, että viihteellisen median kontrolli poliitikkoja kohtaan on tiukempi kuin ennen. Se lisää professionalistisen diskurssin mukaan myös politiikan läpinäkyvyyttä. Heidän mielestään viihteellistyminen on tuonut julkisuuteen tärkeitä, uusia aiheita, kuten tasa-arvokysymyksiä. Professionalistit nojaavat vanhoihin yhteiskunnallisen journalismin ihanteisiin, mutta korostavat toisaalta, että media on välittäjä, jonka täytyy muuttua sitä mukaa kuin maailma sen ympärillä muuttuu. Poliitiikan julkisuuden leviämistä puhtaasti viihteellisiin formaatteihin kuten television tanssikilpailuihin he pitävät kuitenkin ”bimbolana”: siis turhana ja tyhjäänpäiväisenä kehityssuuntana. Viihteellistymisen aikana professionalistit korostavat ammattitaidon, professionaalisuuden tärkeyttä, jotta lukijoille osataan suodattaa kiinnostavaa mutta yhteiskunnallisesti tärkeää informaatiota.

Individualistit pitävät viihteellistymistä mahdollisuutena: se on mahdollisuus journalismille tehdä asiat laadukkaammin ja monipuolisemmin, se on mahdollisuus journalismin kohteille eli poliitikoille tuoda esiin uusia puolia itsestään ja se on mahdollisuus yleisölle: henkilövetoinen journalismi voi vetää uusia yleisöjä politiikan journalismin pariin. Olemassa olevia yleisöjä se voi puolestaan palvella nykyistä paremmin, kun vastuuseen vedetään hahmottomien tahojen sijasta oikeita ihmisiä, ja asiat kerrotaan konkreettisemmin ja ymmärrettävämmin. Individualistisen diskurssin edustajat ovat kuitenkin sitä mieltä, että viihteellistymistä on liioiteltu: journalismi tai journalistit ole muuttuneet niin paljon kuin usein väitetään.

Millaisena toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä?

Institutionalistit yrittävät omalla toiminnallaan vastustaa viihteellistymistä. He välttelevät toimituskokouksia, jossa viihteellisiä aiheita jaetaan, he sulkevat silmänsä poliitikkojen yksityiseläältä, he pyrkivät tekemään sitä samaa arvokasta asiajournalismia, jota ovat tehneet tähänkin asti. Siitä huolimatta he tuntevat olevansa voimattomia suurten suunnanmuutosten, toimitusten johdon ja markkinoiden edessä. Työtahtia kiristetään liikaa, työnjohto saa asiantuntemukseensa nähden liikaa sananvaltaa juttujen sisältöihin, eivätkä toimitukset uskalla jättää kohuja uutisoimatta, koska kilpailijoiden uskotaan tarttuvan niihin kuitenkin. Institutionalistit kokevat joutuvansa katsomaan avuttomina vierestä, miten ala ajaa itseään perikatoon.

Professionalistit uskovat institutionalisteja enemmän voivansa vaikuttaa omaan työhönsä ja journalismin suuntaan. Itsevarmuus näkyy professionalistien mielestä myös median monimuotoistumisena. Tässä diskurssissa muutospaineita journalismille aiheuttaa yhteiskunnan muutos – eivät kasvottomat osakkeenomistajat tai väärinä päätöksiä tekevät pomot. Professionalistien mielestä median ja yhteiskunnan on muututtava rinta rinnan, toinen toistaan kuunnellen. Kun poliitikkojen ammatti viihteellistyy, politiikan journalismin pitää pysyä muutoksessa mukana. Professionalistit ovat siis itse kiihdyttämässä viihteellistymiskehitystä. He suosivat mielipidekirjoituksia, kolumneja ja arvioita, joita institutionalistit vielä kaihtavat. Professionalistit korostavat yleisön palvelua, mutta uskovat silti tietävänsä yleisön tarpeet paremmin kuin pelkkää viihdettä janoava yleisö itse.

Individualistit pitävät journalismin muuttumista tarpeellisena ja ovat tietoisesti viemässä politiikan journalismia siihen suuntaan, jota usein nimitetään viihteellistymiseksi. Individualistien mielestä kyse ei vain ole viihteellistämisestä vaan yleisön palvelusta.

Muiden alojen erityistoimittajiin verrattuna politiikan toimittajat eivät silti pidä itseään viihteellistymisen kärkijoukkona. Individualistitkin tuovat esiin, että he tekevät mielellään juttuja tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista, vaikka suuri yleisö kokisi ne vaikeiksi tai pitkäveteisiksi. Viihteellistymisen syyt nousevat individualistien mukaan paitsi toimitusten esimiesten muuttuneista arvostuksista myös kilpailun lisääntymisestä, internetin vaikutuksesta ja poliitikkojen muuttuneesta suhtautumisesta julkisuuteen.

Viime kädessä niin individualistit kuin muidenkin diskurssien edustajat ovat sitä mieltä, että viihteellistyminen on laajempi yhteiskunnallinen ilmiö kuin pelkkä journalismin tai median toimintatapojen muutos. Talouskasvu, keskiluokkaistuminen, maallistuminen, demokratisoituminen, koulutustason nousu, kiihtyvä elämänrytmi, kehittyvä tekniikka, ajan ja paikan rajoitteiden voittaminen ja kulttuurin visuaalistuminen ovat toimittajien mielestä median muuttumisen syitä. Eivät sen seurauksia. Kaikki haastatellut olivat myös sitä mieltä, että politiikan toimittajan työ on muuttunut viihteellistymiskehityksen myötä raskaammaksi kuin ennen.

Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?

Mitä enemmän oma työnkuva on vuosien varrella muuttunut, sitä epämukavammaksi toimittajat kokevat olonsa. Institutionalistit ovat tyytymättömimpiä ja pessimistisimpiä, sillä heidän ihanteensa ovat etäänntyneet kauimmaksi siitä, mitä politiikan journalismi heidän mielestään tänä päivänä on. Institutionalistien vahva ammatti-identiteetti näkyy siinä, että he kuvaavat politiikan toimittajuutta elämäntavaksi, joka jatkuu työpäivän jälkeenkin. He eivät myöskään koe tarvetta muuttaa omaa identiteettiään toimintaympäristön muuttuessa. Itsenäiseen työskentelyyn tottuneet institutionalistit kokevat hankalaksi toimituksissa yleistyvän työkuulttuurin, joka nojaa yhdessä tekemiseen ja keskusjohtoisuuteen. Oman työuran alun ja nykyisen työnkuvan välillä on monilla niin suuri ristiriita, että se saa institutionalistit epäilemään, voiko nykyisissä oloissa uraansa aloittavista journalisteista koskaan tullakaan politiikan toimittajia. Lavean moniosaajuuden sijaan he korostavat omaa erityisosaamistaan ja haluavat pysyä kaukana viihteellisistä journalismin lajeista.

Ammatilliseen itseymmärrykseen liittyy myös käsitys siitä, ketä varten työtään tekee. Institutionalistien käsitys yleisöstä on valistunut, asioista perillä oleva tiedonjanoinen kansalainen, jolle viihde on yhtä vähäpätöisessä roolissa kuin heille itselleen.

Professionalistien ammatti-identiteetti ei ole yhtä sementoitu kuin institutionalistien. Organisaation totuttujen tapojen ja yhteisesti vakiintuneiden käytäntöjen sijasta professionalistien ammatillinen omakuva nojautuu ammattitaitoon. Henkilökohtainen professionaaliteetti taas on notkeampi ja kestää paremmin muutoksia kuin instituutioihin kiinnittyvä itseymmärrys. Viihteellistymiskehitys saa professionalistit tekemään entistä selvempää pesäeroa oman ammattikuntansa ja poliitikkojen välille. He muistuttavat, että lojaliteetti täytyy säilyttää ennen kaikkea lukijoiden, ei juttujen kohteiden eli poliitikkojen suuntaan. Heidän olettamansa lukijatyyppeistä puolestaan häilyy kuluttajan ja kansalaisen välimaastossa: tärkeintä tietoa tälle lukijalle on professionalistien mielestä se, mihin hänen verourosensa käytetään.

Individualistien ammatti-identiteetti on sananmukaisesti individualistinen. He viihtyvät työssään, mutta motivaatio työn tekemiseen tulee yhä enemmän omista henkilökohtaisista lähtökohdista. Itseilmaisuus ja oma toimeentulo voivat olla tärkeämpiä kuin kansallinen vastuu tai ylevä yhteiskunnallinen missio. Työssä viihtymistä taas voi selittää lyhyt virkaikä. Nuoret individualistit uskovat mahdollisuuksien olevan heille auki, eivätkä he ole eläneet ”vanhoja hyviä aikoja”, joita muistella.

Myönteistä suhdetta journalismin viihteellistymiskehitykseen voi osaltaan selittää se, että individualistisen diskurssin mukaan laadukkaan politiikan journalismin kilpailija ei ole vain muu, huonompi journalismi. Individualistit kokevat, että politiikan journalismin itseisarvo on mennyttä. Journalismi yleisesti ja politiikan journalismi erityisesti joutuu perustelemaan paikkansa ihmisten elämässä: kilpailemaan työnteon, liikunnan, ruuanlaiton, sosiaalisen elämän, sosiaalisen median, shoppailun ja saippuasarjojen kanssa. Lukijat ovat individualistisessa diskurssissa valistumattomia, mukavuudenhaluisia ja kiireisiä kuluttajia, jotka täytyy saada koukutettua oman tuotteen ja palvelun asiakkaiksi. Kenties tästä syystä individualistit ovat muiden diskurssien edustajia valmiimpia viemään myös politiikan journalismia sähkökämpään ja nautittavampaan suuntaan. He kuitenkin korostavat, että vetoava muoto ei ole syvällisen sisällön vastakohta.

Tiivistäen voisi todeta, että siinä missä institutionalistit näkevät itsensä tiedon välittäjinä ja professionalistit ymmärtävät olevansa tiedon käsittelijöitä, individualistiseen ammatti-identiteettiin kuuluu ymmärrys itsestä tiedon dramatisoijana. *Asian* tuntijoista on tullut *asian tuntijoita*.

Siirtymää voi havainnollistaa myös kolmen sanan lauseella: *olen Yleisradion toimittaja*.

Institutionalisti painottaa lauseessa edustamaansa instituutiota ja sen tuomaa arvovaltaa: Olen *Yleisradion* toimittaja.

Professionalisti korostaa ammatillisuuttaan ja alleviivaa lauseen loppua: Olen Yleisradion *toimittaja*.

Individualistille tärkeää on itsenäisyys, itseilmaisu ja yksilölliset valinnat. Siksi hän korostaa yksikön ensimmäisessä persoonassa taipuvaa verbiä: [*Minä*] olen Yleisradion toimittaja.

7 Jälkisanat: Moninaisuudessaan yhtenäinen

Tämän työn johdannossa esitin, että suomalainen politiikan journalismi ei ole entisensä. Seuraavissa luvuissa kuvasin, millä tavalla se ei ole entisensä. Samalla hahmottelin, miten journalismin tekijöiden ymmärrys itsestään toimittajina on muuttunut viihteellistymiskehityksen mukana. Tässä viimeisessä luvussa on syytä nostaa esiin vielä yksi kysymys: Mitä sitten? Mitä siitä seuraa, että journalismi ei ole enää sitä, mitä se joskus oli? Siis mitä väliä on sillä, että media, journalismi ja siinä sivussa journalistit muuttuvat? Kysymys palautuu lopulta siihen, mikä on journalismin tehtävä.

Brittiläisen lehtimiehen George Orwellin (1903–1950) määritelmän mukaan ”journalismi on sen julkaisemista, mitä joku muu ei haluaisi julkaistavan. Kaikki muu on suhdetoimintaa.” Miten siinä onnistuu nykyisen kaltainen viihteellisempi ja ärhäkämpi journalismi?

Päällisin puolin Orwellilla voisi olla syytä tyytyväisyyteen. Vallankäyttäjien valvonta on tiukentunut. Poliitikkoja koskevien skandaalien määrä on 1970-luvulta tähän päivään kaksinkertaistunut joka vuosikymmenellä. (Hakala, Kantola & Vesa 2011.)

Journalismin viihteellistymisen ja skandalisoitumisen voi kuitenkin nähdä johtavan myös journalismin kohteiden muuttumiseen varovaisemmiksi. Poliitikot tietävät, että media vainuaa ja paisuttaa kohuja ja skandaaleja yhä herkemmin. Siksi on poliitikon edun mukaista asettaa sanansa ja suunnitella tekonsa siten, että kohuja ei omasta toiminnasta nousisi. Se onnistuu varmimmin välttämällä riskejä, karttamalla odottamattomia ja omaehtoisia puheenvuoroja sekä olemalla erottautumatta massasta. Kun puheenvuorot ovat tiukemmin kontrolloituja ja turvallisesti oman poliittisen liturgian mukaisia, sillä voidaan nähdä politiikan julkisuutta tasapaksuntavia seurauksia.

Jos puheenvuorojen ja ulostulojen on tarkoitus välttää virheitä, kohuja ja kompasteluja, se on omiaan myös nakertamaan puheenvuorojen kiinnostavuutta. Mikäli virallinen, suunniteltu poliittinen puhe on ennalta arvattavaa ja kuivakkaa pyörittelyä, jossa todellinen asia kätketään rivien väliin, seurauksena voi olla, ettei puhe ole tavallisen kansan kannalta merkityksellistä tai edes ymmärrettävää.

Siinä tapauksessa suuren yleisön kannalta kiinnostavimmaksi politiikkaa sivuavan journalismin sisällöksi jäävät oletettavasti juuri kohut. Niissä on ymmärrettävyyttä, samastuttavuutta ja draamaa – mutta vain vähän tekemistä politiikan sisällön kanssa. Kohuja kun syntyy herkemmin yksityiselämän edesottamuksista, moraalisisistä kysymyksistä tai harjoitetun politiikan tyylistä kuin politiikan sisällöstä (Niemi 2009 a).

Tämä taas on omiaan lisäämään kahtiajakoa valistuneen ja valistumattoman yleisön välillä. Yleisö jakaantuu pieneen eliittiin tai sisäpiiriin, joka osaa tulkita hiotun liturgian nyansseja sekä niihin, jotka ymmärtävät vain huutomerkit. (Pietilä 2007, 406.)

Pernaa, Niemi ja Pitkänen (2009, 244) esittävät, että politiikan ja politiikan journalismin kohtalo on 2000-luvun medioituneessa maailmassa kietoutunut yhteen. Journalismin muutos tarkoittaa siis väistämättä myös politiikan muutosta.

Yleisöjen eriytyminen ei ole kuitenkaan seurausta vain journalismin tai pelkästään politiikan muutoksesta. Tässä tutkimuksessa on käsitelty hyvin pientä siivua todellisuudesta: haastatellut kuusi toimittajaa vastaavat alle neljää prosenttia ammattikunnasta. Vaikka aineisto olisi merkittävästi suurempi, suomalaisten sanomalehtien politiikan toimittajat ovat silti varsin kapea kaistale maailmankaikkeutta. Heidän ruumiillistamansa muutos institutionalismista professionalismin kautta individualismiin on kuitenkin oleellinen osa koko teollistuneen maailman muutosta 1900-luvun puolivälistä nykypäivään. Koko julkinen elämä ja läntinen elämänmuoto ovat matkanneet kuudessa vuosikymmenessä entisestä, modernista ajasta kohti nykyaikaa, jolle tutkija toisensa jälkeen on yrittänyt löytää sopivaa kuvausta: Zygmunt Bauman (2002), Anu Kantola, Salli Hakala ja Juho Vesa (2011) kutsuvat sitä ”notkeaksi moderniksi”. Ulrich Beck kutsuu sitä ”toiseksi moderniksi” (Beck ym. 2000) ja ”refleksiiviseksi moderniksi” (Beck 1994) ja Bryan S. Turner (1990) ”myöhäismoderniksi” ja ”postmoderniksi”.

Journalismi elää ajassa. Siksi on luontevaa, että se myös muuttuu ajan mukana. Monoliittiseen yhtenäiskulttuuriin on tuskin enää paluuta. Tämä työ ei ota yksiselitteisesti kantaa siihen, onko individualistinen journalismi parempaa tai huonompaa kuin institutionalismin tai professionalismin eetoksesta ponnistava politiikan journalismi. Siitä huolimatta kansanvalta on kansanvaltaa vain, jos se pystyy pitämään koko kansan mukana päätöksenteossa ja julkisessa keskustelussa (Herkman 2012, 127). Ydinkysymys kuuluu siis, millaisella journalismilla saadaan pidettyä mahdollisimman suuri osa kansalaisista kiinnostuneina ja tietoisina siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.

On kuitenkin kyseenalaista, onko nykyisin edes mahdollista tuottaa mediasisältöjä, jotka palvelisivat kaikkia yleisöjä yhdenvertaisesti. Kun identiteetit monimuotoistuvat, yhteiskunnalta ja myös medialta vaaditaan monimuotoisuutta, diversiteettiä. Mediadiversiteetti tarkoittaa erilaisten yleisöjen lähestymistä eri tavoin. Insitutionalistiyteisöt kaipaavat insitutionalistista journalismia, professionalistilukijat professionalistista ja idividualistit individualistista journalismia.

2010-luvulla yleisön palvelu tarkoittaa erilaisten yleisöjen tunnistamista ja niiden lähestymistä erilaisin keinoin. Ja kun yhteen suuntaan kumartaa, toiseen suuntaan tulee väistämättä pyllistettyä. Hyvä journalismi on sen julkaisemista, jota joku muu ei haluaisi julkaistavan. Kaikki muu on suhdetoimintaa.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- Alasuutari, Pertti 1994: Laadullinen tutkimus. Vastapaino 1994.
- Aula, Maria Kaisa: Eduskunta Suomen poliittisessa järjestelmässä. Teoksessa Paikkana politiikka, toimittanut Pasi Saukkonen. Yliopistopaino 2003.
- Bauman, Zygmunt 2002: Notkea Moderni. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere. Vastapaino. (Alkuteos: Liquid Modernity 2000)
- Beck, Ulrich 1994: The Reinvention of Politics. Towards a Theory of Reflexive Modernisation. Teoksessa Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.): Reflexive Modernisation. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order. Cambridge: Polity Press, 1–55.
- Beck, Ulrich 2000: The Brave New World of Work. Cambridge Polity Press.
- Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Pernaa, Ville; Pitkänen, Ville; Railo, Erkka 2009: Poliittikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliittikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Connell, Ian 1998: Mistaken Identities: Tabloid and Broadsheet news discourse. *The Public* vol 5 (1998), 3.
- Curran, James 2002: Media and Power. Routledge. London.
- de Bruin, Marjan 2000: Gender, organization and professional identities in journalism. *Journalism. Theory, practice & criticism* 1:2, 217–238. Sage. London. <http://jou.sagepub.com/content/1/2/217>
- Deuze, Mark 2005: What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 2005 6:442.
- Deuze, Mark 2005b: Popular journalism and professional ideology: tabloid reporters and editors speak out. *Media, Culture & Society* 26:6, 861–882.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino 1998.
- Esser, Frank 1999: 'Tabloidization' of News. A Comparative Analysis of Anglo-American and German Press Journalism *European Journal of Communication* September 1999 vol. 14 no. 3 291–324.
- Fenton, Natalie 2010: Drowning or Waving? New Media, journalism and Democracy. Teoksessa Fenton, Natalie (toim.) *New Media, Old News*. London: Sage, 3–16.
- Gripsrud, Jostein 2000: Tabloidization, popular journalism and democracy. Julkaistu teoksessa Sparks, Colin & Tulloch, John (toim.): *Tabloid Tales*. Global debates over media standards. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford 2000.
- Habermas, Jürgen 2004 [1962]: Julkisuuden rakennemuutos. Tutkielma yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Vastapaino 2004.
- Hafez, K. (2002) 'Journalism Ethics Revisited: A Comparison of Ethics Codes in Europe, North Africa, the Middle East, and Muslim Asia', *Political Communication* 19(2): 225–50.)
- Heinonen, Ari 2002: Vahtikoiran omatunto. Journalismien itsesääntely ja toimittajat. Tampereen tiedotusopin laitoksen julkaisuja 2002. Julkaisuja sarja : A 84/1995.

- Helle, Merja 2011: Toimitustyö muutoksessa. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä. Tampere University Press 2011.
- Herkman, Juha 2005: Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto. Median markkinoituminen ja televisioituminen. Vastapaino, Tampere.
- Herkman, Juha 2008: Poliitiikan viihteellistymistä vai professionalisoitumista. Haastattelututkimus vuoden 2006 presidentinvaaleista. Poliitikka 50: 2, s.87-99, 2008
- Herkman, Juha 2010: Re-evaluating the relationship between politics and popular media. Media, Culture & Society July 2010 32: 701-710.
- Herkman, Juha 2011: Poliitikka ja mediajulkisuus. Vastapaino. Tampere.
- Herkman, Juha 2012: Mediasukupolvet ja politiikan julkisuus. Teoksessa Karppinen, Kari; Matikainen, Janne: Julkisuus ja demokratia. Vastapaino. Tampere.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino 2001.
- Hujanen, Jaana (2006) Yleisön palvelu markkinaehtoistuvan median journalistien itseymmärryksessä. Tiedotustutkimus 29 (2): 30-43.
- Hujanen, Jaana 2011: Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.) Journalismi murroksessa. Gaudeamus 2011.
- Hämäläinen, Unto 2002: Onko tämä skuuppi? Poliitiikan toimittajan työtä 1950-luvulta nykypäivään. Poliitiikan toimittajat ry.
- Juntunen Laura & Väliverronen Esa 2011: Intiimin poliitikka ja skandaalin yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.) Journalismi murroksessa. Gaudeamus 2011.
- Jyrkiäinen Jyrki 2008: Journalistit muuttuvassa mediassa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.
- Kantola, Anu 2006: Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä. Loki-Kirjat 2006.
- Kantola, Anu 2011a: Notkistuva julkinen elämä. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Kantola, Anu 2011b: Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Kantola, Anu 2011c: Notkean journalismin nousu. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Kantola, Anu 2011d: Tyhjää vai täyttä julkista elämää. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Kantola, Anu; Vesa, Juho & Hakala, Salli 2011: Notkean myrskyn silmässä: Vaalirahaskandaali. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa 1987: Julkisuuden valta. Jürgen Habermasin sekä Oskar Negtin ja Alexander Klugen julkisuusteorioiden tarkastelua. Sarja A 57. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Kolari, Erja 2011: Unelma-ammatin kuolema – nuoren toimittajan kohtuulliset odotukset. Teoksessa Matikainen, Janne (toim.) Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet. Infor 2011.

- Kontula, Osmo 2009: Parisuhdeonnen avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. Väestöliitto, Helsinki.
- Kunelius, Risto & Reunanen, Esa 2008: Aktivoituvan journalismin aakkosia. Tiedotustutkimus 31:2. (Journalismikritiikin vuosikirja), 57-63.
- Kunelius, Risto & Väliverronen, Jari 2011: Vallan näytöksiä vai kriittistä julkisuutta. Journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.) Journalismi murroksessa. Gaudeamus 2011.
- Luostarinen, Heikki & Uskali Turo 2004: Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos 1980-2000. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.): Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys. Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahasto Sitra. Helsinki.
- Niemi, Mari K 2009: Mitä henkilövalintojen uutisointi kertoo toimittajien odotuksista? Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Noppiari, Elina 2010: "Ihmisiä tähän tässä kaikki ollaan". Suomalaisten päättäjien ja journalistien vuorovaikutus ja luottamuksen rakentumisen käytännöt. Media & viestintä 33(2010): 3, 32-49
- Nylund, Mats 2011: Lohkaisujen politiikka. Haastattelusta televisioututiseen. Teoksessa Journalismi murroksessa, toimittanut Esa Väliverronen. Gaudeamus 2011.
- Pantti, Mervi 2005: Masculine Tears, Feminine Tears – and Crocodile Tears: Mourning Olof Palme and Anna Lindh in Finnish Newspapers. Journalism: Theory, Practice and Criticism 6(3), 357-377.
- Papathanassopoulos, Stylianos; Negrine, Ralf; Mancini Paolo Holtz-Bacha, Christina 2007: Political communication in the era of professionalisation. Teoksessa Negrine, Ralf; Holtz-Bacha, Christina; Mancini Paolo; Papathanassopoulos, Stylianos (toim.) The Professionalisation of Political Communication. Intellect.
- Pernaa, Ville & Niemi, Mari K. 2009: Tutkimuskohteena politiikan journalismi. Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Phillips, Angela 2010: Old Sources, New Bottles. Teoksessa Fenton, Natalie (toim.) New Media, Old News. London: Sage, 87–101.
- Pietilä, A.-P. 2007: Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia. Median muodonmuutos. Art House. Helsinki.
- Pitkänen, Ville; Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. 2009: Poliitiikan journalismin tulevaisuus? Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Pitkänen, Ville 2009a: Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Pitkänen, Ville 2009b: Mullistaako internet politiikan journalismin? Teoksessa Pernaa, Ville; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville (toim.) Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja Aurora. Turku.
- Ridell, Seija 2006: Yleisö. Teoksessa Mediaa käsittämässä, toim. Ridell, Seija; Väliaho, Pasi; Sihvonen, Tanja. Vastapaino, Tampere.

- Ruuskanen, Sauli 2010: Kuolema iltapäivällä. Postmoderni subjekti ja reaalinen iltapäiväjournalismissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Salminen, Esko 2006: Mediavallan aika: politiikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen. Helsinki, Edita, 2006.
- Schönbach, Klaus 2000: Does Tabloidization make German Local Newspapers Successful? Julkaistu teoksessa Sparks, Colin & Tulloch, John (toim.): Tabloid Tales. Global debates over media standards. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford 2000.
- Shirky, Clay 2008: Here comes everybody. Penguin Books. New York.
- Tainio, Susanna 1998: "Täällä porukka ojentautuu kun kamerat tulee" – kansanedustajien näkemyksiä television merkityksestä heidän työssään. Teoksessa Isotalus, Pekka (toim.) Kaveri vai peluri? Poliitikko mediassa. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Strömbäck, Jesper 2008: Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. International Journal of Press/Politics 13 (3), 228-246.
- Tumber, Howard 2004: Scandal and media in the United Kingdom. From Major to Blair. American Behavioral Scientist 47:8, 1122-1137.
- Turner, Bryan S: Theories of Modernity and Postmodernity. London: Sage.
- Töyry, Maija 2006: Aikakauslehtien konseptit ja työprosessin muutospaineeet. Esitelmä Mediatutkimuksen päivillä 3.-4.2.2006.
<http://www.valt.helsinki.fi/blogs/mediadays2006/post113.htm>. Sivua haettu 16.3.2012.
- Virkkunen, Henna 2006: Ja ministeri erosi hymyillen. Teoksessa Perna, Ville; Pitkänen, Ville (toim.): Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä. Ajatus-kirjat.
- Väliverronen, Jari 2011: Kansalaisuus liikkeessä. Teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat. Gaudeamus. Helsinki.
- Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto 2011: Vallan näytöksiä vai kriittistä julkisuutta. Journalismi medioitumisen aikakaudella. Julkaistu teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) Journalismi murroksessa. Gaudeamus 2011.
- Weaver, David & McCombs, Maxwell & Shaw, Donald. L. 2004: Agenda-Setting Research: Issues, Attributes, and Influences. Cambridge, UK: Polity Press.

Journalistiset lähteet

- Etikettisäännöt Suomen sanomalehtimiehille 1957.
http://www.jsn.fi/ohjeet_kautta_aikain/etikettisaannot-suomen-sanomalehtimiehille-1957/ Sivua ladattu 4.10.2012.
- HS 21.6.2007: Artikkeliksi "Vanhasen hallituksen julkisuuslinja jakaa asiantuntijoiden mielipiteet" Julkaistu Helsingin Sanomissa 21.6.2007.
- Hämäläinen, Unto 2011: Sinipuna tarvitsee sietämistä. Kolumni Helsingin Sanomissa 18.6.2011.
- Iltalehti 28.5.2012: Miksi Eero tappoi? Artikkeliksi Iltalehden verkkosivuilla.
http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012052815630049_uu.shtml Sivua ladattu 17.10.2012.

Journalisti 16/12: Sanomalehtibisnes on kultakaivos.
<http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2012/16/uutiset/sanomalehtibisnes-on-kultakaivos/> Sivu ladattu 17.10.2012.

JSN: Journalistin ohjeet 2011. http://www.jsn.fi/ohjeet_kautta_aikain/journalistin-ohjeet-2011/ Sivu ladattu 4.10.2012.

Levikintarkastus 2012: <http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php>. Sivu ladattu 02.10.2012.

Maria! 16.2.2011: Maria!-keskusteluohjelman jakso Nelonen-kanavalla 16.2.2011. Aiheesta lisää osoitteessa <http://www.nelonen.fi/ohjelmat/maria/etusivu/viihde/162-mariassa-paksunnetaan-peniksi%C3%A4> Sivu ladattu 17.10.2012.

Median maailma 2010: <http://www2.edu.fi/medianmaailma/termit.php?k=t> . Sivu ladattu 04.10.2012.

Median maailma 2012:
http://www2.edu.fi/medianmaailma/kehitys/sanoma_historiaa.html. Sivu ladattu 04.10.2012.

Pietiläinen, Tuomo 2012: Kysymyksiä uutisvoiton käyttökorvauksesta.
http://www.uta.fi/cmt/yhteystiedot/henkilökunta/tuomopietilainen/index/Skuuppikorv aus_kysymyksiä_%20ja_vastauksia_Uta.pdf Sivu ladattu 19.10.2012.

Politiikan toimittajat 2011: <http://www.politiikantoimittajat.fi/fi/jasenisto/> Sivu ladattu 29.3.2011.

Puoluekannatusmittari. <http://yle.fi/puoluekannatusmittari/> Sivu ladattu 04.10.2012.

Rikoslaki 24:8 § <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Sivu ladattu 4.10.2012

Salmén, Leif: Makkaravoileipiä Kotkankadulla. Teoksessa Leppänen, Veli-Pekka: *Etusivu uusiks! Kansan uutisten viisi vuosikymmentä 1957–2007*, s. 153–157. Helsinki: Kansan uutiset, 2007

Sanomalehtien liitto 2012: <http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=116> Sivu ladattu 2.10.2012

SJL 2012: <http://www.journalistiliitto.fi/liitto/historia/> Sivu ladattu 30.9.2012.

Suomi-TV. <http://www.suomitv.fi/> Sivu ladattu 2.11.2011.

Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2007/evaa_2007_2007-03-22_tie_002.html. Sivu ladattu 4.10.2012.

Voima 8/2011: Tupenrapinat. Ari Korvolan haastattelu Voima-lehdessä.
<http://fifi.voima.fi/voima-artikkeli/2011/numero-8/tupenrapinat>. Sivu ladattu 4.10.2012.

Liite 1. Tutkimushaastattelun kysymysrunko

Tutkimuskysymys 1: Miten politiikan toimittajat näkevät politiikan journalismin viihteellistymisen?

--- Millaista politiikan journalismi on mielestäsi nykyisin?

Jatkokysymys: Millä tavalla se muuttunut viihteellisempään suuntaan?

--- Mitä viihteellistyminen tarkoittaa?

Jatko: Miten se näkyy politiikan journalismissa?

--- Millaista on hyvä politiikan journalismi?

Jatko: Kuka sitä tekee?

--- Mitkä aiheet ovat tärkeitä hyvässä politiikan journalismissa? Miksi?

--- Millaisia uusia aiheita viihteellistyminen on tuonut politiikan julkisuuteen?

Jatko: Miksi näistä aiheista on tullut kiinnostavia?

Miksi niistä kirjoitetaan?

Mitä se antaa politiikan journalismille?

Mitä hyvää ja mitä huonoa siinä on?

--- Milloin politiikan journalismi on alkanut viihteellistyä?

Jatko: Millaisia käännekohtia viihteellistymiskehityksessä on ollut?

Miten internet on vaikuttanut viihteellistymiseen?

--- Millaisia seurauksia viihteellistymisellä on?

Jatko: Mitä hyvää? Mitä huonoa?

--- Miten politiikan journalismin viihteellistyminen vaikuttaa politiikkaan itseensä?

Jatko: Millaisia vaikutuksia journalismin viihteellistymisellä on demokratian kannalta?

--- Miten uskot viihteellistymiskehityksen etenevän tulevaisuudessa?

Tutkimuskysymys 2: Millaisena politiikan toimittajat näkevät oman roolinsa viihteellistymiskehityksessä?

--- Millainen oli viimeisin kirjoittamasi juttu? Oliko siinä jotain viihteellisiä elementtejä?

Jatko: Olitko tyytyväinen juttuusi? Miksi / Miksi ei?

--- Millaiset jutut ovat sinulle mieluisimpia tehdä?

Saatko kirjoittaa, mitä ja miten haluat? Onko tilanne muuttunut vuosien varrella?

--- Kuka vaatii viihteellisempiä sisältöjä?

Jatko: Tuleeko paine esimerkiksi esimieheltä, lukijoilta, kollegoilta tai vaikkapa markkinatutkimuksista?

--- Voiko yksittäinen media jarruttaa tai edistää viihteellistymistä?

Jatko: Voiko yksittäinen toimittaja vaikuttaa journalismin viihteellistymiseen?

Koetko itse voivasi vaikuttaa viihteellistymiseen?

Tutkimuskysymys 3: Miten viihteellistyminen vaikuttaa politiikan toimittajien ammatilliseen omakuvaan?

--- Miten olet päätenyt politiikan toimittajaksi?

--- Mitä merkitystä politiikan journalismilla on?

Jatko: Onko viihteellistyminen muuttanut politiikan journalismin tehtävää tai merkitystä?

--- Oletko tyytyväinen työhösi?

Jatko: Oletko yhtä tyytyväinen kuin 5 vuotta sitten?

--- Miksi haluat olla politiikan toimittaja?

Jatko: Miksi olet mieluummin politiikan toimittaja kuin vaikka viihdetoimittaja?

--- Miten median viihteellistyminen on vaikuttanut työnkuvaasi?

--- Miten politiikan journalismin ihanteet ovat muuttuneet viihteellistymisen myötä?

--- Journalismin viihteellistyminen ja yleinen yhteiskunnallinen viihteellistymiskehitys. Millainen suhde niillä on?